

ಸಂಪಾದಕರು ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಚುಳಕಿ ಗೋವಿಂದರಾಯರು

ಅಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ, ಧಾರವಾಡ

ಅಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆಯ

೭ ನೆಯ ನವನವ ಕೊನೆಯ ಕುರಿ

ಮುಳ್ಳು ಬೇಲಿ

ಕಾದಂಬರಿ

ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವರ್ಗವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಥಾಸಂಕಲನ

ಅನುವಾದಕರು : ಚುಳಕಿ ಗೋವಿಂದರಾಯರು

ನೂರಾಟಗಾರರು :

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರ, ಧಾರವಾಡ

ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಬೆಳಗಾವಿ

ಮುದ್ರಕರು :

ಬಿ.ಎಸ್. ಎಚ್. ಕೆ.ಎ.ಕೆ.ಎ.

ಅಲಿತ ಮುದ್ರಣಾಲಯ,

ಧಾರವಾಡ

ಆರಿಕೆ

ಮಾಲೆಯ ಒನೆಯ ವರುಷದಲ್ಲಿ 'ಚಿರವಿರಹಿ' ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ೧೯೫೦ರ ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಾಕಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೀರ್ಘಾವಕಾಶವಾಯಿತು.

ಮುಂದಿನ ಕುಡಿಯೆಂದು ಶ್ರೀ. ವತ್ತಾತ್ರೇಯ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರ 'ಹಂಬಲ' ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕೊಡುವವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಅದೇ ಲೇಖಕರ ಹಾಸು-ಹೊಕ್ಕು ಎಂಬ ಈ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಕಥೆಗಳು ನಮ್ಮ ವಾಚಕರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಗುವವೆಂದು ಅಶಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಹಂಬಲ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಮುಂದಿನ ವರುಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುವದು.

ಮುಂದಿನ ಕುಡಿಯಾಗಿ 'ಮುಳ್ಳು ಬೇಲಿ' ಎಂಬ ಒಂದು ಅನುವಾದಿತ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಇದೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುವದು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮಾಲೆಯ ಒನೆಯವರುಷದ ೬೦೦ ಪುಟಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒದಗಿಸಿವಂತಾಗುವದು.

'ಚಿರವಿರಹಿ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಾಚಕರು ಮೆಚ್ಚಿ ಮಾಲೆಗೆ ಚಂದಾದಾರರಾಗಲು ತಕ್ಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಮುಂದೆಯೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳನ್ನೇ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುವದೆಂದು ಈ ಮಹನೀಯರಿಗೆ ಸೂಚಿಸಬಯಸುತ್ತೇವೆ.

ಪ್ರತಿಕೂಲ ಕಾಲದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಈಗ ದೊರೆ ಮುತ್ತಿರುವ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಮಾಲೆಗೆ ಸಾಲದು. ನಮ್ಮ ಚಂದಾದಾರರೂ, ಪ್ರಕಟನೆಗಳ ಮೆಚ್ಚಿನ ವಾಚಕರೂ ತಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಾಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದೆರಡು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಚಂದಾಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಿನ್ನಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಕನ್ನಡ ರಸಿಕ ಓದುಗರಿಗೆ ಅವರು ನಮಗೆ ಕೊಡುವ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ತಕ್ಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಭರವಸೆ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ.

ಧಾರವಾಡ

ಚುಳಕಿ ಗೊವಿಂದರಾಯ

೧-೧-೫೧

ಸಂಪಾದಕ, ಲಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘ

ಕನ್ನಡಕ

ಶ್ರೀ ದತ್ತಾತ್ರೇಯರು 'ಹಾಸು-ಹೊಕ್ಕಿ'ನಲ್ಲಿ ನೂಲು-ರೇಶಿಮೆ-ಜವ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡತಾಯಿಗೆ ನಯವಾದ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಳಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನೋಡುವ ತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಪರ್ಗೀಕರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಹತ್ತೇ ಕಥನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಜಾತಿಗಳು ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲೂ ಕುಸುರು-ಕಲೆ, ರಸ-ಕಳೆ ಇವೆಂಬುವವನ್ನು ರಸಿಕ ಹೃದಯ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸರಳವಾದ ಮನದಟ್ಟುವ ಸಲಿಗೆಯ ಶೈಲಿ ಎಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲೂ ಏಕತೆಯ ಅನುಭವ ತರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ವೈವಿಧ್ಯವಲ್ಲಿ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತೋರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರಿಯು 'ಅತ್ಯುತ್ಕರ್ಷಣ' ಕೂಡ. ವಿಡಂಬನ-ಪರಿಹಾಸ್ಯ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಯೂ ಸಲಿಗೆಯ ಸ್ವಾರಸ್ಯದಿಂದ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ 'ಭಟ್ಟರ ಮದುವೆ', 'ಶನಿವಾರ', 'ಸಮಾಜಪುರುಷ', 'ಭಜನೆಯ ಭೂತ'ಗಳ ಹೊರತುಳಿದುವು ಆತ್ಮೀಯ ಪ್ರಬಂಧವೆನಿಸಿವೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯಶಿಲ್ಪಿಗೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ವಸ್ತುವೆ ಸಿಕ್ಕಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ; ನಡೆದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪ್ರಸಂಗ, ಕೂಡ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ನೋಟ, ಅನುಭವಿಸಿದ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯವೂ ಸಾಕು—ಅದರೊಳಗಿನ ತಿರುಳಿನಿಂದಲೇ ಆ ಮಾತನ ಮೋಡಿಕಾರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ತಿರುಳಿನ ಸಹಾಯವನ್ನು ರಸಿಕರಿಗೆ ಉಣಿಸುತ್ತಾನೆ ನಿತ್ಯಪರಿಚಯದಿಂದ ನಮಗೆ ಸಣ್ಣದಂದು ಕಾಣುವುದನ್ನೇ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಈ ಸಾಹಿತಿ ಜೇಡ ಎತ್ತವ್ವ ನೇಯುತ್ತಾನೆ; ಬಟ್ಟೆ ಯಾವ ಬಗೆಯದೇ ಅದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಅಂದ ಚಂದ, ನಯ ನುಣುಪು ತರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಕೈ ಪಳಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದಾಧಾರಗಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಎರಾಟಿಕೆ-ಮೇಲಾಟಿಕೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರದರ್ಶನವಲ್ಲ ಇವರ ಉಡುಗೊರೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ತಾಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಗುಣ ಪಡೆಯುವುದೆಂಬ ಭರವಸೆಯಿದೆ.

ಇದು ಪತ್ತಾತ್ಮೀಯರ ಎರಡನೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ. ಮೊದಲನೆಯದು 'ಹಕ್ಕಿನೋಟಿ' - ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರ ಅಲ್ಲಿದ್ದೀಜಿ ಆರುವರುಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೈ-ಗುಣ ಹೆಚ್ಚಿದುದಲ್ಲದೆ, ಅವರನೋಟಿವೂ ಹರವಾಗಿ ಆಳವಾಗಿದೆ. ಆಗ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡವರು ಈಗ ತನ್ನ ಬಾಳನ್ನು, ನಾಡ ನಡತೆಯನ್ನು, ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಬೇವು-ಬೆಲ್ಲಗಳನ್ನು, ಸರಿ-ಬೆಸಗಳನ್ನು, ಒಳತು-ಕಡಕುಗಳನ್ನು ಚುಟಕದಲ್ಲಿ ಎದೆ-ಹಿಡಿವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಬೇವಿಲ್ಲದ ಬರಿ ಬೆಲ್ಲದ ಬಾಳು ಯಾರಿಗಿದೆ? ಎಳ್ಳು ಬೆಲ್ಲ ತಿನ್ನುವುದು ಸಂಕ್ರಾಂತಿ. ಬೇವುಬೆಲ್ಲ ತಿನ್ನುವುದು ಯುಗಾದಿ; - ಎರಡೂ ಮೊಡ್ಡ ಹಬ್ಬದ ದಿನಗಳೇ. 'ಹಾಸು-ಹೊಕ್ಕು' (ಇವಳು-ಇವರು), 'ಪರಿ-ಪಾಠ', 'ಬದಲಾವಣೆ'ಗಳಲ್ಲಿ ನವಪಾಂಪತ್ಯದ ಸರಸ-ನಿರಸ, 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಪ್ರಪಂಚದ ಸುಖ-ದುಃಖ ಸೊಗಸಾಗಿಯೇ ಹರಿದಿದೆ. ಪ್ರಣಯವೇ ಜೀವಾಳವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಸಲ್ಲಾಪದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಮೊರೆ ಯುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಷಯದ ಒಂದೆರಡೇ ಮಾತುಗಳು ಸೂರ್ವಿಕವಾಗಿವೆ. ಪುಸ್ತಕಪ್ರಪಂಚದ ವಿವಿಧಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಜಾತಿಯ ಜನಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಕಟುಸತ್ಯವನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುವಾಗಲೂ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿದೆ 'ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರಿ'ಗೆ. ಈ ಸಹಾನುಭೂತಿ ವ್ಯವಹಾರ ಕೌಶಲವೇ ಅಲ್ಲ; ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅವರವರ ವಾತಾನುರೂಪವೆಲ್ಲ ಅವರವರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ ಈತ

'ಸಮಾಜಪುರುಷ' ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಥಾವಸ್ತು. ಆದರೆ ಕಥೆ ಗೊಂದು ದೃಶ್ಯವಸ್ತುವಿರಲೇಬೇಕೆಂದು ಹಿಡುಗರು ನಿರಾಶರಾಗಬಾರದು. ಇಲ್ಲಿ ಕಥಾವಸ್ತು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ. ಅ ಹಿನ್ನೆಲೆಯವೇ ಆಚಾರ್ಯರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೇತೃವಾಕಿ. ಆದರೆ ಮೇಲೆ ಸಮಾಜಪುರುಷನ ನಾವಿಕ ನಾಲಗೆ ಯಿಂದ ಅವರ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಲೇಖಕರು. ಇದ್ದುರನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು ಟ್ಟು ತೋರುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಓದುಗರ ಮಹಾಕವಿತ್ವಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಅಸ್ವಾದ ವಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಗೌಪ್ಯವನ್ನು ಅಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ರೇಖಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಹಗಾರನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ, ಜಾಣ್ಮೆ. ಈ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಯೇ ಚಿಲುನಾಗಿ ಸೊಗಸಾಗಿ ನಿಂತುದನ್ನು ರಸಿಕರು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಕಥಾಜಾತಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸ

ತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಪರೂಪವನ್ನು ಒದವಿಸಬಲ್ಲೆ. 'ಶನಿವಾರ.' ಭಜನೆಯ ಭೂತ. 'ಕಾಯಿಟ್ಟ ಸ್ಥಳಗಳ ಸಂಸಾರಸ್ಥಾನವಾದ ವಸ್ತು ಅಡವಾ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಗಳ ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಏನಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿದೆ ಈ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ಛಿನ್ನಛಿನ್ನ ತಂತ್ರಗಳ ಔಚಿತ್ಯವೇ ಒಂದು ವಿಶೇಷವೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ದತ್ತರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬರೆದುದನ್ನು ಸೋಗಸಾಗಿಯೇ ಬರೆಯಬಲ್ಲರು, ಬರೆಬರೆದು ಸಿದ್ಧರಾಗಬಲ್ಲರು ಎಂಬ ಅಲೆ ನಮಗಿಲ್ಲರಿಗೆ. ಈ ಎರಡೇ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೊಸ ಬರೆಹಗಾರನಿಗೆ ಕೃತಿಯ ಪ್ರಕಟನೆಯೇ ಉತ್ತೇಜನಕಾರಿ ಎಂಬ ಅಡಿಕೆ ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಕಟನೆಗೊಂದು ಮಾಲೆ, ಅದರ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೊಂದು ಭಂಡಾರ ಇದ್ದು ಐವತ್ತು ಪುಟಗಳ 'ಹಕ್ಕಿ ಸೋಟ'ದ ತರುವಾಯ ಆರು ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನೂರೇ ಪುಟಗಳನ್ನು ಈಗುತ್ತಿರುವುದು ಅಶ್ಚರ್ಯವೆನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಲೇಖಕರ ಅಲಸ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಕೋಚವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು ಆ ಮಾನಸಿಕರೋಗಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಡದೆ, ಬರೆವಣಿಗೆಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಕಟನೆಯ ಅನುಕೂಲ್ಯವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ರಸಿಕರಿಗೆ ಅಲೆ ತೋರಿಸಿ ನಿರಾಶೆಗೊಳಿಸಿದಂತಾದೀತೆಂದು ನನ್ನಂತೆಯೇ—ಇವೆರಡು ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನೋದಿದ ಬಹುಜನಕ್ಕೆ ಎನಿಸಿತು.

ಇಷ್ಟೆ. ಅಯ್ಯ: 'ಜೇನ್ ಕನಿ' ಹೋಮದೊಂದಿಗೆ ಅರಂಭಿಸಿದ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಹದ 'ಅ(ಮ)ಸಿ ಧಾರಾವ್ರತ'ಕ್ಕೆ ಮಂಗಳಂ. ಕೊನೆಯ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಸಿಗಾರ್ ಸ್ವಾಹಾಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಮಸ್ತೇ.

ಸಂಚಿಕಾಂ

ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅರಿವು-ಮರೆವು, ಸಂತಸ-ಸಂತಾಪ, ಸಿಟ್ಟು-ಶಾಂತಿ, ವಿಟ-ಸಟ, ಹಿಗ್ಗು-ತಗ್ಗು, ಅನುರಾಗ-ವಿರಾಗಗಳೆಲ್ಲ ಹಾಸು-ಹೇಡುಕೃತಿಗಳೆಂದಿಹುದು. ಒಂದರಿಂದ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವುದು ಬಾಳನ್ನು ಬಟ್ಟೆಗಿಡಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥವುಗಳ ನೇಯ್ಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಹೊಂದಿಕೆಯಿದೆ; ಅಂದವಿದೆ; ಅನಂದವಿದೆ. ನೇಯ್ಗೆಯ ಎಳೆಯ ತಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ದುಃಖವಿದೆ; ಉದ್ವೇಗವಿದೆ; ಉದ್ವೇಗವಿದೆ.

ಇಂಥ ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಣೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಗಳು ನನ್ನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದವು ಹಲವಾದರೆ ಕಂಡು-ಕೇಳಿದವು ಕೆಲವು. ಈ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವಿದೆ. ಮನಸ್ಸು ಮುದುಡುವುದೇ ರೂಢಿಯಾಗಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಳ, ಎತ್ತರ, ಕರವುಗಳನ್ನು ಬಯಸುವುದು ಸಾಹಸವೇ ಅದೀತೆಂದು ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ತೃಪ್ತಿಹೊಂದಿದ್ದೇನೆ.

ನಾನು ಕಥೆ-ಕರಟೆ-ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಒರೆಯತೊಡಗಿ ಹತ್ತು-ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷವೇನೋ ಆಯಿತು. ಆಗ-ಈಗ ಬರೆದವುಗಳನ್ನು ಸಂಕಲಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಸ್ನೇಹಿತರು ಆಗಾಗ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಬರಹಗಳು ಆಗಾಗನ ಪ್ರತ್ಯೇಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಆದರೆ ಅವುಗಳು 'ಸಂಗ್ರಾಹ್ಯ' ಎಂದು ನನಗೆ ಅನಿಸಿರಲೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸುದ್ದಿವದಿಂದಲೋ-ದುರ್ದೈವದಿಂದಲೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಒಂದು ವರುಷದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಅಷ್ಟಕಥನಗಳನ್ನು ಬರೆದೆ ಈಗ ಈ ಸಂಕಲನದ ಯೋಜನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಹಿಂದಿನ ಬರಹಗಳನ್ನು ಇವರಲ್ಲಿ ತುಂಬಲು ಒಂದು ಮನಸ್ಸು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮನಸ್ಸು ಬೇಡವೆಂದಿತು. ಆದರೂ ಸ್ನೇಹಿತರೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟ ಎರಡು ಪ್ರಕಟಿತ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಇವೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಮೂರು ಬರಹಗಳು ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇನ್ನೂ ಸರಿಂದಿಲ್ಲ. ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸ ಐದು ಕಥನಗಳೊಡನೆ ಪ್ರಕಟಿತ ಐದು ಬರಹಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಈ 'ಹಾಸು-ಹೇಡು'ನ್ನು ಕನ್ನಡತಾಯಿ ಮಡಲಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದೇನೆ.

'ಪರಿವಾಲ್', 'ಭಟ್ಟರ ಮದುವೆ', 'ಮಣಾನುಬಂಧ', 'ಕಾಯ್ತಿಟ್ಟು ಸ್ಥಳ', ಮತ್ತು 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರಿ' ಇವುಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ 'ನಿರೀಕ್ಷಕ'

• ಪ್ರತಿಭಾ. ' : ಜಯಂತಿ, ' • ಜಯಕರ್ನಾಟಕ. ' ಮತ್ತು 'ಮ. ಕಾ. ಸೇ. ' ಈ ಸತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮುಂಚೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಆಯಾ ಸಂಪಾದಕರನ್ನು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನೆಯುತ್ತೇನೆ.

ನಾನು ಬರೆಯತೊಡಗುವ ಮೊದಲೇ ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಂಡ ಲೇಖಕರು ಗಿದ್ದ ತ್ರೀ ಮೇವುಂಡಿ ಮಲ್ಲಾರಿಯವರು ನನ್ನನ್ನು ಈ ಕ್ರೇಶ್ಚಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮುನ್ನುಡಿಯ ರಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಾನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಅರ್ಪಿಸಿದೆ. ಅವರೂ ಅಷ್ಟೇ ಮನುಷ್ಯಿಯಾಗಿ ಸಾಲ್ಕು ಮಾತು ಒರೆವು ನನ್ನ ಬೆನ್ನಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳು.

ಲಲಿತಸಾಹಿತ್ಯಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ' ಹಂಬಲ ' ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವದಿಂದ ಸಾರಲಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ' ಹಂಬಲ ' ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದೆಡೆಗೆ ಹಿಡಿದು ಹಾಕಲು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಸಂಚಿಕಾರದಿಂದಲೂ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಕೊಡಲು ಸಮರ್ಥನಾದುದಕ್ಕೆ ನಾನೇ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡೆ. ತ್ತೀನೆ. ಮುಂದಿನ ವರುಷದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ' ಹಂಬಲ ' ಕಣ್ಣಿಗೆ ಲಲಿತಸಾಹಿತ್ಯಮಾಲೆಯ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಓದುಗರಿಗೆ ನಿಲಕಬಹುದೆಂದು ಅತಿಶಕ್ತೀನೆ. ಅಷ್ಟನ್ನು ಮಾಲೆಯವರೂ ಓದುಗರೂ ನಡಸಿಕೊಡಬೇಕು.

ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೊಬ್ಬರು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನಿಂದ ಒಂದು ಕಾದಂಬರಿ ಬರಸಬೇಕೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕಣಕಿ ಮಾತು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಅವರೂ ಈ ಸಂಚಿಕಾರದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಾರ್ಹನೆಂದು ಭಾವಿಸುವರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಇಂಥ ಸ್ನೇಹಜೀವಿಗಳ ರಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಬರಹ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು; ಬೆಳೆಯುವುದೂ ಅವರಿಂದಲೇ ಎಂದು ನನ್ನ ವ್ಯಥವಾದ ನಂಬುಗೆಯಾಗಿದೆ.

ಆಂತೂ ಈ ಚಿಕ್ಕಪುಸ್ತಕದ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ ಈ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಧಾರವಾಡ
೩೧-೧೨-೫೦

ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಕುಲಕರಣಿ

ಮುಂ ದಿ ಪು

ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು
ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಓದುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ

ಸ್ನೇಹಜೀವಿಗಳಿಗೆ

— ದತ್ತಾತ್ರೇಯ

ಪಿ ಬಿ ಡಿ

		ಪುಟ
೧	ಹಾಸು-ಹೊಕ್ಕು	೫೬
	೧ ' ಇವಳು '	೧
	೨ ' ಇವರು '	೧೧
೨	ಪರಿಪಾಠ	೨
೩	ಕಾಯಿಟ್ಟ ಸ್ಥಳ	೨೫
೪	ಭಟ್ಟರ ಮದುವೆ	೨೯
೫	ಮೆಣಾನುಬಂಧ	೪೨
೬	ಬದಲಾವಣೆ	೫೧
೭	ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರಿ	೫೮
೮	ಶನಿವಾರ	೬೬
೯	ಸಮಾಜ ಪುರುಷ	೭೫
೧೦	ಭಜನೆಯ ಭೂತ	೮೦-೧೦

ಹಾಸು-ಹೊಕ್ಕು

೦

‘ ಇವಳು ’

ನಮ್ಮ ಮದುವೆಯಾದಾಗ ಇವಳನ್ನೂ ಹೈಸ್ಕೂಲು ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮದುವೆಯ ದಾರಿ; ಮದುವೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಾದಂತಿದೆ. ಇವಳ ತಂದೆ ಪಳೆಯಕಾಲ ದವರು; ಹುಡುಗಿ ದೊಡ್ಡ ವಕಾದಳೆಂದು ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟರು. ನಾನು ಸಿದ್ಧನಾಗಿಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದೆ; ಅವರಿಗೇಕೆನ್ನಬೇಕು? ಮಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಕೊಡಿಸುವದು ಅವರ ಉದ್ದೇಶವೂ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಕಲಿತ ಹುಡುಗಿಯರ ಮದುವೆ ಜಡವಾಗುವದಂದು ಅವರ ಎಣಿಕೆ. ಹುಡುಗಿಗೆ ಆಯ್ಕೆಯ ಬುದ್ಧಿಬಂದರೂ ಕಷ್ಟ. ಗಂಡು ಅಷ್ಟು ಕಲಿತ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ವಾಗಿ ಕೈಹಿಡಿಯುವದೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟವೇ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ನಮ್ಮ ಮಾವನವರು ‘ಹುಡುಗಿ ಕಲಿತಿದ್ದಾಳೆ’ ಎನ್ನುವಷ್ಟೆ ದಿನ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದವರು ನನ್ನನ್ನು ಹೆಡುಕಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಎಳೆಯ ಮಡದಿ ದೊರೆತಳೆಂದು ನಾನು ಹಿಗ್ಗು-ತಗ್ಗುಗಳಲ್ಲಿ ಓಲಾಡಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಮನೆ ಇವಳು ತುಂಬಿದಾಗ ಇವಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ದಿನ ಶಾಲೆಗೆ ಏಕೆ ಕಳಿಸಬಾರದು—ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದೆ. ಮದುವೆಗಾಗಿಯೇ ನಾಲ್ಕುಕುರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡ ಅವಳು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಹೇಗೂ ‘ಪಾಪ’ ಆಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ; ಇನ್ನೇಕೆ ವ್ಯಾಸಂಗ-ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ಗೊಂದಲ ಎಂದು ಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಚಾಚೂ ತನ್ನದೇ ಪಾಲಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಬಂದವಳು ನನ್ನ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ‘ಮದುವೆ ಯಾದವಳು ಶಾಲೆ ಓದುವುದೇನು ಚೆಂದ?’ ಎಂದ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ತಮ್ಮ ಅಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಸಾರಿದಳು. ಅಲ್ಲದೆ ಮದುವೆಯಾದ ಹುಡುಗಿಗೆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ

ಅಂಧ ಗೆಳತಿಯರು ಸಿಕ್ಕಬೇಕಲ್ಲ—ಎಂದು ಇವಳೂ ದನಿ ಎಳೆದಳು. ನಿಜ. ಮದುವೆಯಾದ ಗೆಳತಿಯೇ ಬೇಕಾದರೆ ಲಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಾಳೆ. ಕಷ್ಟವೇ.

ಇವಳು ಬಂದೀಗ ಮೂರು ವರುಷವಾಯಿತು; ಅಷ್ಟೆ. ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಾಯಾಗಿ ನನಗೆ ತಂದೆ ಪಟ್ಟ ತಂದೆ ಕೊಟ್ಟಳು. ಹಿರಿಯ ಶರದ ಅಪ್ಪ ಅನ್ನಲಾರದೆ ಪಪ್ಪ ಅನ್ನತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ ನನಗೆ. ಈ ಹಿರಿಯ ಮಗನಿಗೆ ಇವಳು 'ಚಿಕ್ಕ' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಶಶಿ ಈಗ ಉದಿಸಿಬಂದಿದ್ದಾಳೆ. ಶರದನ ಮುಖದ ಹೋಲಿಕೆ-ನೋಟ, ನಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಇವಳಂತೆಯೇ. ಶಶಿಯದು ನನ್ನ ಹಾಗೆ-ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ ಇವಳು. ಅದವಳಿಗೇ ಗೊತ್ತು.

* * * * *

ಅದೇ ಬಂದಾಗ ಅಂಧ ಸುಖಿಯಾಗಿದ್ದಳೆನ್ನುತ್ತೀರಿ— ಇವಳು? ಕಾಲು ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕಲ್ಲ! ಸದಾ ಓಡಾಟ-ಧಕ್ಕಾಳೆ ನೃತ್ಯವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಈಗಿನ ಹುಡುಗಿಯರು ಕಾಲಿಗೆ ಅದುಗೆ ಹಾಕುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಅವಳ ಕಾಲಪಕ್ಕಳಡೊಂದಿಗೆ ಎನೋ ಗಲ್-ಗಲ್ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಈಗಲೂ ಕಾಣೆ. ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಅಟ್ಟ ಹತ್ತುವಾಗ ಪಾವಟಿಗೆ ಎಣಿಸಿ ಎರಡೇ ಇಲ್ಲ—ಇವಳು. ಎಷ್ಟು ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಆರು ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ! ಇವಳ ಹಾರಿಕೆಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಅರೇ. ಮೊನ್ನೆ ಇಳಿಯುವಾಗ ಶಶಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಕೊಂಡೇ ಬಿದ್ದಳು. 'ಅಷ್ಟು ಅವಸರವೇನಿತ್ತೇ-ನಮ್ಮವ್ವ' ಎಂದು ನಮ್ಮವ್ವ ಕೇಳಿದಳು. ನಾನು ಕರೆದಿದ್ದೆ. ಇವಳು ಅದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲ! ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಶಶಿಗೆ ಸೆಟ್ಟು ತಾಕಲಿಲ್ಲ. ತನಗಾದ ನೋವನ್ನು ಹುಚ್ಚುನಗೆಯಲ್ಲಿ ಮರೆಮಾಡಿದಳು. ರಾತ್ರಿ ನರಳುವದನ್ನು ಕೇಳಿ—ಸಂಶೋಧಿಸಿದರೆ ಮೋಕಾಲು ಕೆತ್ತಿ ರಕ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಕರೆದ ತಪ್ಪು ನನ್ನದಲ್ಲವೇ? ಉಪಚರಿಸಿದೆ. ನಾನು ಕರೆದೆ. ನಿಜ. ಓಡಿಯಾಕೆ ಬರಬೇಕು ತಾನು? ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಗುವಿನ ಮತ್ತೆ. ನಾನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದರೆ ಅಷ್ಟೇಕೆ ಅತುರಪಡಬೇಕು? ಒಂದನೇ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕರೆಯುವದು ನನ್ನ ನಾಡಿಕೆ. ಶಶಿಯನ್ನು ಕೂಗಿದೆ. ಶಶಿಯು ತಾಯಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಕರೆದೆನೆಂದು ಓಡಿಬಂದಳು. ತನ್ನನ್ನು ಕರೆದಿಲ್ಲವೆಂದಾನೆಂದು 'ತಿಂಗಳನ ಬಗಲಾಗ ಎತ್ತಾಳೆ' ಎಂಬ 'ಚಿಗರಿಗುಂಗಳ ಚಿಲುವಿ' ಯಂತೆ ಶಶಿಯನ್ನೂ ತಂದಳು. ಅವು ಉರಳುವ ಶಶಿಯನ್ನು ಓಡಿಯದಿದ ಲೆ

ತಲೆಯೇ ಒಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು—ಇವಳದು. ಇವಳ ಅನುಸರಣೆ ಅನ್ನು 'ನೀವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದೆಯಾ ತಾಯೀ' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ.

ಇವಳ ಮುಂದಿನ ಪಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೊಟಕಾಗಿವೆ. ಆದೂ ಕಾಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಹಾರಿಕೆಯ ಗುರುತಂತೆ. ಕನ್ಯಾ ಪರಿಕ್ಷೆಯ ಸಮಯ ಇವಳು ಬಾಯ ತೆರೆದಿದ್ದಳಾದರೂ ನಾನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನೂ ಬಾಯಿತೆರೆದೇ ಇವಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆನಂತೆ ! ಮದುವೆಯ ಸಮಯ ನನ್ನ ತಂಗಿ ಬಂದವಳು ಅಕ್ಷತೆಯ ಮುಂಜೆಯೇ ತಾನು ಪರಿಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ ಬಂದು 'ಹಲ್ಲು ಮುರಕೆ' ಎಂದು ವರವಿ ಮಾಡಿದಳು. ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆಂದಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಕೊಂಚ ಕಂಡಿತು. ನನ್ನ ತಂಗಿಯದೂ ಮುರಕ ಬಹಳ. ಅದು ಬುದ್ಧಿಯದು !

ಕಬ್ಬು ತಿನ್ನಲು ಇವಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಹಾಗೆ ಸಲೀಸಾಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ವಧು ಪರಿಕ್ಷೆ ಮಾಡುವವರು ನನ್ನ ಇದೊಂದು ಸೂಚನೆ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಓದಿಸಿ, ಹಾಡಿಸಿ ನೋಡುವ ಜತೆಗೆ ಬಂದು ಕಬ್ಬು ತಿನ್ನಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಮುಖವ ವಿವಿಧ ವಿಕಾರಗಳ ದೃಶ್ಯವಲ್ಲದೆ ಹಲ್ಲಿನ ಪರಿಕ್ಷೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಯತ್ತು ಕೊಳ್ಳುವವರಂತೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಹಲ್ಲು ಎಣಿಸಿ ನೋಡುವುದಿದೆಯೇ?

ನಾನು ಪಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ಬೈಗಳಿಗನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದನ. 'ಹಲ್ಲು ಮುರಿಯುತ್ತೀನೆ' ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿನ ಬೈಗಳು. ಅದರ ಪ್ರಯೋಗ ಇವಳ ಮೇಲೂತೂ ಮಾಡಲಾರೆ ನಾನು. ನನ್ನ ಬೈಗಳವ ಫಲವಾಗಿ ಬೈವ ಇವಳ ಹಲ್ಲು ಮೊಟಕುವಾಡಿರಬಹುದು. ಈಗ ಸಂಸ್ಕಾರ ಬಲದಿಂದ ಹಾಗೆ ಅನ್ನುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

ಶರದ ಇವಳ ಮಗನಲ್ಲವೇ ! ಇವಳಂತೆ ತಾನೂ ಹಾರುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಮುಂದಿನ ಹಲ್ಲನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

* * * *

ಬಂದಾಗ ನನ್ನ ತಾಳಕ್ಕೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಇವಳು ಈಗಲೀಗ ಯಾಕೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅವನ ಮಾತು ಗೆರೆಹಾಕಿ ದಾಟುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಾತು ಎಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಯ ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟೆ. ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟು ಜಾಸ್ತಿ ಎಂದು ಇವಳ ಹೇಳಿಕೆ. ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರು ಯಾರೂ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಅದು ವಾಸ್ತವ

ವಿಷಯ. ಗೆಳೆಯರಲ್ಲಿ ಉಪಚಾರಕ್ಕೆ ನೀವು ಎಳೆದುತಂದ ಸಮಾಧಾನ ನಟಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು.—ಎಂದೂ, ನಿಮ್ಮ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಕಾಣದೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತೆ ಇರುವವರು ನಿಮ್ಮ ಗೆಳೆಯರೇ ಅಲ್ಲ ಎಂದೂ ಇವಳ ಹೇಳಿಕೆ.

ಗೆಳೆಯರಲ್ಲಿ ಉಪಚಾರವೇನು ಬಂತು ? ನಾವು ಅನೇಕ ವಿಷಯ ಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತೇವೆ. ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಜಗಳಕಾಯಬೇಕೆ ?

ಇವಳಿಗೆ ನನ್ನ ಸಿಟ್ಟಿನ ಪರಿಚಯವಾಗಲು ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಸಿಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನೆ ಬರುತ್ತದೆಯೇ ? ಇವಳು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಪೀಡೆ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ತಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ನಾನು ಕಾಗದ ಬರೆಯಬೇಕಂತೆ ! ಏನು ಬರೆಯಬೇಕು ನಾನು ? - ಇಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇಮ—ನಿಮಗೆ ಕ್ಷೇಮವೇ—ಎಂದಲ್ಲವೆ ? ' ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ಬರೆಯುತ್ತೀರಿ '—ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. - ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣ ಹುಡುಗಿಯಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದಿದ್ದರೆ ಅಗ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೆ ' ಎನ್ನು ಬೇಕಾಯಿತು ನಾನು. ಇವಳ ಅಪ್ಪ ತನಗೆ ನಾಲ್ಕುಕರ ಹೇಗೂ ಕಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತಾನೇ ಬರೆದರಾಯಿತು.

ಮೊನ್ನೆ ಶರದನಿಗೆ ಚಿತ್ರಾಕ್ಷರ ತಂದೆ. ಆಟಿಗೆ ತಾ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಳು. ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋದಾಗ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯ ತನ್ನ ಮಗುವಿಗೆ ಕೊಂಡದ್ದು ನೋಡಿ ನಾನೂ ಅದನ್ನೇ ತಂದೆ. ಬೇರೆ ಆಟಿಗೆ ಎನು ತರಬೇಕೋ ನನಗೆ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅದೇನು ಕಡಿಮೆ ತಂದೆ ? ಇಂದಿಲ್ಲ—ನಾಳೆ ಅವನಿಗೆ ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಸಲು ಬರುವದಿಲ್ಲವೆ ? 'ದುಡ್ಡು ಹಾಳು!' ಎಂದಳು. ಇವಳೇ ಹೀಗಂದರೆ! ನನಗೆ ರೇಗಿಹೋಯಿತು. ' ದುಡ್ಡು ನಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಮನೆಯದಲ್ಲ. ' ಎಂದು ಬಾಯಿಗೆ ಬಂತು; ಅಂದು ಬಿಟ್ಟೆ. ಇವಳ ತಂದೆ ನಮ್ಮ ಮದುವೆಯಾದ ವರುಷವೇ ಕಾಲವಾಗಿದ್ದರು. ಬಂತು ಗಂಗಳ—ಯಮುನಾ ಪೂರ. ಅದೆಲ್ಲೆಯ ನೀರೋ ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಮ ಕರಗಿದಂತೆ ಇಳಿಮು ಬರಬೇಕೇ ?

ನನ್ನ ತಂಗಿಯ ಗಂಡ ನಮ್ಮಪ್ಪನನ್ನೂ ಹೀಗೇ ಶಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗಂಡಸರ ಸಂಸ್ಕಾರವಲ್ಲವೆ ? ನಾನೂ ಹಾಗೇ ಅಡಿದೆ. ಒರಟು, ನಿಜ. ಇವಳ ಮ.ಪಾ ಪೂರ ತಡೆಯಲು ನಾನು ಸಾಷ್ಟಾಂಗದ ಒಡ್ಡುಹಾಕುವದೊಂದು ಬಾಕಿ ಯಾಯಿತು. ' ನಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಹೆಸರು ಇನ್ನು ಎತ್ತವದಿಲ್ಲ ಮುವಾವೇವೇ ' ಎಂದರೂ ನಿಲ್ಲಬೇಕಲ್ಲ ಅಳು !

ಏನು ತಪ್ಪಾಯಿತು ? ಬಾಯಿಗೆ ಬಂತು; ಅಂದೆ. ಅವನೂ ಅವಳ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ' ಒಬ್ಬರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಾಗೆನ್ನಬಾರದು. ' ಅಂದಳು. ಯಾರು ಒಬ್ಬರು ? ನನ್ನ ಮಾವನಲ್ಲವೇ ? ನನ್ನ ತಂಗಿಯೂ ಹೀಗೇ ಅಳು-ತ್ತಾಳೆಯೋ—ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಈಗ ಆ ಭೂಪ 'ಅಣ್ಣನ ಗಂಟು' ಅನ್ನುತ್ತಾನಂತೆ. ಅವಳ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಗಂಟು ಇದ್ದರಲ್ಲವೇ ನನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರಬೇಕು? 'ನಾನೂ ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನ ಗಂಟೆಗೇ ಕೈಹಚ್ಚುತ್ತೇನೆ' ಎಂದುಾಗ-ಜಡಿಮುಳೆ, ಕಪ್ಪುವೋಡದಲ್ಲೆ ವಿಂಚಿದಂತೆ ಇವಳ ಊದಿಕೊಂಡು ಕೆಂಪಗಾದ ಮುಖವಲ್ಲೆ ನಗೆ ಉದಯಿಸಿತು. ' ಅಪ್ಪಾ ಗಡ್ಡೆ ' ಎಂದುಕೊಂಡೆ ! ಇದ್ದವ ರನ್ನಂದರೆ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲವಲ್ಲ ? ಇದ್ದವರೆಂದರೆ ಉಳ್ಳವರೆಂದೇನಲ್ಲ—ಜೀವಂತ ಇದ್ದರಾಯಿತು.

ನನ್ನ ಗೆಳೆಯನ ಮಡದಿ ಮಹಿಳಾ ಸಮಾಜದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿನಿ. ಇವಳನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಕುಡಾಗಲೆಲ್ಲ ಹಿಂಸೆಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಇವಳಿಗೆ ಹತ್ತುಬಾರಿ ಹೇಳಿದೆ. ' ಸಮಾಜ 'ದವರಿಗೇನು ಚಂದಾ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಿ " ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಇವಳ ಚಂದಾಕೊಟ್ಟು ' ಮಾಘ್‌ಮಾಡಿ ' ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು ನಾನು. ಆ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿನಿ ಹಿಂದಿ ಶಿಕ್ಷಕಿಯೂ ಆಹುದು. ಹಿಂದಿ—ಅದೊಂದು ಸ್ತ್ರೀ ರೋಗದಂತೆ ಹಬ್ಬುತ್ತಿದೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ; ಗಂಡಸರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಗಂಟುಬಿದ್ದಂತೆ!

ಮೊನ್ನೆ ಸಮಾಜದ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವವಿತ್ತು. ಆ "ಬಹೆನ್" ಬಿಡಬೇಕಲ್ಲ? ಇವಳನ್ನೆಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ವಿನೋದಾವಳಿಯೂ ಇತ್ತು. ಅಬಲೆಯರೆಂದು ನಮ್ಮ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಬಯಸಿದರು. ಟೆಕ್ಕೀಟು ಮಾರುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊರಿಸಿದರು. 'ಎಕಮಾತ್ರ' ಮಹಿಳಾ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಗಂಡಸರು ಕೊಡುಗೈಯಿಂದ ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕಂತೆ ! ಕೊಡದ ಕೈಯಿಂದಲೂ ಹಣ ಬಿಚ್ಚಿಸಿದರು. ಜಡಗೈಗಳೂ ಕೊಡುಗೈಗಳಾಗಬೇಕೇ ಈ ಮಹಿಳಾ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ! ಸಮಾಜದ ಚೇತನಾಸ್ವರೂಪ ಹೆಣ್ಣು. ಜಡವೂ ಜಂಗಮ ವಾಗಬೇಕಷ್ಟೆ. ನಿಸರ್ಗ ನಿಯಮ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಜಡ ಜಂಜಡವಾದೀತು!

ಅಂದು ವಿನೋದಾವಳಿ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾನೂ ಇದ್ದೆ. ಪರದೆ ಎಳೆಯಲು ಸಬಲರೇ ಬೇಕಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನೆಲ್ಲಿ ಕೂಡಲೋ ಇವಳು ! ' ನೀವು ಅಂಥ ಕೆಲಸ ಕೈಲ್ಲಾ ಯಾಕೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು ? ' ಎಂದು ಅರ್ಭಟಿಸಿವಳು ' ನೀನು ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಪರದೆ ಎಳೆಯಲು ' ಎಂದರೆ "ನಮ್ಮ ನಾಟಕದ ಪರದೆ ನೀವು-ಗಂಡಸರು ಎಂದೋ ಎಳೆದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ. ಇನ್ನೇನು ಬಾಕಿ ! " ಎಂದಳು. ಈ ಮಾತಿಗೇನರ್ಥವೋ!

ನನ್ನ ಗೆಳೆಯ ತನ್ನಾಕೆಯ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಗೋಳಾಡುತ್ತಾನೆ. ನನ್ನ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಆ ಒಂದು ಅನಾಹುತವಿಲ್ಲ ಈ ಬಾಬತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ 'ಶಾಬಾಸ್‌ಗಿರಿ' ದೊರೆತಂತೇ ಇವಳಿಂದ.

* * * * *

ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಮರಾಠಿ ಕಲಿಸುವ ರೂಢಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ಕೆಲವು ಕಡೆಗೆ ಇತ್ತು. ಇವಳೂ ಮರಾಠಿ ಕಲಿತವಳೇ. ನಾನು ಇವಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ. ಇವಳ ಮರಾಠಿ ಕ್ಷಮಿಸಿ ಮದುವೆಯಾದೆನೆನ್ನಿ. ಮನೆಗೆ ಬಂದದಿನವೇ ಕನ್ನಡ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟೆ. ಆ ಮೊದಲೇ ಅವರ ತಂದೆ ತಾಯಿ ನನ್ನ ಕನ್ನಡ ಹುಚ್ಚಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದರಂತೆ! ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಒಗಟೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದ್ದಳು. ಮನೆಮಾತು ಕನ್ನಡ ಇಮ್ಮು ಮರಾಠಿ ಕಲಿತಾಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ' ಅಹೋ ! ' ' ಯಾಹೋ ! ' ' ಜಾಹೋ ! ' ಗಳ ಹೋಹೋಕಾರವೇಕಿರಬೇಕು ? ಇವಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನವಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಕೊಟ್ಟೆ ಛೇ ! ಎಂಥ ಹಲವಾದಿತನ ! ನಾಚಿಕೆಯೋ, ಅಭಿಮಾನವೋ ಕಾಣೆ. ಒಂದಕ್ಷರ ಓದಿದರೆ ಇಷ್ಟು ಆಣೆ ! ಕಣ್ಣಿನಿಂದಲೇ ಓದಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ನನಗೆ ಭರವಸೆಯಾಗಲೆಂದು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಸಾರಾಂಶ ಹೇಳುವಳು. ಕನ್ಯಾ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಓದಿಸಿದ್ದರೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳೋ ! ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಕಲಿತ ಕನ್ನೆಯನ್ನು ಗಂಡಿನವರು ಓದಿಸಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದರಂತೆ ' ಕುಣಿದೂ ತೋರಿಸಬೇಕೇನು ? ' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳಂತೆ ಅವಳು. ಈಗಿನ ಕಲಿತ ಹುಡುಗಿಯರದು ತಿಳಿಯುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಓದುವ ಈ ಅವಾಂತರದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಸೋತು ಅವಳ ಪಾಡಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡಪುಸ್ತಕ ತಿರುವಿ ಹಾಕಿದ್ದಾಳೆ. ಸಹಾನುಭೂತಿಗಾಗಿ ನಾನೂ ಮರಾಠಿ ಓದುವ ನಟನೆ ಮಾಡಿದೆ. ನನ್ನದು ನಟನೆಯೇ ಅಯಿತು.

ಮೊನ್ನೆ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಮುಂದೆ ಕನ್ನಡಭಾರತ ಓದುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಾನು ಬಂದೆನೆಂದು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ತಡೆದಳು. 'ಯಾಕೆ? ಓದು ಅವನೇನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ?' ಎಂದು ತಾಯಿ ಹೇಳಿದರು. 'ಓದಲಿ, ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ನಾನೂ' ಎಂದು. 'ನಿನ್ನ ಹುಡುಕಿಯ ಬಾಯಿಂದ ಲಾದರೂ ಪುರಾಣ ಕೇಳಿವಾ, ಓದಿದರೆ ನಿನಗೂ ಪುರಾಣ ಓದುವ ದಿಲ್ಲಿ—ನೀನು ಕಥೆ ಓದುವವ. ಕೇಳು. ಪಾಂಡವರ ಕಥೆ ನಿನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಅವಳ ಬಾಯಿಂದಲಾದರೂ ಬೀಳಲಿ' ಎಂದು—ನಮ್ಮ ತಾಯಿ. ಇವಳು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಳು. ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆ ನಾನು, ಹಿಂದೆ ಅವಳು ಓದಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆನ್ನೆಗೆ ಹೊಡೆದಿದ್ದನಂತೆ! ಬೆರಳು ಮೂಡಿದ್ದವಂತೆ! 'ಅದು ಏನು' ಎಂದು ಅವಳು ಕೇಳಿದ್ದಳಂತೆ! ಇಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿದಳು. ನನ್ನ ಕೆನ್ನೆಗೂ ಚುರುಕು ಕೊಟ್ಟಿತ್ತಾಯಿತು.

ಅದರೆ ಅವಳ ಮರಾಠಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಸಿಂಹಿಡಿದೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ನನ್ನ ಕನ್ನಡಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅದರ ಸಮಾಧಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ, ಅದು ತಪ್ಪು ಕೆಲಸವೇ. ಬಂದ ಒಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಯಾಕೆ ಮರೆಯಬೇಕು? ಈಗಾದರೇನು? ಹೇಗೂ ಕನ್ನಡ ಬಂದಿದೆ ಅದು ಮರೆಯುವವರೆಗೆ ಮರಾಠಿ ಓದಲಿ. ಪುಣ್ಯ ಕನ್ನಡ ಮರೆತೆಂದರೆ ಚಿತ್ರಾಕ್ಷರಗಳಿವೆ. ಮುಂದೆ ನೋಡೋಣ.

* * * *

ನನಗಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಕೊರತೆವೆಂದರೆ ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಕುತೂಹಲ ಕವಿ ಎಂದು. ನಾನು ಲೇಖಕನೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ತನಗೆ ನಾನು ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಿಂದಲೇ 'ದೊಡ್ಡ ಲೇಖಕಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರೆ' ಎಂದಿದ್ದಳು. 'ಇದು ನಿನಗೆ ದೊಡ್ಡ ಮಾತು!'—ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು. ನನ್ನ ಬರಹಕ್ಕೆ 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಫಲ' ಬಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಳು ಭಾಗ್ಯವಾರ್ತೆ! ಅದರೆ ಅದನ್ನು ಓದಿ ವೆಚ್ಚಿಕೆ ಮಾಡಿಸಬೇಡವೇ? ಅವಳ ವೆಚ್ಚವೆಂದರೆ ನನ್ನದು ಹೌದೋ ಅಲ್ಲವೋ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಎನೇಕರು ವೆಚ್ಚಿ ನನಗೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆ ರಾಗಿವಾರೆ. ಹೀಗಿಂದರೆ ಇವಳು 'ಅವರಿಗೆ ಚಹಾ ಕೊಡುತ್ತೀರಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ—ಕಿಡಿಗೇಡಿ! 'ನಿನಗೆ ನನ್ನನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟು

ಕೊಂಡಿದ್ದೇನಲ್ಲವೇ ?' ಎಂದರೆ 'ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಮೆಚ್ಚಿಲ್ಲವೆ ನಾನು ? ನಿಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಹುಚ್ಚು ವೆಚ್ಚಿದಂತಾಯಿತು.' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಕದ್ದು ನನ್ನ ಬರೆಹ ಓದುತ್ತಾಳೆ—ನಾನು ಬಲ್ಲೆ. ಕದ್ದು ಮೆಚ್ಚಿಗೆ ತೋರುತ್ತಿರಬಹುದು ಪ್ರಕಟವಾದ ಮಾತಿನ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾದರೂ ನನಗೇಕೆ ?

* * * *

ಇವಳಿಗೆ ಸಿನೆಮಾಮೊಂಡು ಹುಚ್ಚು. ನನ್ನ ಕಿರಿ ತಮ್ಮ ಇವಳ ರಾಯಭಾರಿ. ಸಿನೆಮಾ ಯಾನದು ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬ ಸಂದೇಶಕಾರನಾತ ಬಾವಿ ಸುವದೇನಾದರೂ ಬಂದರೆ ಇವಳೂ ಕಿಟಕಿಯಲ್ಲೇ ನೋಡಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತಾಳೆ. ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳೆಂದೂ ಇವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತು ಆದರೆ ಎಲ್ಲಾ ನೋಡುವದು ಆಗಬೇಕಲ್ಲ! ಪುರಾಣವನ್ನು ಬಂದರೆ ಅವಳು ಇವಳನ್ನೂ ಕರೆಮೊಯ್ಯುತ್ತಾಳೆ. ನ್ಯೂಥಿಯೇಟಿಸ್‌ಪದ್ದು ಬಂದರೆ ನಾನು ಹೋಗುವವ. ಆಗ ಕರೆದರೆ ಉಪಚಾರಕ್ಕೆ ಒಲ್ಲೆನೆನ್ನುತ್ತಾಳೆ. 'ಅವ್ವ ನನ್ನೂ ಹೊರಡಿಸಿ' ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯದು. ಅವಳು ಅಂಥದಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟು 'ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಗಿ' ಎನ್ನುಬೇಕು. ಆಗ ಉಟ್ಟಿಸೀರೆಯಲ್ಲೇ ಹೊರಡುತ್ತಾಳೆ.

ಶರವನ ಹೆರಿಗೆಗೆ ತವರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಕರೆಯಲು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗಿಬಂದ ದಿನವೇ ಸಿನೆಮಾಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣವೆಂದಳು ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುದುಕಿಯಿತ್ತು ಅದು ಮಗುವನ್ನು ನಾವು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ನಾವಿಬ್ಬರೇ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. 'ಜವಾಬ್' ಚಿತ್ರವಿತ್ತು. ನನಗೆ ಆ ಚಿತ್ರವೆಂದರೆ ಹುಚ್ಚು. ಅದರಲ್ಲೂ ಒಬ್ಬ ಹುಚ್ಚನಿದ್ದಾನೆನ್ನಿ ನಡುವೆ ಇವಳಿಗೆ ಮಗುವಿನ ನೆನಪಾಯಿತು. ನಾನು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೇನನಾಗಿದ್ದೆ. ಇವಳು ತಿವಿದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದಳು; 'ಮನೆಗೆ' ಎಂದಳು. ಅಯ್ಯೋ ಹುಚ್ಚಿ, ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಸಿನೆಮಾ ನೋಡಿಲ್ಲ, ಪೂರ್ತಿ ನೋಡು' ಎಂದೆ. ಎರಡು ನಿಮಿಷ ನೋಡಲೆತ್ತಿಸಿದಳು. ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಎದ್ದು ನಿಂತಳು. ಮಧ್ಯೆ ಬಿಟ್ಟೇಳಲು ನನಗೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಎದ್ದೆ. ಮನೆಗೆ ಬರುವಾಗ ಶರವ ತಂದಿಡ ಹುಲಿಯಾಗಿದ್ದ. ಈ 'ಪುಣ್ಯಕೋಟಿ'ಯನ್ನು ತಿನ್ನದೆ ಬಿಟ್ಟಾನೆ ಅವನು ?

ಅದಿನಿಂದ ಇವಳಿಗೆ ಸಿನೆಮಾ ಎಂದರೆ ಎಡಜಿಡಚೇ. ಅದನ್ನಿಷ್ಟರೆ ನುಗ್ಗುವನ್ನು ಸಂಭಾಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇವಳೊಬ್ಬಳಿಗೇ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದು ಕಷ್ಟ. ನನ್ನಕೂಡ ಈಗ ಬರುವದು ಅಪರೂಪ. ತಾನೂ “ಪುರಾಣಪ್ರಿಯ” ಲಾಗಿವ್ವಾಳೆ.

ಮೊನ್ನೆ ‘ಛೋಟಾ ಭಾಯಿ’ ಬಂದಿತ್ತು. ಇವಳು ಆ ಕಥೆ ಓದಿವ್ವಾಳೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ನನ್ನನೇ. ಒಮ್ಮೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಹೊರಡಿಸಿ. ನಮ್ಮ ರಥ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ಪಿಕ್ಕಿಟು ಸಿಗಬೇಕಲ್ಲ. ‘ಉಛೋಲಕ್ಷ್ಮಣಾ’ ಎಂದು ತಿರುಗಿ ಬಂದೆವು ಮರುದಿನ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಹೋಗಿ ಬಂದೆ. ರವಿವಾರದ ಹಗಲಿನಾಟಕ್ಕೆ ಇವರನ್ನು ಕಳಿಸಿದೆ. ಜತೆಗೆ ನಾನೂ ಹೋಗಿದ್ದೆನೆನ್ನಿ. ನನ್ನ ಕಿರಿತಮ್ಮ ಆ ರಾಮಲಾಲನಂತೆಯೇ ಉಡಾಳ ಈ ಅತ್ತಿಗೆಗೆ ಆ ನಾರಾಯಣಿಯಂತೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀತಿ. ನನಗೆ ಶ್ಯಾಮಲಾಲನಂತೆ ಸಿಟ್ಟು ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ ಇವಳು! “ಕಾಗಾದರೆ ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ನನಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲ!” ಎಂದಾಗ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿದಳು. ಬಾಯಿಲ್ಲೇ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ: “ಮೇರಾ ಕಾನ್ ಠಿಕಾನಾ” ಎಂದು. “ಬಾಡಿಗೆಮನೆ” ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು ಕೇಳಬೇಕಲ್ಲ! ‘ಜಗಮೇ’ ಎಂದು ದನಿ ಎಳೆಯುತ್ತಾಳೆ.

* * * *

ಇವಳಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಚವಲವೆಂದರೆ ತವರುಮನೆ. ಅದನ್ನು ಬಿಡಿಸುವದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಮುಂಜಿಮುಂಜಿ ನಾನೂ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಈಗ ಅದು ಬೆಂದವಲ್ಲವೆಂದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಇವಳು ಹೋವರೆ ಮಕ್ಕಳಾದರೂ ಇರಬೇಕು ನನಗೆ. ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಮಕ್ಕಳೇ ಎದುರು ಬರಬೇಕು. ಮಕ್ಕಳ ನೆಸದಿಂದ ಇವಳೂ ಎದುರುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅದು ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವೆಂದು ಅವಳೆಣಿಕೆ. ಇವಳ ತವರುಮನೆ ನನಗೆ ಸನ್ಯಾಸವನ್ನೇ ತರುತ್ತದೆ. ಶರದನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದರೆ ತಾನೂ ಬಿಡುತ್ತಾಳೆಂದು ಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವಳಿಗಂತೂ ಶರದನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಗಲುವದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ವಶೀಲಿ ಹಚ್ಚುತ್ತಾಳೆ. ಅಂತೂ ಆಗಾಗ ನನಗೆ ಈ ವಸವಾಸ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಯಕ್ಷ ಶಪಿತವರ್ಷ ಕಳೆದಂತೆ ನನ್ನ ಪಾಡು.

* * * *

ಬರೆಯುವ ಗುಂಪು ಬಂದಾಗ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ : ಇವಳು ತನ್ನ ರಿಗೆ ಹೋವಾಗ ಬಿಡುವಿರುತ್ತದೆ; ಆಗ ಬರೆದರಾಯಿತು ಎಂದು. ಆದರೆ ಇವಳು ಎದುರಿಗಿಲ್ಲವಾದರೆ 'ಬರಿದೋ ಬರಿದು, ತೆರವೋ ತೆರವು' ಬರೆಯಲಾಗದನ ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಾ—ಆಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಭಣಭಣ !

ಬರೆದರೇನು—ಬರೆಯದಿದ್ದರೆ ತಾನೆ ಏನು ? ಇವಳು ಎದುರಿಗಿದ್ದರೆ ಏನೋ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯ ನಡೆಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ನನ್ನ ಜೀವನಕಾವ್ಯ !

‘ಇವರು’

‘ಇವರು’ ಇತ್ತೀಚೆ ಯಾಕೋ ಬದಲಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಇವರಿಗೆ ಸೇರಿಕೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಛಿದ್ರ ಹುಡುಕು ತ್ತಾರೆ. ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಕಲಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತೇ ಇಲ್ಲ. ಅಡಿದ್ದೂ ಗುಂಡುಸಿಡಿದಂತೆ ಒಂದೆರಡು ಮಾತು. ಅದೂ ನನ್ನ ಕ್ರಿಯಾ ಲೋಪದ ಅಣಕ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ನಾನೇಳುವ ಮುನ್ನ ಎಂದೂ ಎದ್ದವರಲ್ಲ. ಈಗ ನನ್ನೊಡನೆಯೇ ಏಳುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಕೆಳಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಕೆವಿತ್ತಾ ತಾವು ಎಚ್ಚರ ಇದ್ದುದನ್ನು ಸಾರುತ್ತಾರೆ. ಹೌದು; ಅವರು ಎದ್ದಿದ್ದಾರೆ ನಾನು ನೋಡಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಈ ಕೆಮ್ಮು ಯಾಕೆ? ಅದೇನೋ ಎದ್ದು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ಹರಿದುಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಕರಿದುಹಾಕಿಯದೊಂದು ರಾಸಿಯೇ ಬಿದ್ದಿದೆ.

ನೊನ್ನೆ ಆ ರಾಸಿಯ ಒಂದು ಚೂರು ಎತ್ತಿ ನಾನು ಮಗುವಿನ ಮಲ ಹೊತ್ತು ಹಾಕಿದೆ; ಮತ್ತೆರಡು ಚೂರು ಒಲೆ ಹೊತ್ತಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ. ಬಂತೊಂದು ಸಿಡಿಲು : ‘ನನ್ನ ವಸ್ತು ಇಟ್ಟಲ್ಲಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ’ ಎಂದು. ಈ ಹರಿದ ಹಾಳೆ ‘ಇಟ್ಟ ವಸ್ತು’ ವೆಂದು ನನಗೇನು ಗೊತ್ತು? ತಾವು ಮಾತ್ರ ಹಜಾ ಮತಿಗೆಂದು ಅದೇ ಚೂರು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲೆಯೇ ತಿನ್ನಿಸು ಕೊಟ್ಟರೆ ತಿಂದು ಕೈಯು ಕೆಡಸು ವರೆಸಲು ಅದನ್ನೆ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಇಟ್ಟ ಈ ವಸ್ತು ಎಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ? ನಾನು ಮಾತ್ರ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ್ದೆಂದು ಎತ್ತಿಕೊಂಡರೆ ಈ ಗುಡುಗು ಸಿಡಿಲುಗಳೇಕೆ? ನಾನೇ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದಳವಳಾಗಿದ್ದೇನೆ ಇವರಿಗೆ.

ನಿನ್ನೆ ಆ ಹರಿದಹಾಳೆ ಹೊಂದಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನೋಡುವದಿದ್ದರೆ ಯಾಕೆ ಹರಿಯಬೇಕು? ಇವರು ಬರೆದು ಇಟ್ಟ ಇಂಥ ಹಾಳೆಗಳದು ಒಂದು

ರಾಸಿಯೇ ಇದೆ. ಆದರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಹಾಕಿಬಿಡಬೇಕು ! - ಆಡೋಣ ಬಾ, ಕಡಿಸೋಣ ಬಾ ' ಎಂಬಂತೆ ಈ ಹರಿದಾಟವೇಕೆ ?

* * * *

ಇಷ್ಟು ದಿನ ಮುದ್ದುಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ಇವರು ಎಂದು ಬೆಲ್ಲರೆ ಕಾರಣಗಳಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು 'ಆಗಸಿ ಬಾಗಿಲಿಗೆ' ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಚಹಾನಾಡಿ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ—ಎಂದು ತಪ್ಪು ತಾಯಿಯ ಮುದೆ ಇವರ ದೂರು ! ನಾನು ಮಾಡದೆ ಎಂದು ಚಹಾ ಆಗಿದೆ? ಎಲ್ಲರೂ ಏಳುವದು ಏಳು ಗುಟೆ. ಚಹಾ ಏಳುವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಿಗೂ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ತಮಗೆ ಅರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದರೆ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಬೇಕು ? ಹಾಲಿನವ ಅರೂ ವರೆಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಸಂಜೆಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಕೂಡ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಡಿ ವಾಡಿ ಬಿಡಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಅವನು ನೀರು ಕೂಡಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ಒದರಾಡಿದರು. ಯಾರು ಕೂಡಿಸುವದಿಲ್ಲ ? ಹಾಲು ನೀರಿನೊಡನೆ ಒಂದಾಗಿ ಬೆರೆಯುತ್ತದೆ; ಕೂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅರೂವರೆಗೆ ಬರುವವ ಒಳ್ಳೆಹಾಲು ತರುತ್ತಾನೇನು ? ಅರು ಕಪ್ಪು ಚಹಾಕ್ಕೆ ಮೂರು ಕಪ್ಪು ಹಾಲು ಹಾಕಬೇಕು. ಸಕ್ಕರೆ ಪುಡಿ ಅರೇ ಕಪ್ಪಿನ ಅಳತೆಹಾಕಿ ಒಮ್ಮೆ ತಾವು ಮಾಡಿದ ಚಹಾ ತಿಳಿಸಿರಾದದ್ದು ತಾವೇ ಕುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಲಿಗೆ ಪುಡಿ ಸಕ್ಕರೆ ಬೇಡವೇನು—ಅರು ಕಪ್ಪು ನೀರು ಒಂಬತ್ತು ಕಪ್ಪು ಚಹಾ ಆಗಬೇಕಾದರೆ ?

* * * *

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾನಾನಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಬಾರದೇ ನಾನು ? ಒಂದಿಲ್ಲ ನಾದರೆ ತಮಗೆ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೆ ನಾಲ್ಕು ಜನರನ್ನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆದುತರುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಏನು ಬಡಿಸಬೇಕು ? ನನ್ನೊಬ್ಬಳ ಪಾಲಿನ ಅನ್ನ ಅವರ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಸಾಕೇನು ? ಮತ್ತೆ ಅಡಿಗೆ ಆಗಬೇಕೆಂದರೆ ಮೂಗಿನ ತುದಿಯಲ್ಲೇ ಸಿಟ್ಟು ! ' ಇದ್ದಷ್ಟು ಹಾಕು ' ಅಂದರೆ ಹೊರಗಿನವರು ಬಂದಾಗ ಹೇಗದು ಹಾಕುವದು ? ಯಾರಾದರೂ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ನಿನಗೆ ಸೇರಿಕೆಯಿಲ್ಲ—ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟು ಜನ ಸೇರುತ್ತಾರೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟಕ್ಕೆ ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ ನನ್ನ ಗಂಟೆನು ಹೋಗುತ್ತದೆ ? ಮಾಡುವ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಮಾಡಿ ಬಡಿಯುತ್ತೇನೆ. ತಾವು ಮಿತ್ರರ ಮನೆಗೆ

ಹೋದಾಗ ಅಷ್ಟು ಅತಿಥಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಇಷ್ಟು ಅದರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆ ಗಂಡಸರು ಮನೆಯವಳಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳಿಸದೇ ಅವಳು ಮಾಡಿ ಇಡುತ್ತಾಳೆಯೇ ಪಕ್ಕಾನ್ನು ?

ಎಂಟು ದಿನದ ಹಿಂದೆ ಮೈಸೂರವರಂತೆ—ಒಬ್ಬರು ಇವರ ಕೂಡ ಬಂದರು. ಬರುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದ್ದರು ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ. ಬಂದವರು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಮಾಡಿದರು. ಇವರು ತಾವೂ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನೂ ಮಾಡಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ನಡುನಡುವೆ ಮಾತಾಡಿಸಿದರೆ ಅವರೇನು ಮಾಡಬೇಕು ? ಮೈಸೂರು ಶುದ್ಧ ಕನ್ನಡವಂತೆ ! ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನ. ಇಂಗ್ಲೀಷು ಸಂಭಾಷಣೆ ! ನಮ್ಮ ಅತ್ತೆ ಮೈಸೂರ ಕಡೆಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಸಂಧ್ಯಾನವೇನೋ ತಮ್ಮಾ' ಎಂದು ಕೇಳಿದರು ಇವರನ್ನು. ಇವರು : 'ಇಂಗ್ಲೀಷ ಸಂಧಾನ' ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕೇ ?

ನಾನು ಮಾಡಿದ ಅಡಿಗೆ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಸೇರಬೇಕಲ್ಲ—ಎಲಾ ಎಲೆತುದಿಗೆ ಸರಿಸಿಹಾಕಿದರು. ಒಂದಿಷ್ಟು ಅನ್ನ ಮಜ್ಜೆಗೆ ಕಿನ್ನಿಚಿ ಉಂಡೆದ್ದರು. ನಾವೇನು ಮಾಡಬೇಕು ತಾಯೀ. ಅದು ಬೇಕು ಕುಚ್ಚಿ ಬೇರೆ ಸಾರು ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಮೆಂತೆದ ಬೇಳೆಯ ತೊನ್ನೆ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಕೊಬ್ಬರಿ ಚಟ್ಟಣಿ ಕುಟ್ಟಿದೆ. ಚಪಾತಿ, ಬಾಳೆಹಣ್ಣಿನ ಸೀಕರಣಿ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಒಂದೂ ತಿನ್ನಲಿಲ್ಲ ಆ ಪ್ರಾಣಿ. ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲ ಹಾಕಿದ್ದೀರಿ ಎಂದರು. ಹೌದು; ಬೆಲ್ಲವೇನು ಬೇವೇ ? ಮೈಸೂರವರು ಬರುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದ್ದೆ— ಎಂದು ಇವರ ಅರ್ಭಾಟ. ಹೌದು; ಬೆಲ್ಲ ಹಾಕಬಾರದೆಂದು ನನಗೇನು ಗೊತ್ತು ?

ಇಷ್ಟು ಮೈಸೂರ ಮಿತ್ರರಿದ್ದಾರೆ. ದಸರಾ ಉತ್ಸವವಾಗುತ್ತದಂತೆ. ತಾವು ವರುಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮನ್ನು ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು ತಾವು ? ನಮಗೂ ನೋಡುವ ಆಸೆ ಇಲ್ಲವೇನು ? ನೊನ್ನೆ ಬಂದ ಎಂಥದೋ ಅಯ್ಯ 'ಒಮ್ಮೆ ಬಂದು ಹೋಗಿ ಅಮ್ಮಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಇವರೂ ಎದುರಿಗೇ ಇದ್ದಾರೆ—'ಅಮ್ಮಾ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ನನಗೆ. ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಹಾಗೇ ಅಂತೆ. ಇರಲೊಲ್ಲದೇಕೆ ! ನಾನೇ ಒಮ್ಮೆ

ಮೈಸೂರು ನೋಡಿಬರದೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಎಂದು ಹೇಗೆ ನಂಬಲಿ? ನಾನೂ ಹೇಳಿದೆ—'ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯವರನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆ ಕಳಿಸಿರಿ' ಎಂದು. ಯಾರೂ ದರೂ ಬರಲಿ—ನಾನೂ 'ಅಮ್ಮಾ' ಎಂದೇ ಅನ್ನುತ್ತೇನೆ. ಏನೆನ್ನುತ್ತಾರೋ ನೋಡೋಣ.

* * * *

ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಇಷ್ಟು ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೊಂದು ಉತ್ತರ ಬರೆಯಬೇಕು ಇವರು? ನಾನು ಈ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಮೂರು ವರುಷವಾಯಿತು. "ನಿನ್ನ ಗಂಡನಿಂದ ಒಂದು ಕಾಗದ ಬರೆದು ಲೀಲಿ. ನಿನಗೆ ಒಂದು ನಾಗಪುರಿ ಸೀರೆ"—ಎಂದು ನನ್ನ ಹಿರಿಯಣ್ಣ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅವರು ಕೊಡುವಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ಕೊಡುವಾಗ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇವರಿಗಂಥ ಜಂಬ! ದಿನಾ ಪತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾರಂತೆ—ಅದ ರಿಂದ ಸವಡಾಗುವದಿಲ್ಲವಂತೆ! ನಾನೂ ಕೇಳಿದೆ ಒಮ್ಮೆ: ಒಂದಿನ ಒಂಬತ್ತು ಜನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಣ್ಣನಿಗೊಂದು ಪತ್ರ ಏಕೆ ಬರೆಯಬಾರದು—ಎಂದು. ಅವ ರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಬರೆದರೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲವಂತೆ! ಇಂಗ್ಲೀಷು ಬರೆಯಬೇಕು? ಮಮವೆ ಅದೇ ಆದಾಗ ನನಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರು. ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಬರೆಯಲು ಇವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಸಾಕೇನು? ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರ ಇಂಗ್ಲೀಷು ರೇಲ್ವೇ ಇಂಗ್ಲೀಷಂತೆ! ಇವರದು ಯಾತರದು? ಇವರು ಬರೆದದ್ದೆಲ್ಲ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ್ದೆ ನಾನು; ಅವನು ನನ್ನ ಇಂಗ್ಲೀಷ ಗುರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ. ಮೂರು ವರುಷದ ಹಿಂದಿನಮಾತದು. ಅವನು ಓದಿ ನಗಹತ್ತಿದ. ಏನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ನನ್ನ ಅಪ್ಪ ಕೇಳಿದರೆ "ಎಲ್ಲಾ ಹುಚ್ಚು-ಹುಚ್ಚು" ಎಂದ ಅಣ್ಣ. ಅಂಥವರು ತಾವು-ರೇಲ್ವೇ ಇಂಗ್ಲೀಷೆಂದು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತಾರೆ!

ಒಬ್ಬ ಅಣ್ಣ ಇವರಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಕಲಿತ. ಇವರಿಗೆ ಮರಾಠಿ ಬರ ಬೇಕಲ್ಲ! ನನಗೆ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲ. ಇವರ ಇಂಗ್ಲೀಷ ಪತ್ರ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮುಂದೆ ತೋರಿಸಬಾರದೆಂದು ಕನ್ನಡ ಕಲಿತೆ. ಕಲಿಸಿದ್ದೂ ಇವರೇ. ಆಗ ಎಂಥ ದರ್ಪ—ಎಂಥ ಆವೇಶ! ಒಮ್ಮೆ ಇಷ್ಟೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲವೇ— ಎಂದು ಹೊಡೆದು ಬಿಟ್ಟರು. ಗಲ್ಲದಮೇಲೆ ಮೂರು ಬಟ್ಟು ಮೂಡಿದ್ದವು.

ಕಲಿತೀತು ಮಗು ? ತಾವು ಕಲಿಸಬೇಕು ? 'ನಿನಗೆ ಕಲಿಸಿದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಕಲಿಸಿದರೆ ಅವನ ಕೆನ್ನೆ ತಡೆಯಬೇಕಲ್ಲ—' ಎಂದರು. ಹೌದು ತಾಯೀ, ಇವರು ಕಲಿಸುವದೂ ಬೇಡ, ಚಿಕ್ಕ ಕಲಿಯುವದೂ ಬೇಡ. ತಮಗೆ ಬಂದ ದೈಲ್ಬಾ ಹಂಗಸರಿಗೆ—ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಗಲೇ ಬರಬೇಕೆಂದರೆ? ಇವರು ತಪ್ಪದೆ—ತಿಳಿಯದೆ ಕಲಿತಿದ್ದಾರೇನು? 'ಹೊಡೆಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಯಾರಿಗೆ ಅಕ್ಷರ ಬರುತ್ತವೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕಾಯ್ದೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಸರಕಾರದವರು, ಹುಡುಗರ ಮೇಲೆ ಕಲಿಸುವವರು ಕೈಎತ್ತಬಾರದೆಂದು. ಹೊಡೆದರೆ ಹುಡುಗರು ಹೇಗೆ ಶಾಲೆ ಸೆಟ್ಟಬೇಕು? ಕಾಯ್ದೆ ಮಾಡಿದರೇನು? ಕಾಯ್ದೆ ಎಷ್ಟು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ ಜನ! ನಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕನಿಗೆ ನಾನೇ ಕಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈಗೇನು ಅವಸರ—? ನಾನೇ ಕಲಿಸಬೇಕಂತೆ; ಆದರೆ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಅವನು ಕಲಿಯಬಾರದೆಂತೆ ! ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೆ ಇವನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿ ತಾವು ! ಅಂದರಾದರೂ ನನ್ನ ಗಲ್ಲ ಓಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ತಪ್ಪಿತು. ನನ್ನ ಗಲ್ಲದ ಮೇಲೇ ಇವರ ಕಣ್ಣು ! ಚಿಕ್ಕನೂ ಅದನ್ನೇ ಕಲಿತು ಪರಶುರಾಮನಾದರೆ ! ಅವನೇಕಾಬಾನು ? ನನ್ನ ಮಗ ಅವನು. 'ಅವನ ಮಗನೋ ಅಪ್ಪನ ಮಗನೋ' ಎಂದು ಅತ್ತ ಕೇಳಿದಾಗ 'ಅವ್ವ' ಎಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲವೇ ಅವನು? ಶಶಿ ತಮ್ಮ ಮಗಳಂತೆ. ಆಗಲಿ; ನನಗೇನು ? ಮುಪ್ಪಿನಕಾಲಕ್ಕೆ ನಾನು ಮಗನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತೇನೆ; ತಾವು ಮಗಳಮನೆಯಲ್ಲಿರಲಿ. ಇದ್ದಾರಿವರು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ! ನಾನು ತವರಿಗೆ ಹೋಗಲು ಸರಕಾರೀ ರಜಾದಂತೆ ಮೂರುದಿನ ಮಂಜೂರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಾನೂ 'ಹೂ' ಎನ್ನುತ್ತೇನೆ, ಒಮ್ಮೆ ಕಳಿಸಲಿ-ಮುಂದೆ ನೋಡೋಣ ಎಂದು. ಈ ದೀಪಾವಳಿಗೆ ಮೂರು ದಿನ ರಜಾ ಮಂಜೂರಾಗಿತ್ತು. ಪುಣೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಹೋಗಲು ಒಂದಿನ, ಬರಲು ಒಂದಿನ, ಇರಲು ಒಂದಿನ ಸಾಕೇ—ಎಂದು ಹೋದದಿನ ಕಾಗದ ಬರೆದೆ. ಅದವರಿಗೆ ನನ್ನ ರಜಾ ಮುಗಿದದಿನವೇ ಮುಟ್ಟಿತಂತೆ. ಮತ್ತೆ ಒಂದುವಾರ ರಜಾ ಮಂಜೂರಾಯಿತು. ಕಡಿಸಂಚಮಿ ಮಾಡಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿತ್ತು. ತುಳಸಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಬರೆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ತುಳಸಿ ಮದುವೆಯಿದೆ. ನಾವೇ ನಾಂದೀ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಬೇಗ ಬಂದು ಬಿಡು—ಎಂದು ಬರೆದರು. ನಾನು ಬರಲಿ ಕೈಲ್ಲವೆಂದು ಪತ್ರದ ಜೊತೆಗೆ ಗಾಡಿ ಹತ್ತಿ ಬಂದರು. ಇವರು ಬಂದ

ಮೂರು ತಾಸಿಗೆ ಇವರ ಕಾಗದ ಬಂತು—ಅವರ ಕೈಗೇ ಸಿಗಬೇಕೇ ಅದು ? ನಾನು ಬಾಗಿನೋಡಿದೆ. ನನ್ನ ವಿಳಾಸವಿತ್ತು. 'ಪರರ ಪತ್ರ ಓದಬಾರದು, ಓಡೆಯಬಾರದು' ಎಂದು ತಾವೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ತಾವೇ ಏಕೆ ನನ್ನ ಪತ್ರ ಪಡೆಯಬೇಕು ? ಅದು ತಮ್ಮ ಪತ್ರವಂತೆ! ಬರೆದು ಅಂಚೆಯ ದಂಡಕಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಇವರ ಹಕ್ಕು ಹಾರಿತು. ಪ್ರೇಕ್ಷಿಸ್ತಿನಲ್ಲೆ ಹೋಗಿ ಕೇಳಲಿ—ಕೊಡುತ್ತಾರೆನೋ ನೋಡೋಣ. "ನಾನು 'ಪರ' ಅದೆನೇನೇ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಎಂಥ ಮೋಸವಿದು ! ನಾನು ಮಾತ್ರ ಇವರಿಗೆ ಬಂದ ಪತ್ರ ಓದಬಾರದು. ನಾನು ಪರ; ತಾವು ಮಾತ್ರ ಅಪರ! ಗಂಡಸಿನ ಈ ಸ್ವ-ಪರ ನ್ಯಾಯ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಮೋಸ ಹೋಗುವದೇನಾಶ್ಚರ್ಯ! ಮೋಸವೇನು ? ಅವರ ಹಕ್ಕಿನ ಹಕ್ಕಿಗಳು ನಾವು. ನಮ್ಮ ಕಾರಾಟ ಅವರ ಪಕ್ಕಿಗಳೆಂದ. ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ಅವರು; ಆಸೆ ಅವರು; ಅರ್ಹ ಅವರು. ಅದರೆ ನಾವೇ ಅವರು. ಅವರೇ ನಾವು-ಹೌದೇ-ಅಲ್ಲವೇ ? ಅವರು ನಡೆಯಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಹೌದು; ಅಲ್ಲವಾದರೆ ಅಲ್ಲ.

* * * *

ನಡೆಯಿಸಿ ಕೊಡುವದೇನು ? ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ--ಎಂದು ಗಂಡಸರೇ ಬಹಳ ಮಾತಾಡುತ್ತಾರೆ; ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಹೆಂಗಸರೂ ಕೂಗಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೂಗಲು ಮಾತ್ರ ಈ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದಿದೆ. ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಂತೆ! ಗೊತ್ತು ವಳಿಗಳಂತೆ ! ಅದರಿಂದೇನಾಗುತ್ತದೆ ? ಮನೆಯಲ್ಲೆ ಮೊದಲು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಗಲಿ. ಸಿಗುವದೇನು--ಅದು ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂದು ಅನ್ನಬಾರದು ಮಾತ್ರ. ಅ ಶಬ್ದ ಸಭೆಗೇ ಸರಿ.

ಗಂಡಸರ ಸಭೆಯಲ್ಲೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ಥಳ. ನಾಟಕ-ಸಿನೆಮಾ ಗಳಲ್ಲೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳ. ಮೋಟರು-ಗಾಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆಯೇ ಜಾಗ. ಈ ಸುಧಾರಣೆ ಗಂಡಸು ತನ್ನನ್ನು ತಿಡ್ಡಿ ಕೊಳ್ಳಲೆಂದೇ ಮಾಡಿದ್ದು. ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಸದಾ ಸಂಶಯವೆ ಆರೋಪ. ಈಗ ಹೆಂಗಸರ ಸಭೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಝುನಾನಾ ಶೋ! ಅದರೆ ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗಂಡನ್ನು ಯಾವಾಗಾದರೂ ತರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮುಖಕ್ಕೇ 'ಗಂಡಿನ ಸ್ವೈರಾಚಾರ-ಸ್ವಾರ್ಥ' ಎಂದು ಬೈಯುತ್ತಾರೆ ನಮ್ಮ ಹೆಂಗಸರು. ಇವೆಂಥ ಮರ್ಯಾದೆ ?

ಅವರನ್ನು ಕರೆಯಬೇಕೇಕೆ; ಅನ್ನಬೇಕೇಕೆ ? ಬಂದವರೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಅನ್ನಿಸಿ ಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಿಯಾರು ? ತಾವೇ ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ !

ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಭೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಮಾಡಲೇ ಕೂಡದು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿವೆಯಂತೆ ! ಅವನ್ನೂ ಗಂಡಸರೇ ಹೇಳಿವು. ಗಂಡಸರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಎಷ್ಟಿಲ್ಲ? ಅವನ್ನು ನಾವು ಹೇಳಬೇಕೆ? ಈ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪಾಕಿಸ್ತಾನೀ ಭಾವನೆ ತೊಲಗಬೇಕು. ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು ಕೂಡಿ ಸಂಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸಭೆ-ಸಮ್ಮೇಳನ ಬೇರೆ ಯಾಕೆ ? ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಅವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೀತು ? ಸಮ್ಮೇಳನದಿಂದಲಾದರೂ ಏನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ತಾಯೀ. ಉದಯವಾಗಲಿ, ವಂದೇಮಾತರಂ ಹಾಡುವದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಹುಡುಗಿಯರು ಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಕಾರಭಾರ ಅವರದೇ—ಗಂಡಸರದು. ತಾವು ಮಾತ್ರ ಉದಯವಾಗಿದ್ದಾರೇನೋ ! ವಂದೇ ಮಾತರಂ—ಅದರೂ ಅವರು ಹೇಳಲಿ. ನಾವು ಹೆಂಗಸರು—ತಾಯಂದಿರು.

ಮೂರು ದಿನದಿಂದ ಇವರು ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತೇ ಆಡಿಲ್ಲ. ಅಣ್ಣ ನಾಳೆ ಕರೆಯಲು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಶಶಿಯನ್ನು ನೋಡೇ ಇಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮಗ ದಿನಕರನ ಕೂಡ ಶಶಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಫೋಟೋ ತೆಗೆಸುತ್ತಾನಂತೆ ! ಶಶಿಗೆ ಕೂಡಲೂ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನೂ. ಚಿಕ್ಕ, ದಿನಕರನಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡವ. ಅವನ ದೊಂದು ಫೋಟೋ ತೆಗೆಸಿರಿ ಎಂದು ಇವರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಸಾಕಾಯಿತು. ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಮಗಳು ಹುಟ್ಟಲಿ-ಕೂಡಿಸಿ ತೆಗೆಸೋಣ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈಗಿಂದಲೇ ಈ ಕೂಡಿಸುವ ಆಸೆ ಗಂಡಸರಿಗೆ. ಮತ್ತೆ ನಮಗೆ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ !

ಯಾವಾಗಲೂ ಇವರು ಹೀಗೇ. ನಾನು ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಇವರು ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಮಾತು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ ! ಹೋದವೇಲೆ ಉಮ್ಮದ್ದ ಪತ್ರ. ನನಗೂ ಬೇಸರ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ತವರಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದೇನು ? 'ನನ್ನ ಬೇಸರವೇ !' ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಹಾಗೆ ಎಂದು ಅಂದಿದ್ದೇನೆ? ತಾವೂ ಬರಬೇಕು. ಅಣ್ಣ-ಅವ್ವ ಎಷ್ಟು ಸಲ ಕೂಡಿಯೇ ಬರಲು ಹೇಳಿಲ್ಲ!

ಕೆಲಸವಂತೆ ! ಅದು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಬಂದವರು—ಜಗತ್ತಿನ
ತರುಗಿ ಬಂದರು.

ಅವರೇ ಮಾತಾಡಿಸಲಿ ಎಂದು ನಾನೂ ಎರಡುದಿನ ಕಾಯ್ದೆ. ಗಂಡವು
ಬಹಳ ಕಠಿಣ. ನಿನ್ನ ನನಗೆ ತಡೆಯದೆ ಮಾತಾಡಿಸಿದೆ. ಅದೇನು ಮಾತು
ಡಬ್ಬೇಕು ಇವರು ! ನಾನು ಅಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕಂತೆ. ನನಗೆ ತಿಳಿದಾಗ ಬಾ
ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲವೆ ? ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಇದ್ದು ಬರುತ್ತೇನೆ.
ದಿನಕರನ ಜಾವಳ. ಒಂದು ಸೀರೆ ಬರುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ತಂಗಿಯನ್ನು ಇವರು
ಕರೆಸುವದಿಲ್ಲವೇನು ?

ಇವರು ಏನೋ ಬರೆದದ್ದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿ ಬಂದಿದೆಯಂತೆ.
ಅದನ್ನು ಕೂಡಿ. ಶಶಿಗೆ ಜೈನು ತರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು. ನನ್ನ ಜೈನಿಗೆ ಎನ್ನು
ತ್ತಾರೆ. ನಾನೇನು ಜೈನಿ ಮಾಡಿದ್ದು ? ಇವರೆಷ್ಟು ಹುಡ್ಡು ಕೂಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ !
ನುತ್ರಿ ನನ್ನ ಟ್ರಂಕಿನಲ್ಲೆಯ ಪುಡಿ ಕಾಸೂ ನಿಲ್ಲುವಂತಿಲ್ಲ.

ಈ ಸಲ ಇವರೇ ಬಂದು ನಾಲ್ಕುದಿನ ಇದ್ದು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದು ಕೂಡುವ
ಬರಲಿ. ನಾನೂ ಮಾತು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ—ಅಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ. ಛೇ. ನನಗೆ ಬಂದಿವ
ಮಾತು ಬಿಡುವದಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಹೆಂಗಸರು ಹೇಗೆ ಮಾತು ಬಿಡುವರು ?
ಇವರ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ಮಾತು ಹೇಗೆ ಬಿಡುವರು ? ನಾವೇನು ಅಷ್ಟು
ಕಠಿಣರಲ್ಲ.

ಚಿಕ್ಕನನ್ನು ಕಳಿಸುವದಿಲ್ಲವಂತೆ ! ಅತ್ತೆಯ ಹತ್ತಿರ ಅವನು ಇದ್ದಾನು.
ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಸರಿ ಹೋಗಬೇಕು. ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾನಿರಬೇಕೆಂತು ?
ನನಗಾಗುವದಿಲ್ಲ ತಾಯೀ.

* * * *

ಅಣ್ಣ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಇವರನ್ನೂ ಬರಲು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿದುದು ಹೇಳ
ದ್ದೇನೆ. ಬರಬೇಕಲ್ಲ ಇವರು ! ಬರದಿದ್ದರೆ ನಾಲ್ಕುದಿನದಲ್ಲ ನಾನೇ ಮರು
ಬರಬೇಕು. ಶಶಿ ಹುಟ್ಟಿದಮೇಲೆ ನಾನು ಹೋಗೇ ಇಲ್ಲ. ಅನ್ನು ತಡಿಸ್ತೆಂದು
ದಿನವಾದರೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡಾಳು. ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವಾಗರೆ ಹೊತ್ತಿಗೆ
ಮನೆಗೇ ಬರುವದಿಲ್ಲವಂತೆ ! ಊಟ— ಉಪಹಾರ—ನಿನ್ನೆ ಎಲ್ಲ
ಅನಿಯಮಿತ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಓಂದೆ ಚಿಕ್ಕನ ಹರಿಗೆ ನಾನು

ಹೋದವಳು ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಬಾಣಂತನವೆಂದರೆ ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಸಾಕೇ—ಎಂದರು ತಾಯಿ. ನಡುವೆ ಒಮ್ಮೆ ಇವರು ಬಂದಾಗ ಬಡವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಮಗುವಿನ ನಾಮಕರಣಕ್ಕೆ ಅತ್ತೆ ಬಂದಾಗ ಹೇಳಿದ್ದರು : ನಿನ್ನ ಗಂಡನಿಗಷ್ಟು ಹೇಳಿವ್ವಾ. ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಊಟ-ನಿದ್ದೆ ಮಾಡಲೆ—ಎಂದು. ಆಗಿನ್ನೂ ಹೊಸದು. ನಾನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ ? ಶಶಿಯ ಹೆರಿಗೆಗೆ ತಾಯಿ ಕರೆದರೂ ಇವರ 'ಆಟ' ತಿಳಿದು ನಾನು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಅತ್ತೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ತಾಯಿ-ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನಾನೇಕೆ ಅಗಲಿಸಲಿವ್ವಾ' ಎಂದರು.

ಒಮ್ಮೆ ಇವರು ತಾಯಿಯ ಕೂಡ ವೃಥಾ ಜಗಳಮಾಡಿ ಬೇರೆ ಇರುತ್ತೇನೆಂದರು. 'ಹೆಂಡತಿ ಕಿವಿ ಚುಚ್ಚಿದ್ದಾಳೆ' ಎಂದರು ಅತ್ತೆ. ನಾನೇಕೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳಲಿ ? ಇವರ ಕಾಲು ಹಿಡಿದು ಹೇಳಿದೆ : ಬೇಡ; ಮುಪ್ಪಿನ ತಾಯಿ, ಚಿಕ್ಕವರು ತಮ್ಮಂದಿರು—ಎಂದು. 'ಬಹಳ ದೊಡ್ಡವಳಾದೆ ನೀನು' ಎಂದರು. 'ಅಪವಾದ ಯಾರಿಗೆ ?' ಎಂದೆ. ಮರುದಿನವೇ ಕರಗಿತ್ತು ಸಿಟ್ಟು, ಮಂಜಿನಂತೆ. ಹೆತ್ತ ಕರುಳಲ್ಲವೆ ?

ಅವರು ಬರುವದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಒಹಳ ಹಟವಾದಿ ಇವರು. ಬೇಗ ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ನನಗಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಿರಲು ಆಗುತ್ತದೆ. ಅವ್ವ-ಅಣ್ಣ ಹಾಗೇ ನಗೆಯಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನಗೆ ! ನನಗೆ ?

ನಾನು ಹೋಗುವಾಗ ಇವರ ಪ್ರೀತಿ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ರೂಪ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದೆ. ಗಡುಸಾದರೂ ಧನಿ ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಇಂಪೇ. ಹೇಗಿವ್ವಾ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಬರಲಿ ? ಬೇಗ ಬಂದು ಬಿಡಬೇಕು. ಬಿಟ್ಟದ ವೆಂಕಟೇರಾ ನಾ ಬರುವವರೆಗೆ ಇವರಿಗೆ ನಿನ್ನ ರಕ್ತ ! ಜಗದಂಬೇ ನಿನ್ನ ರಕ್ತ !!

ಪರಿ-ಪಾಠ

ನಾನು ಕಲಿತದ್ದೂ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಓದು ಹೇಳುವಷ್ಟು ನನಗೆ ಬರಲಾರದೇ? ಕಲಿತ ರೂಢಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ ಕಲಿಸುವ ಕಲೆ ಗೊತ್ತಿರಬಾರದೇನು ? ನಾನು ಶಾಲೆ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನನಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಜಾಣನಾದ ಒಬ್ಬ ಗೆಳೆಯನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅವನ ಮುಂದೆ-ಅವನಿಗಾಗಿ ಓದಿ ನಾನು ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆ ಗೆಳೆಯ ನನಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ನನ್ನ ಓದು ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ನನ್ನ ಎಳೆತನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಓದು ಹೇಳುವ ಸಂದರ್ಭವೂ ಮೈ ಬಂತು. ಬಂತೇನು—ನಾನೇ ತಂದುಕೊಂಡೆ. ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು ಅಕ್ಷಣ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು—ಅಂದರೆ. ನನ್ನ ಪಾಠ ಹೇಳುವ ಕಲೆಗಿಂತ ಅವನಲ್ಲಿ 'ಗ್ರಾಹಕ'ತನ ಹೆಚ್ಚಿರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನವಲ್ಲಿಯೇ ಅವನನ್ನು ನನ್ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ನನ್ನ ಅಸೆ. ಆದರೆ ಅವನು ನನ್ನ ತಮ್ಮ ನೆನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯ—ನನಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಜಾಣನಾಗಿರುವನು—ನ ತಮ್ಮನಂತಿದ್ದ. ಅದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಜಾಣತನ ವೆಚ್ಚವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ದಿನ ಒಂದು ಪಾಠ ಒಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದೆ; ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿಗೆ. ಅವನು ಗ್ರಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಆಟದ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಯ. ನನಗೆ ಯಾವ ಆಟದಲ್ಲಿಯೂ ಆಸೆಯಿಲ್ಲ. ದುಡಿಮೆಯೇ ನನಗೆ ಅಪ್ರೀತಿಯ ವಿಷಯ. ಆಟಕ್ಕೂ ಒಂದಿಷ್ಟು ದುಡಿಮೆ ಬೇಕಷ್ಟೆ.

ಆಟದ ಮಾತು ಬಂತು,—ಒಂದು ಅಡ್ಡ ನೆನಪು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಬಗರಿ ಆಡುತ್ತಾರಲ್ಲ, ಮಕ್ಕಳು—ನಾನೂ ಒಮ್ಮೆ ಬಗರಿ ಆಡಬೇಕೆಂದೆ. ಸೋತವನ ಬಗರಿಗೆ ಗೆದ್ದವರು ತಮ್ಮ ಬಗರಿಯಿಂದ ಕುಕ್ಕಿ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ನನ್ನ ಬಗರಿಗೆ ತುಂಬ ಛಿದ್ರವಾಯಿತು. ಇಂದ್ರನ ಮೈಯ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆ, ಸಿಡಬು ಹತ್ತಿದ ಮುಖಕಮಲದಂತೆ ನನ್ನ ಬಗರಿಯ ವಾಡಾದರೆ ನನಗೆ

ಒಂದಿಷ್ಟಾದರೂ ಹೇನ ಬರಬೇಕಲ್ಲ! ಆಟ ಬಂದರೆ ತಾನೇ ಜೇವ—ಹೀಗಾಗಿ ಆಟದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಕಡಿವೆಯಾಯಿತು. ಹಾ—ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಹತ್ತಲೇ ಇಲ್ಲ. ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯನಾದೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಅವನು ಗ್ರಹಿಸದೇ ಹೋದನಲ್ಲ—ಎಂದು ನನ್ನ ತಾಳ್ಮೆ ತಪ್ಪಿತು ನಾನು ಕಲಿತ ನಾಲ್ಕು ವರುಷದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ದೊರೆತ ಮಾಸ್ತರರ ಭಡಿ ಪ್ರಸಾದವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಅದೊಂದೇ ದಿನ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟೆ, ಪಾಠ ಅಲ್ಲೇ ಉಳಿಯಿತು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಬಂದು ನನ್ನ ಈ ಕಲಿಸುವ ಪ್ರಕರಣ ನೋಡಿ 'ಭೇ' ಹಾಕಿದರು. ನನ್ನ ಅಣ್ಣನೊಬ್ಬ. ಬಂದ: ನಾನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ ಹಿರಿತನವನ್ನು ಅಳಿಸಿ ತನ್ನ ಹಿರಿತನವನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆಯೇ ಹೇರಲೆತ್ತಿಸಿದ. ನನ್ನ ಅಹಂಕಾರ ಕಣಕಿದಂತಾಯಿತು. ಆಟದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಹೇವ ಇಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿತು. ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಂತೆ ನನ್ನ ತಮ್ಮನ ಬುದ್ಧಿ ಓಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ವಾದ. ನಿನಗೆ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ಅಣ್ಣನ ವಾದ. ವಾದಿ ಪ್ರಕೋಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನನ್ನ ಬಗರಿಗೆ ಅದ ತಗ್ಗುಗಳ ಪರಿಣಾಮ ತಿರುಗಿ ನನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ದಿನ್ನೆಗಳಾದವು. ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವಷ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಅಣ್ಣ ಹಿಗ್ಗಿಸಿದ.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ತನ್ನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಆರೈಕೆ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಹೊಡಸಿಕೊಳ್ಳದ ನನ್ನ ಅಣ್ಣನೊಬ್ಬನೇ ಅಪರಾಧಿಯಾದ. ನನ್ನ ಅಪರಾಧ ಮರೆಯಾಯ್ತು.

ಅಮೇಲೆ ನನ್ನ ಕಲಿಯುವ ದಿನ ಬಹುಬೇಗ ಮುಗಿದವು. ಮುಂದೆ ಕಲಿಸುವುದೇ ನನ್ನ ವೃತ್ತಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ನನ್ನ ಅಭ್ಯಾಸ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳತೊಡಗಿದೆ. ನೆರೆಯ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಪಾಠಕ್ರಮ ಜಾರಿಯಾದಾಗ ಅವರ ಮನೆಯವರು ನನಗೆ ನನ್ನ ಮನೆಯದಾರಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಜಗತ್ತಿಗೆ ನನ್ನ ಜ್ಞಾನದಾನದ ಅವಕಾಶ ಕತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಗೆದು ನಾನು ವೃತ್ತಿ ಬದಲಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

* * * *

ನಾನಿಗ ಯಾವದೇ ಒಂದು ವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲರಲಿ, ಒಂದು ತುತ್ತು ಅನ್ನ ಹುಟ್ಟುವಂತಾಗಿದೆ. ಮದುವೆಯಾಗಿದೆ. ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದಾರೆ.

ಹಿರಿಯ ಹುಡುಗ ಮೋಹನನನ್ನು ಮೊನ್ನೆ ಶಾಲೆಗೆ ಹಾಕಿದವು. ನನಗೆ ಹಿಂದಿನ ನನ್ನ ಪಾಠಕ್ರಮದ ನೆನಪು ಮರೆತಿತ್ತು. ನನ್ನ ವಾಗ್‌ಚರತೆಗಳು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಐದು ಅಕ್ಷರ ಕೂಡ ಕಲಿತಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನನಗೆ ಮೊನ್ನೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಯಾರದೋ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಮೋಹನನನ್ನು ಅಟಿದ ಶಾಲೆಗೆ ಹಾಕಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನವೇಕೆ ಬೇಕು? ಅದರೂ ಅವನ ಓರಗೆಯ ಹುಡುಗರು ಅಟವನ್ನೂ ಅಕ್ಷರವನ್ನೂ ಕಲಿತು ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮೋಹನ ಮಾತ್ರ ಅಟದಲ್ಲಿ ನನ್ನಂತೆಯೇ ಮುಂದು. ಹುಡುಗಾಟದಲ್ಲಿ ನನ್ನದೇ ಹಿರಿತನ ಅವನಿಗೆ. ಅಕ್ಷರ ಮಾತ್ರ ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಸುಳಿದಿಲ್ಲ.

ಮೊನ್ನೆ ಅವನಿಗೆ ಹದಿನಾರನೇ ವಾಟೆ ತಂದು ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಪಾಟೆಗೊಂದರಂತಾವರೂ ಅಕ್ಷರ ಕಲಿತಿದ್ದರೆ ಅಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ನನ್ನ ಮಡದಿ ನಡವಳು. 'ನಾನು ಅವಳಿಗೆ ನೀನು ಯಾಕೆ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳಬಾರದು' ಎಂದು 'ಅದು ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸ' ಎಂದಳವಳು.

ಅಂತೂ ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಪಾಠಕ್ರಮ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮೊದಲನೆಯ ದಿನವಂತೂ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿದೆ. ಮಗನೇನು ಕರುಳು ಬೇರೆ. ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರ ನನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಬಂದವೆಂಬ ಸಂತೋಷ ಬೇರೆ. ನನ್ನ ಮಡದಿಗೆ ಹೇಳಿ ನನ್ನ ಕಲಿಸುವ ಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಜಂಬ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡೆ. ಬಹುಮಾನ ಸಿಕ್ಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ 'ಅದು ನನ್ನ ಕೆಲಸ' ಎಂದು ಅಕೆ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದಳು. ಮೋಹನನೂ ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರ ಕಲಿತ ವರದಿ ತಾಯಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ. ಅವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಹುಮಾನ ದೊರೆಯಿತು. ಕಲಿಸುವುದು ನನ್ನ ಕೆಲಸವೆಂದು ಅದನ್ನು ಮಾಡಿದ ನನಗೆ ಏನು ಮಾನನಿಲ್ಲ. ಕಲಿಯುವುದು ಮೋಹನನ ಕೆಲಸವಷ್ಟೆ. ಅವನು ನನ್ನ ಕಲಿಸುವ ಕಲೆಯ ಪರಿಣಾವದಿಂದ ಕಲಿತ. ಅವನಿಗೆಕೆ ಬಹುಮಾನ—ಎಂದೆ. 'ನಿಮ್ಮದೇನು—ಇವನು ಗಾಂಧೀ ಹೆಸರು ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಿತ್ತಾನೆ. ನಾನೇ ನೀವು ಹೇಳದೇ ಎಂಟು ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಯುತ್ತಾನೆ'—ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮುತ್ತು ಕೊಟ್ಟಳು.

ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಮಗ ಅಶೋಕನಿಗೆ ಮಾತು ಬರುತ್ತವಾದರೂ ನನ್ನ ಮಾತು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮೋಹನನಿಗೆ ಮುತ್ತು ದೊರೆತದ್ದು ನೋಡಿ

‘ನಂಗ’ ಎಂದು ಮುಂದೆ ಬಂದ. ಅವನಿಗೆ ನಾನು ಸಲಿಸಿದೆ. -ಪಾಟಿ—ನಂಗ’
 ಅಂದ. ಆಗ ವರದಿಯಾಯಿತು ಹದಿನೈದರಲ್ಲಿ ಸಮಪಾಲಿನಿಂದ ಪಾಟಿ ಒಡೆ
 ದಿದ್ದಾರಂತೆ ಈ ಮಕ್ಕಳು. ಹದಿನೈದರಲ್ಲಿ ಅದೆಂಥ ಸರಿಪಾಲು ಎಂದೆ. ಮೋಹ
 ನನೂ ಹೇಳಿದ: ಅವನೂ ಐದು ಪಾಟಿ ಒಡೆದಿದ್ದಾಳೆ—ಎಂದು. ಸರಿ
 ಯಾಯಿತು, ಐದು ಮೂರಲೆ ಹದಿನೈದು ಎಂದೆ. ಮೋಹನ ಐದು ನಾಲ್ಕಲೆ
 ಇಪ್ಪತ್ತು ಎಂದ. ನನಗೆ ಅಕ್ಷರ—ಅವನಿಗೆ ಅಕ್ಷರ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ
 ಅಂಕಿ—ಮಗ್ಗಿಗಳು ಬರುತ್ತವೆ ದಿನಾಲು ನಾನು ತರುವ ದಿನ ಸತ್ರಿಕೆಯ
 ದಿನಾಂಕ ಹೇಳುವವನು ಅವನೇ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಅಂಕಿಗಳೂ ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ.
 ಐದು ನಾಲ್ಕಲೆ ಇಪ್ಪತ್ತು—ಎಂದರೆ ಇನ್ನು ಅವನು ಐದು ಪಾಟಿ ಮುಗಿಸ
 ಬೇಕೇನೋ!

ನನ್ನ ಪಾಠಕ್ರಮಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಒಳ್ಳೆಯ ವಾತಾವರಣ ಉಂಟಾಯ್ತು.
 ಪುರಾದಿನ ಮತ್ತೆ ಎಂಟು ಅಕ್ಷರ ಹೇಳಿದೆ. ನಡುವೆ ಎರಡು ಗಾಡಿಗಳನ್ನು
 ನೋಡಿ ಬಂದು ಮೋಹನ ಕಲಿತ. ನಮ್ಮ ಮನೆ ಸ್ವೇಶನ್ನಿನ ಹತ್ತಿರವೇ ಇದೆ.
 ಗಾಡಿ ಬಂದಾಗ ನಾವು ಸ್ವೇಶನ್ನಿನ ಮೇಲಿರುವುದು ಪರಿ-ಪಾಠ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ
 ನಾನೇ ಕಲಿಸಿದ ಮೊದಲ ಪಾಠವದು. ಈಗ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸದ ನಡುವೆ ಈ
 ಗಾಡಿಗಳು ಬಂದು ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತವೆನಿಸಿತು. ಗಾಡಿ ಕೂಗಿಕೊಂಡಿ
 ತೆಂದರೆ ‘ ಅಣ್ಣ-ಗಾಡಿ ’ ಎಂದು ಅಶೋಕ ಒಡನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅಣ್ಣ
 ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅಶೋಕ ತನಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ, ತನಗೆ
 ಬಂದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವರ ತಾಯಿ ಓಡಿ ಬಂದು
 ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಇಂದಿಗೂ ಹಾಗೇ. ಗಾಡಿ ಬಂದರೆ ಮೂವರೂ
 ಓಡುವವರೇ. ನಾನು ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಎವರನ್ನು ಕಾಣದೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ
 ಸ್ವೇಶನ್ನಿನಲ್ಲಿಯೇ ಎದುರುಗೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ಮೂರನೆಯ ದಿನ ರಜವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆ. ಅಂದು ಮೋಹನನಿಗೆ
 ಮೂಲಾಕ್ಷರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಲಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿದೆ. ನನ್ನಾಕೆಗೂ
 ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪ ಹೇಳಿದೆ. ನಿಮಗೆ—ಇಲ್ಲವೆ ಮೋನಿಗೆ ಪಾಠದ ಅರ್ಜೀಣ್ಣ
 ವಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಶಕುನ ನುಡಿದಳು. ನನಗೆ ಅವಳ ಮಾತು ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲ.
 ಪಾಠಕ್ಕೆ ಕೂಡಬೇಕು, ಗಾಡಿ ಕೂಗಿತು. ‘ ಅಣ್ಣ ಸಾಡಿ ’ ಎಂದು ಅಶೋಕ

ಕೂಗಿಕೊಂಡ. ಮೋಹನ ಓಡಿದ. ಎಡವುತ್ತ ಹೊರಟಿ ಮಗನನ್ನು ಕಂಡು
ಲ್ಲಿರಿಸಿ ಈ ತಾಯಿಯೂ ಓಡಿದಳು. ನಾನು ಸಂಕಲ್ಪಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತ
ಒಬ್ಬನೇ ಕುಳಿತೆ.

ಅವರು ಬಂದರು. ಸಾಕ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಹಿಂದಿನ ಹನ್ನೆರಡು ಅಕ್ಷರ
ಬರೆಯಲು ಹೇಳಿದೆ. ಅದು ಅಕ್ಷರ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಮತ್ತೆ ಅವುಗಳನ್ನು
ಹೇಳಿ ಬರೆಸಬೇಕಾಯಿತು ಅವರಿ ಮೊದಲಿನ ದಿನದಷ್ಟು ಸರಾಗವಾಗಿ— ಎರ
ಡನೆಯ ಸಲವಾದರೂ—ಅ ಅರು ಅಕ್ಷರಗಳು ಬರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಾಳ್ಮೆಯೊಂದು
ಕಡಿ ಕುಣಿಯತೊಡಗಿತು. ಇತ್ತ ಕರುಳು ಒಂದು ಕಡಿ ಬಳ್ಳಿವರಿಯತೊ
ಡಗಿತ್ತು. ಎರಡರ ಮಧ್ಯೆ ಈ ಸಾಠ ನಡೆದಿತ್ತು.

ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ನಾಲತ್ತಾರು ಬಗೆಯಿಂದ ಅಕ್ಷರ
ಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕ್ರಮ ಹೇಳಿದೆ. ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಕ್ರಮವೇ ಒಳ್ಳೆಯ
ದೇನೋ! ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಮೋಹನ ಹಿಂದಿನದಿನ ಕಲಿತ ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರ.
ಮೊದಲಿನ ದಿನ ಕಲಿತ ಎರಡು ಅಕ್ಷರ—ಒಟ್ಟು ಆರು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು
ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೊಸ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರಿ—ಎಂದು 'ಅವೇಶ' ಬಂತು.
ಹಳೆಯ ಅಕ್ಷರಗಳೇ ಬರುವದಿಲ್ಲ; ಹೊಸವು ಏಕೆ—ಎಂದು 'ಯಾವು
ಬರುತ್ತವೆ ಅವನ್ನು ಕಲಿಸಿದರಾಯಿತು' ಎಂದಳು. 'ಬರುವದನ್ನು ಕಲಿಸುವ
ಕಾರಣವೇನು? ನಿನ್ನೆ ಬಂದು ಇಂದು ಬಾರದಿರುವ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೆ ನನಗೆ
ಸಂತಾಪವಾಗಿದೆ' ಎಂದೆ. 'ಸುಮ್ಮನೆ ಕಚ್ಚಿರಿಗೆ ಹೋದರಾಯಿತು' ಎಂದಳು.
ಅಂದು ರಜಾ ಹೇಳಿಕೊಂಡದ್ದು ಅದರ ಕಾರಣ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಇಂದು
ಹುಡುಗನಿಗೂ ರಜಾ ಕೊಡಿರಿ—ಎಂದಳು. ನನ್ನ ತಾಳ್ಮೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ
ಕೆಣಕಿದಂತಾಯಿತು. ಇಲ್ಲ—ಇಂದು ಮೂಲಾಕ್ಷರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಗಿಸಿಯೇ
ಏಳುವದು—ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಮೋಹನನನ್ನು ತಡವಿದೆ.

ಗುಗಾ—ಯಮುನಾ ಪ್ರವೇಶವಾಗಿತ್ತು. ತಾಯಿಯನ್ನು ಸೋಡಿ ಅವು
ಗಳಿಗೆ ಪೂರವೂ ಬಂತು. ಅವಳಿಗೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಲು ಅಜ್ಜನು ಸಿದ್ಧ. ಬರಿ
ಯಲು ಹೇಳಿದೆ

ಅಶೋಕ 'ಅಣ್ಣ - ಪಾಟಿ,' 'ಅಣ್ಣ - ಪಾಟಿ' ಎಂದು ಮುಂದೆ ಬಂದ.
ಇವನಿಗೆ ಬೇಕಂತೆ, ಕೊಡಿಸಿ ಬಿಡಿರಿ—ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಮುಹಾರಾಣಿಯ. ಪ್ರವೇಶ
ವಾಯಿತು. ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿ ಬಾಗಿಲು ಬಡಿದುಕೊಂಡೆ.

ವೋಹನ ಹೆದರುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಲ್ಲ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆಯಿರಿ—ಎಂದಳು. ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಗಾಡಿ ಕೂಗಿತು. ಅಶೋಕ 'ಅಣ್ಣ ಗಾಡಿ!' ಅಂದ. ವೋಹನ ಏಳಲು ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ. ಇಂದಿನಿಂದ ಸ್ವೇಶನ್ನಿಗೆ ಹೋಗುವಂತಿಲ್ಲವೆಂದು ಸುಗ್ರೀವಾಚ್ಛೆ ಹೊರಡಿಸಿದೆ. ನನ್ನ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯೇ ಕಾಯ್ದೆ ಮುರಿಯಲನುವಾದರು ! 'ವೋಹನ ಗಾಂಧೀ ಹೆಸರು' ಎಂದು ನನ್ನಾಕೆ ಅವಳು. ಅವನೂ ಎಪ್ಪೆ. ನನ್ನ ತಾಳ್ಮೆ ತಪ್ಪಿತು. ಮುಂಗೈ ಹಿಡಿದು ಎಳೆದಿಬಿಗಿಹಿಡಿದ ಅಳು ವೋಹನನ ಬಾಯನ್ನು ಹಾಟಿ ಹೊರಟಿತು. ಅಶೋಕನೂ ಅಳತೊಡಗಿದ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಯಾವ ಹಿಂಸೆಯೂ ಆಗಬಾರದಿವನಿಗೆ. ನಾನು ಜುಲಿಸಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕಿರಿಚಿಕೊಂಡೆ. ಅಶೋಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಆಟದ ಆನೆಯಿತ್ತು. ಅಳುತ್ತ ಇಳಿದುಬಂದು ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ತಲೆಗೆ ಹಾಕಿದ. ಸಾವರಿಸಿ ಅವನ ತಾಯಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಳು. ನಾನು ಎದ್ದು ಅವನಿಗೊಂದು ಕೊಡಹೋದೆ. ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ತೋಳಮರೆಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಳು ಅಕೆ. ನನ್ನ ಎತ್ತಿದ ಕೈ ಅವಳ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಬಿತ್ತು. ಸರೋಜಾ ಹೆಸರು ಸಾರ್ಥಕ ವಾಯಿತು.

ಗಾಡಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕೂಗಿಕೊಂಡು ಹೊರಟುಹೋಯಿತು. ನಮ್ಮ ರಥ ಮಾತ್ರ ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿತ್ತು.

“ ಈ ಪರಿ ಪಾಠ ಹೇಳುವುದು ಸಾಕು ” ಎಂದು ನನ್ನಾಕೆಯ ಸುಗ್ರೀವಾಚ್ಛೆ ಹೊರಟಿತು. ಅದು ಸ್ವತಂತ್ರ ದೇಶದ ಸುಗ್ರೀವಾಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಪಾಲಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಮೂರು ದಿನದ ಪಾಠಕ್ರಮ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಮುಗಿಯಿತು.

* * * *

ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯ ಮಾಸ್ತರರ ತಾಳ್ಮೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ತುಂಬ ಆದರವಿದೆ. ಇಂಥ ನಾಲ್ವತ್ತು-ಐವತ್ತು ಹುಡುಗರನ್ನು ಅವರು ದಿನವೂ ಕಾಯುತ್ತಾರೆ. ಹೊಡೆಯಬಾರದೆಂಬ ಸ.ಧಾರಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಮಕ್ಕಳು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದು ಅವರದೇನೂ ಹಟವಿಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳದೇ ಹಟವಿದ್ದರೆ ಅವರದು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಾರಿಲ್ಲ. ತಪುಗೆ ಬಂದ ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತಾಳ್ಮೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ನಮ್ಮಂಥವರೂ ಆ ಕಾಲಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೋಗಬೇಕು.

ಅದರ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ? ಅವರ ಬುದ್ಧಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನಳಿಯುವ ಬುದ್ಧಿ ನಮಗೆ ಬಂದರೆ—ಅವರ ತಾಳ್ಮೆಯೆಲ್ಲ ನಮ್ಮದಾದರೂ—ಅದನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಲು ಸಮಯ ಹತ್ತುವದಿಲ್ಲ. ' ತಾಯಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗುರು ' ಎಂದು ಆಕೆಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ' ಒಬ್ಬ ಸಾಲೆಯ ಮಾಸ್ತರಿಗೇ ಹೇಳಿರಿ ' ಎಂದಳು.

ನನ್ನ ವೋಹನನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಅವರು ಕಲಿತಾರೆಂಬ ಭಯವಿಲ್ಲ. ಆಗಲಿ ಎಂದೆ.

ಕಾಯ್ದಿಟ್ಟ ಸ್ಥಳ

ಒಮ್ಮೆ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಈ ದಿನದಲ್ಲೇ ಸಾಕು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಬೇಕು ಸಾಕಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಗರ್ವಿ. ನಾವು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಗಾಡಿಗಾಗಿ ಕಾಯಬೇಕು. ಅದು ಹೊರಟಾಗ ನಾವು ಚಲಿಸಬೇಕು. ತಲಪಿಸಿದಾಗ ಇಳಿಯಬೇಕು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತಿದೆ. ಯಾರೂ ಹಳಿ ಕಿತ್ತುತ್ತಾರೆ; ಡಬ್ಬಿ ಉರುಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬ ರೇಲ್ವೆ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಇಷ್ಟ-ಅನಿಷ್ಟಗಳು. ಮಂತ್ರಿ ವರ್ಗ ಪ್ರವಾಸಗಳು, ಡಾಯಿವ್ವರನ ಚಪಲ ಚೇಷ್ಟೆಗಳು, ಗಾರ್ಡನ ಸಂಶಯ-ಸಂಕಷ್ಟಗಳು, ಸರಪಳಿ ಎಳೆಯುವವರ ಹಕ್ಕುಬಾಧ್ಯತೆಗಳು—ಇವೆಲ್ಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳಿಂದ ಸಮಯ ತಾನೆ ಸಾಧಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಮಾರು ವಿಘ್ನಗಳು! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ಭಿನ್ನ ಸಾಹಸಗಳು ಗಾಡಿಗಳ ನಿಯಮಿತತನಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಬೇಕು ?

ಆದಿರಲಿ; ನಾವಂತೂ (ವೇಳಾಪತ್ರಿಕೆ)ಯ ಸಮಯ ಸಾಧಿಸಬೇಕಷ್ಟೆ. ಗಾಡಿ ಹೇಗೂ ತಡವೆಂದು ನಾವು ನಿರಾಸಿಸಿದರೆ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಅತುರಕ್ಕೆ ಅದು ಅಂದು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಜೆ ಯಾಕೆ ಹೊರಟಿರಬಾರದು ? ಹಾಗೆ ಹೊರಟದ್ದೂ ಉಂಟು. ನಾನೇ ಹಲವು ಸಲ ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಗಾಡಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಅನ್ಯರ ತಪ್ಪಿನಣಿಕೆಯ ಸಮ್ಮತಿ ಅಧಿಕಾರ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾವಾದರೂ 'ಕಾಣುವ' ತಪ್ಪು ಮಾಡಬಾರದಷ್ಟೆ.

ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರವಾಸವೆಂದೆ. ಈಗಲೀಗ ನನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಸಂಚಾರಮಾಡಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಸ್ವಂತದ ಕೆಲಸಗಳೇನೂ ನನಗೆ ಎಂದೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆನ್ನಿ. ಈಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಫಲವಾಗಿ ಏರ್ಪಟ್ಟ ನೂರಾರು ಕಮಿಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಮಂಡಲಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ನಾನು. ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ

ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗವ ಭತ್ಯೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹಣ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು
 'ಗಾಂಧೀ ವರ್ಗ'ದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವುದನ್ನು ನಾನು ಈಗಲೇಗ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. .
 ಉಳಿಯುವ ಹಣ ಯಾವ ಸತ್ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ
 ಕಾರಣದಿಂದ. ಮುಂಬಯಿಗೆ ಈಗ ಘಾಟಾಘೋಷವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಹೊರ
 ಡುವ ಭಾಗ್ಯ ನನ್ನದು. . ಶ್ರೀಯುತ ಇವರು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಇಂಥ ವಿಚಾರ
 ರಣಾ ಮಂಡಲದ ಸಭೆಗಾಗಿ. ಇಂಥ ದಿನ ಇಂಥ ಗಾಡಿಯಿಂದ ಹೊರಡು
 ತ್ತಾರೆಂದು " ನಾನು ಸ್ಥಳ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಹೇಳದೆ ದಿನವೇ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ
 ಮೂಡುತ್ತದೆ ಸುದ್ದಿಗಾರರಿಗೆ ನಾವು ಏನಾದರೂ ಅನ್ನ ಒದಗಿಸಬೇಕುಗು
 ತ್ತದೆ. ಅವರು ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಇಂಥ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಸಮ್ಪ್ರದ
 ಕಸಿಯದಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಮುಂಬಯಿಗೆ ನಾನು ಹೊರಡುವುದು ಪ್ರಕಟವಾದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ
 ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳ ಅಪ್ಪಮಿತ್ರರ ಭಂಡಿ-ಭಾರಗಳಾಗಿ ನನ್ನ ಹೆಗಲೇರುತ್ತವೆ.
 ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುವುದರಿಂದ ಮೊದಲುಮಾಡಿ ಅನೇಕ 'ವರ್ತಮಾನ'ಯ
 ಮಾತುಗಳೂ ಮತ್ತೆ ಅಂತಿಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯಗಳನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಷ್ಟೇ
 ಬೇಡಿಕೆಗಳೂ-ಅಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕಲಿಯುತ್ತಿರುವ ತನ್ಮಾ
 ನುಕೃತನ್ನು ಕಂಡುಬಾರೆಂದು ಹೇಳುವ ಹಿರಿಯರ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ನಾನು
 ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಲಪಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯಗಳ ಗಂಟು-
 ಮೂಟೆಗಳೂ ಹೆಗಲೇರುತ್ತವೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ತುಪ್ಪ, ಫರಾಳ ಗಂಟು, ಲೈಸ
 ವೇಬಿಯ ಸೇಡಿ, ಸಿಸಿಯ ಅಡಕೆ, ಮೆಂತಡ್ಡಿಟ್ಟು, ಚಟ್ಟಿಪ್ರಡಿ, ಅಕ್ಕಿಟ್ಟು
 ಇಂಥವೆಲ್ಲಾ ಒಯ್ಯುವುದಾದರೆ ಹಣ್ಣು-ಹಂಪಲ, ದೊರೆಯದ ಔಷಧ.
 ಹೊಸ ಪುಸ್ತಕಗಳು, ಸುಲಭಜಿಲಿಯ ಬಟ್ಟೆ, ಅಪರೂಪ ಜನಸು-
 ಇನ್ನೇನಾದರೂ ತರಬೇಕೆಂದು ಹಣಕೊಟ್ಟು ಕೆಲವರು, ಅ ಮೇಲೆ
 ಕೊಡುವುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಬಿನ್ನವಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಮೊದಲು ಕಾರ್ಖಾ
 ದೇವಿಯ 'ಇಂಥಲ್ಲಿ' ಈ ಪತ್ರ ಒಯ್ದು ಕೊಟ್ಟು ಉತ್ತರ ತರಬೇಕೆಂದು
 ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ವ್ಯಾಪಾರಿಮಿತ್ರರು ನಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಅಂಚೆಯ
 ಖಾತೆಯ ಗುರುತು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ನಾನು ಈಗಲೇಗ ಮೈ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿ
 ದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲದರಿಂದಲೂ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳು

ಮತ್ತಿಲ್ಲ ನೋಡಿರಿ. ನಮಗೆ ಮೆಂಬರಿಕೆ ಕೊಡಿಸಿದವರು, ಸ್ನೇಹಿತರು, ಓಣಿಯ ಅಣ್ಣ-ಅಪ್ಪಂದಿರು, ಅಕ್ಕ-ಅಮ್ಮಂದಿರು, ಓದುವ ಮಕ್ಕಳು. ಅದೇ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಮನೆ ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವ ಅಳಿಯವೇವರುಗಳ ಮಾವ ಅತ್ತೆಯರು—ಇವರ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಷ್ಕರದಿಂದ ನಿರಾಸನೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? 'ಸಂತೆ'ನೆನ್ನಬಹುದು—ನಂತರ. ಈಗಲೇ 'ಅಗದು' ಎನ್ನುವುದು ಹೇಗೆ?

ಈ ಸಲ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಹಲವು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಕೊಂಡು ಸಭೆಗೆ 'ಹಾಜರಿ' ಹಾಕಿ ಪ್ರವಾಸಭತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಸಭೆಗಾಗಿ ಅವಸರದಿಂದ ಮರಳಿದೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳೊಬ್ಬರು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿಳಿದು ಒಬ್ಬ ಚಿತ್ರಕಾರನಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ 'ರಾಯ' ರ ಚಿತ್ರದ ಎಲ್ಲಾ ಜಮೆಯೆಂಬ ತರಲು ವಿಧಿಸಿದ್ದರು ನಾನು ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಮೀರುವಂತಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಸಂಸಾರಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಜುಕ್ಕಾಣಿಯಂತೆ ನನಗೆ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಯಾಗಿದ್ದವರು ಅವರು. ಪುಣೆಯಲ್ಲಿಳಿದು ಕೂಡಲೇ ಮುಂದಿನ ಮೇಲ್ಗಾಡಿಯ ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದ ಒಂದು ಸ್ಥಳ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿಯೇ ಊರಲ್ಲಿಸೇರಿದೆ.

ನಾನು ಓದಿದ್ದು ಪುಣೆಯ 'ಡೆಕ್ಕನ್' ದಲ್ಲೆ. ಆಗಿನ ಹಲವು ಸಿಹಿ-ಕಹಿನೆನಪುಗಳು ಊರ ರಸ್ತೆಯಗುಂಟ ನನ್ನ ಬೆಂಬತ್ತಿದವು. ಅಂದಿನ ಪುಣೆ ಇಂದು, ಅಂದಿನ ನಾನು ಇಂದು ಬೆಳೆದಂತೆ ಬೆಳೆದಿದೆ; ಆದರೆ ಪುಣೆಯೆಂಬ ಗುರುತು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಬೆಳೆದಿದೆಯಷ್ಟೆ—ನನ್ನಂತೆ! ಅಂದಿನ ನನ್ನ ಮುಖ ಇಂದು ಅಗಲವಾಗಿರಬಹುದು. ವೇಷ ಉಚ್ಚಿರಬಹುದು; ಎತ್ತರವಾಗಿರಬಹುದು ನಾನು. ಆದರೆ ನನ್ನದೇಬ ಒಂದು ಅವಯಗಳ ಹೊಂದಿಕೆ, ಅಂಗ ಸೌಷ್ಟವ ನನ್ನದೇ ತಾನೆ! ಹಾಗೆ. ಡೆಕ್ಕನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಊರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸುಚಾರ ಅಷ್ಟಾಗಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಸೂಟಿಯ ದಿನದಲ್ಲೆ ನಾವು ಸುತ್ತದ ಗಲ್ಲಿಯುಂಟೇ? ನೋಡದ ನಾಟಕಗಳುಂಟೇ? ಅಂದಿನ ನನ್ನ ಜತೆಯ ಕಾಲೇಜ ಮಿತ್ರರು ಇಂದು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೋ ಹಂಚಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪರಚಿತ

ನೀದಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹುಚ್ಚಿದ್ದು ಒಮ್ಮೆ ಹರಿದಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಣೆಗಳ ಬಸ್ಸು ಕತ್ತಿ ಸುತ್ತಿದೆ. 'ರಾಯ' ರ ಚಿತ್ರ ದೊರಕಿಸಿದೆ. ಸಿಕ್ಕದ್ದನ್ನು ತಿಂದೆ. ಮತ್ತೆ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದ ಒಂದಿಬ್ಬರು ಪರಿಚಿತರನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಗಲ್ಲಿಯಿದ್ದು ಪಾಪು ಯಾವುದೋ ಹಳೆಯ ನೆನಸಿನ ಚೇತನದಿಂದ ವಿರಮಿಸುವ ಬಳಿಡೆ ಹೇಗೂ ನನ್ನ ಸ್ವಳ ನನಗೆ ಇದೆ. ಸುಖವಾಗಿ ಮಲಗಿ ಹೋಗಬಹುದೆಂಬ ಧೈರ್ಯವೊಂದು ನನ್ನ ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಪುಟಗೊಟ್ಟಿತ್ತು.

ಒಂದು ಸಿನೆಮಾ ನೋಡಲು ಚಪಲವಾಯಿತು. ಅಗಲಿ ಎಂದು ಒಂದು ಚಿತ್ರಮಂದಿರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕೆ. ಚಿತ್ರಮಂದಿರಗಳೆಂದರೆ ರೇಲ್ವೇ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿನಂತೆಯೇ ಗದ್ದಲ ವಿವಿಧ ರುಜಿಯ ವಿವಿಧ ಥಾಟಿನ ವೇಷಭೂಷಣಗಳ ಸಂತೆಯೊಂದು ನೆರೆದಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರೇಲ್ವೇ ಸ್ಟೇಶನ್-ಅಗೇಜ+ರಂಗು-ರಂಗು-ಅವಸರ+ಲೀಲಾಜಾಲ=ಸಿನೆಮಾಗೃಹವೆನ್ನಬಹುದು.

ನನಗೆ ಚಿತ್ರ ಅಷ್ಟು ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ಗಾಡಿಯ ನೆನಪೂ ಆಗಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೆ ಎದ್ದೆ. ಅದರಿಂದ ಎದ್ದವನು ನಾನೊಬ್ಬನೇ, -ಹಲವರ ಹು-ಹುತ್ಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಹೊರಬಂದೆ. ಗಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. "ಬಾದಶಾಹಿ" ಗೆ ಹೋಗಿ ಅಂಟಿ ಮಾಡಿ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿಗೆ ಧಾವಿಸಿದೆ. ಮುಂಬಯಿ ಗಾಡಿ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಗದ್ದಲವೋ ಗದ್ದಲ. ನನ್ನ ಡಬ್ಬಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ನನ್ನ ಸ್ವಳ ಗುರುತಿಸಬೇಕಾದರೆ ಗಾಡಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಹಾಕಿತು. ಹಮಾಲನ ಸಹಾಯದಿಂದ, 'ರಾಯ' ರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡೆ.

ಅದು ಅರರ ಕೊಟಿಡಿ. ಎದುರು ಬೆಂಚಿನಲ್ಲಿ ಮಾವರು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಒಳಗಿನ ದೀಪ ಮುಂಕಾಗಿತ್ತು. ವೇಲಿನ 'ಬರ್ತ್' ಇಳಿಬಿತ್ತು. ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತವರಮೇಲೆ ನೆರಳು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಮಧ್ಯೆ ಒಬ್ಬ 'ಭರ್ತ' ವೇಷದ ಮಹಿಳೆ! ಎಡಬಲಕ್ಕೆ ಇಡ್ಡವರು ಎಂಥವರೋ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡಸರು - ನಾನು ಸೇರಿದಾಗ ಇಡ್ಡವರು - ಗಾಡಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಇಳಿದು ಹೋದರು. ನಾನು ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಂಡು, ಮುಖ ಒರಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿಟ್ಟು 'ರಾಯ' ರ ಚಿತ್ರ ತಲೆಯ ಕಡೆಗಿರಿಸಿ ಹಾಸಿಗೆ ಬಿಡಿಸಿ ಹೊದಿಕೆ ಜಾಡಿಸಿಟ್ಟು, ಕೊಂಡುತಂದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಂದಿರು ವೇನೋ ಎಂದೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿಕೊಂಡೆ. ಎಲ್ಲಾ ಇದ್ದವು. ಅದರಿಂದ ನಾನು

ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕಾದ ಫರಾಳದ ಗುಟು ಒಂದು ಮರೆತು ತಿರುಗಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿತ್ತು. ಇರಲಿ ಎಂದುಕೊಂಡೆ. ಅಸಸರದಿಂದಾಗಿ ಎದೆ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಖ ಬೆಸದುತ್ತಿತ್ತು. ಲ್ಯಾಟ್ರಿನ್‌ಗೆ ಹೋಗಿ ಮುಖತೊಳೆದು ಬಂದೆ. ರೈಲು ಜೊಂಬಿನಿಂದ ಒಂದು ಗುಟುಕು ನೀರು ಕುಡಿದೆ. ಕೊಂಡು ತಂದ ಒಂದೆರಡು ವೇಪರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ನೋಡಬೇಕೆನ್ನುವಾಗ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿ ಎದುರು ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಸುಳಿಯಿತು. ಆ ಮಹಿಳೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ. ಕೊಟಡಿಯ ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಳಗಳು ಬಾಕಿ. ಇಡೀ ಡಬ್ಬೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಮತ್ತು ಆ ಮಹಿಳೆ ಇಬ್ಬರೇ !

ಇದನ್ನು ಓದುವ ನಿಮಗೆ ಇನ್ನು 'ಮಜಾ' ಇದೆ ಎನಿಸಿರಬಹುದು. ನಿಮಗೆ ಹಲವು ವಿಚಾರಗಳು ಬರಬಹುದು. ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿಚಾರಶಕ್ತಿ ಮಂಕಾಗಿತ್ತೋ ಉಡುಗಿ ಹೋಗಿತ್ತೋ ಎಂಬ ಅರಿವೇ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು; ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮತ್ತೆ 'ಸದಾಜಾಗ್ರತ' ವಾದ ಚಿತ್ತ ಚಿಂತನೆಗೆ ಯಾವಾಗ ಆರಂಭಿಸಿತ್ತೋ ನಾನರಿಯೆ. ಆದರೆ ಚಿಂತನೆ ಹಲವು ದಾರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಏನನ್ನೂ ಹುಡುಕುತ್ತಿತ್ತು; ದಣಿದು ಹೇಳಹೆಸರಿಲ್ಲದೇ ಹೋಗಿತ್ತು. ಅವರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇನೋ ಬಂದು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಡುಗಿಸಿತ್ತು ಆದರೆ 'ಇವಳಾರು?' ಎಂಬ ಒಂದು ಸಹಜ ವಿಚಾರ, ಯಾರಿರಬಹುದೆಂಬ ನಾನಾ ಬಗೆಯ 'ಗಿಹುದು' ಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಅವಳ ಗೊಡವೆ ನನಗೇಕೆ? ಎಂದು ಒಂದು ವಿನೇಕ (!) ಕೇಳಿದರೆ 'ನಾನಾವ ಸಹಜ ಕುತೂಹಲವೂ ಅನಿವೇಕವೇ?' ಎಂಬ ತರ್ಕ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ಯಾರಿದ್ದರೇನು? ಅದು ಅವಳು—ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು. ಮುಖ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದ್ದರೆ ಕಾಣಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ "ಧೈರ್ಯ" ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೋಡಿದ—ಇಲ್ಲವೆ ಕಂಡದ್ದೆಂದರೆ ಅವಳ ವೇಷ ಭೂಷೆ, ಅವಳ ಸರಿವಾರ ವಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ-ಸಟ್ಟು. ಅವಳಿಗೆ ವೇಸ ಒಪ್ಪಿತ್ತೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಅವಳ ಬಟ್ಟೆ ಎಲ್ಲ ಜರತಾರಿ. ಕಾಲಮೆಟ್ಟೂ ಜರತಾರಿ ! ಅವಳ ಪಾದಾರವಿಂದ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಯಾವ ಧೈರ್ಯದ ಕಾರಣವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಜತೆಗೆ ಒಂದು ಲೆದರ್ ಸೂಟ್‌ಕೇಸು; ಸ್ಪೀನ್‌ಲೆಸ್ಸೊ- ಬೆಳ್ಳಿಯದೋ ಫರಾಳ

ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ, ಅಂಥದೇ ಒಂದು ರೈಲು ಜಿಗಿಯಬಹುದು. ಹಾಸಿಗೆಯೂ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವಂಥದೇ. ಹೊದಿಕೆಗೆ ಕೂಡಿಸಿದ ಕಾಶ್ಮೀರೀ ರಾಲು—ಛೇ: ಕಡ್ಡು ನನಗೆ ಯಾಕೆ ಬೇಕು? ಈ ಎದುರ. ಸ್ವಲ್ಪದಿಂದ ನಾನು ಕಡಲ ಬೇಕು ಎಂದೊಮ್ಮೆ ವಿಚಾರ ಒಂದರೆ. .. ನನ್ನ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಳವಿದು! ನಾನೇಕೆ ಬದಲಿಸಲಿ?" ಎಂಬ ಕುತರ್ಕ. ಪೇಪರು ಮುಖಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಏನು ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾದಿದೆಯೋ ಎಂಬ ಭಯವೂ ಬೇರೆ. ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಇರಲಿ—ಎಂದು ಎಳೆಯುವ ಸರಪಳಿ ನೋಡಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೆ. ನಾನು ಗಾಡಸು! ಈ ಭಯವಿರಬಾರದು. ನನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಾನು ಇದ್ದು ಬಿಟ್ಟರಾಯಿತು. ದಣಿದಿದ್ದೇನೆ; ಮಲಗಿದರಾಯಿತು.— ಎಂದು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಲ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ. ತಲೆದಿಂಬಿಗೆ 'ರಾಯರ' ಚಿತ್ರವಿದೆ ಮನದಲ್ಲೆಯೇ ಕೈ ಮುಗಿದು "ಗುರುವೇ, ಕಾಣಾಡು" ಎಂದೆ

ಅವಳು ಒಬ್ಬಳೇ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋರಬಿಡಬಹುದು? ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಪರಿಚಿತರು ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದಾರೆಯೇ? ಗಾಡಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಇಳಿದವರು ಯಾರವರು? ಅವರು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವರೇ?— ಇಲ್ಲದೇ ಹೋದರೇ? ಇಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು? ನೋಡುವಾಗ ಅಂಥ ಸಂಭಾವಿತರಂತೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ ಅವರು. ಈ ಹೆಣ್ಣು 'ಮಹಿಳೆಯೇ' ಹೋದೋ—ಏನೋ—ನನಗೆ ಯಾಕೆ ಬೇಕು?

ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸಲ ನಾನು ಸಂಚರಿಸಿಲ್ಲ? ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಕ ಮಹಿಳೆಯಿರುತ್ತಾರೆ; ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಭಯದ ಚಿಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಾನು ಸಂಚರಿಸಿಲ್ಲವೇ? ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡಿದ್ದರೆ ಯಾತರ ಚಿಂತೆಯೂ ಇರಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ ಕಲ್ಪರ ಭಯವೊಂದಿದ್ದಿತು! ಅದರೆ ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಣ ಕಳೆದುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟು ಜತೆಗೆ ಮರೆತು ಹೋದವರು ಸಾಮಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಧೀರ ನಾನು. 'ವಾರ್ತಾ' ಇಲ್ಲದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಇನ್ನು ಯಾರದೋ ಪಾಲಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ನನ್ನ ಪಾಲಾದರೇನು ಅಷ್ಟು? ನಾನು ಜಗತ್ತಿನ ಅನೇಕ ಅವಿವೇಕಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ. ವಿವೇಕಿಯಲ್ಲವೇ? ನನ್ನ ವಿವಾಹ-ಬುದ್ಧಿ-ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಅಷ್ಟೇನೂ ಹಾಳಲ್ಲ. ಅದೇ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು-

ನನ್ನ ಈ ಬಗೆಯ ಅಧೈರ್ಯದ ಇರುವಿಕೆಗೆ. ಸಂಸ್ಕಾರವೆಂಬುದು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾ—ವಿನಯ ಸಂಪನ್ನತೆಯಿಂದ ನಾನು ಬಹುಜನಕ್ಕೆ ಅದರ್ಶ ಮುಂದಾಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳ ತಂದೆ ನಾನು. ನನ್ನ ಮನೆಯಾಕೆ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಮನೆತನದ ಮಗಳು. ನನ್ನ ಕೂಡ ಈ ಹೆಣ್ಣು ರಡು ವರುಷದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಸಮರಸವಾಗಿ ಬೆರೆತು. ನನ್ನ ಆಸೆ— ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನ ಸರಸಪಜ್ಜನಿಕೆಯಿಂದ ಪೂರೈಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ ಓಣಿಯ ಒಂದೆರಡು 'ಇಚ್ಛೋಷು' ಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀ ಸಹಜ ಮನುಕುವದಿಂದ 'ಜೋಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ. 'ಇಂಥವರ ಕುಟುಂಬ' ಎಂಬ ಎತ್ತರದ ಇರುವಿಕೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಗೌರವವನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾಳೆ. ನನ್ನ ಔನ್ನತ್ಯವ ಸಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನೂ ಎತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾಪಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ಅವರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನು ತೇಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ನನ್ನ ಕಲವುಬಗೆಯ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮನೆಯ ಚಿಂತೆ ಅಷ್ಟ ಬರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ ತನ್ನ ಆಹಾರ—ವಿಹಾರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ರುಚಿಗೆ ತಿದ್ದಿದಾಳೆ. ನನ್ನ ಬಟ್ಟೆಬರೆಗಳ ಓರಣವೂ ಅವಳೇ ಸೇರಿದ್ದು. ನನ್ನ 'ಹೊರಗಿನ' ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ಯಾವ ಕಾರಣಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಇಣಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಸತ್ಪ್ರಜೆಗಳಂತೆ ಕಾಪಾಡಿದಾಳೆ. ನನ್ನ 'ಅರಸು'ತನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ-ಒಲಿದು, ಸೋತು ಗೆದ್ದಿದಾಳೆ. ನನಗೆ ಮನೆ ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಮನೆಯ ಚಿಂತೆಯದಾದರೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಳಿ ಹೆಸರಿಗಲ್ಲ ಲೌಕಿಕದ ಜಂಜನವಾದರೆ ಮನೆ ಅಲೌಕಿಕ ಲೌಕಿಕವಾಗಬಾರದು. ಅವರೆ ಒಹುಮುಟ್ಟಿನ ಜನ ಮನೆಯನ್ನು 'ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ' ಮಾಡಿ ಹೋಗಿ ಅಂತಿ ಒಪ್ಪಂದ ಸಾಧಿಸಿದ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ ದಿನ ದೂಡುತ್ತಿಲ್ಲವೇ? ಕಾರಣ, ಅಕಾರಣ ವಾಗಿರಬಹುದು; ಇಲ್ಲವೆ 'ಇಲ್ಲವೆ ಕಾರಣ' ಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಹೋರಾಟ ಅಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುರವಿದರೆ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿಯಾದರೂ ಮನೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವಾಗದಿದ್ದೀತೆ? ಮನೆಯ ಜನ ಈ ಯಜಮಾನನ ಮುಖ ನೋಡಿ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಮನೆಹಾಕಬೇಕು? ಅವರಿಗೂ ಅವರಿಗೆ ದೇವರಿಗಳಲ್ಲವೆ?

ಇವನಿಂದ ಮನೆ ಆರ್ಥಿಕವಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಔದಾರ್ಯವನ್ನೂ ಬಯಸದಿರಬೇಕೆ? ಛೇ! ಎಷ್ಟು ಕುಟುಂಬ ಇಂಥ ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ತೋಳುತ್ಪಲಿಲ್ಲ.

* * * *

ನೇಸರು ಜಾರಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಮಹಿಳೆ ಯಾವಾಗಲೋ ಒರಗಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಶಾಲೆ ಅರೆಬರೆಯಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ಹೊದ್ದಿತ್ತು. ಅವಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧ ಬಂದಿತ್ತೋ ತಿಳಿಯದು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಈ ತುಮುಲಕ್ಕೆ ಈ 'ಇದ್ದೊಂಟಿತನ'ವೇ ಕಾರಣವಾದಂತೆ! ಅವಳು ನಿಶ್ಚಿಂತಳೆ? ಇದ್ದರೆ ಯಾವ ಚಿಂತೆ ಇದ್ದಿತು? ತನ್ನ ಚಿಂತೆಯೇ--ನನ್ನ ಚಿಂತೆಯೇ? ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನದಾದ ಸಂಸಾರವಿದೆಯೆ? ಇದ್ದರೆ ಹೀಗೆ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟಿದಾಳು! ಕೆಲಸದ ಮೇಲೆರಬಹುದೆ? ಯಾವ ಕೆಲಸ? ಪತಿ ಎಂಬವನಿದ್ದಾರೆ. ಅವನೇನೆಗೆ ಹೊರಟಿರಬಹುದೆ? ಮಕ್ಕಳು ಇದ್ದಿರಲಾರರು. ಇದ್ದರೆ ತಾಯಿ ಯಾವವಳಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು ರಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಜತೆಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೇ? ನನ್ನಾಕೆ ನಾನಿಲ್ಲದೆ ಇರಬಹುದಾದರೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಗಲಿ ಎಂದೂ ಇದ್ದುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ತಾಯ್ತನವೆಂದೂ ಸೌಭಾಗ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಕ್ಷೆಯಲ್ಲವೆ ನಾನು ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಿಸಲೂ ವಿವಂಚನೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಇರಲೂ ಈ ಪರಿ ಚಿಂತಾಕುಲನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅವಳಿಗೂ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬದಲಿಸಲ ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವಳು ಯಾವ ಯೋಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸಮಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಮುಖ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕಾಣಬಹುದಾದರೂ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಲಾರೆ ನಾನು. ಹಗಲು ಆಗಿದ್ದರೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಓದಬಹುದಿತ್ತು ನಾನು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅವಳು ಓದಲಾರಳೇನು? ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಓದಬಲ್ಲಳಂತೆ! ಮನಸ್ಸಿನ ಪಿಕಾರವನ್ನು ಯಾವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗ್ರಾಹಿಯೂ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಲ್ಲ. ನಾನು ವಿಕಾರವಶನಾಗಿದ್ದೇನೆಯೇ? ಲಂಘನನಾಗಿದ್ದೇನೆಯೇ? ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯನಂತೂ ಅಲ್ಲ--ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ದಣಿದ ದೇಹಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರವ ಈ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನಾನು ಒಂಟಿತ ಸಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

* * * *

ಅವಳು ಎದ್ದಳು. ನನ್ನ ಎದೆ ಬತ್ತರದಿಂದ ಹಾರತೊಡಗಿತು. ಕಣ್ಣು ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಮುಚ್ಚಿಬಿಡೆ ಕಾಲ ಸಪ್ತಕದಿಂದ ಅವಳು ಕಿಡಿಗೆ ಹೋದಂತೆ ವೇದ್ಯವಾಯಿತು. ಕಣ್ಣು ತೆರೆದೆ. ಅವಳು ಅತ್ತಿಬೀಳಿಗೆ ಹೋದಳು. ನಾನು ಎದ್ದು ರಾಯರ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಸ್ವಕಟವಾಗಿ ನವಿಸಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ "ಗುರವೇ ಕಾಪಾಡು" ಎಂದು ತಲೆಗೆ ಹೊಂಪಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುಕ್ತಕೆರೆಗೆ ಹೋಗಿದೆ. ಅವಳು ತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಬಂದು ಏನು ಮಾಡಬಹುದು? ನನ್ನನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಹಾಳುಮಾಡಬಲ್ಲವಳು. ಇಂತಹ ಲತಲೂ ಅವಳೇ ಸಮರ್ಥಳು. ಅದರೆ ನನ್ನ ಮುಂದಿನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ಈ ನೆನಪುಯು ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಬಹುದು. ಇಂದು ನಾನು ಉಳಿದರೆ ಈ ಮಾತು! ಉಳಿಯಲಾರದ್ದೇನು ?

ಕಾಲ ಸಪ್ತಕವಾಯಿತು. ನಾನು ಮುಸುಕು ಬಿಡುತ್ತಾ ಅದೇ ಕಣ್ಣು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡೆ ಇಂದು ನನ್ನ ಸರ್ವವಾರೋಗವೂ ಈ ಕುಟುಂಬವಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕೊಲೆ' ಅಂದಿತ್ತು. ಇಲ್ಲವೆ ನನ್ನ ಕಾನೂ-ಕಾಸಿಗೆ ಉಂಟಾದ ಅದರೂ ಅಕ್ಷರವಲ್ಲ. ನನಗೆ ಇಂದು ಇನ್ನು ಏನು ಕಾಟವಿಲ್ಲವೇ-ಗುರವೇ-ಎಂದು-ರಾಯ' ರ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ತಲೆ ತಟ್ಟಿಸಿದೆ ಆಕ ಕೆಮ್ಮಿವಳು. ನನಗೂ ಕೆಮ್ಮಿನಂತಾಗಿ ನಾನರಿಯದೇ ಕೆಮ್ಮಿನಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿದೆ. ನನ್ನ ಅನಿವೇಕ! ನಾನು ನಿನ್ನದೇ-ನು ನಟಿಸಲಾರದೆಹೋದೆ ಮುಸುಕು ತೆರೆಯಲಾರೆ. ಮುಸುಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಣ್ಣು ಬಿಚ್ಚಲಾರೆ ಕಾಲೇದ.ಕು-ಬಲಾರೆ. ಕೈ ಚಲಿಸಲಾರೆ ಅದರೆ ಕೆಮ್ಮಿನನೇಕೆ? ನಿಜವಾಗಿ ನನ್ನ ನಾಲಗೆ ಕೆಮ್ಮಿನಿಂದ ವೇದಕೆಮ್ಮಿದ್ದ ಮೂತ್ರ ನಿಜ. ಸುಪ್ತಚೇತನವೆನ, ಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಅಂತ ಭೂತ ಜೇಷ್ಠೆಯೇ ಇದ್ದೀತು ಇದೆಲ್ಲ: ಇರಲೆ.

'ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞನ' ಮೇಲೆ ನಾನು. ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಲೀಲೆ ಅರವಿಂದರು ಭೇರುಗಕಾಗದೊಡರಿಂದು ಸಂದೇಶವುತ್ತಮಾರೆ ಭೀತಿ ತೊರಗಿನಿಂದಲೇ ಒರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಅದು ಹೇಗೆಯೇ ಆಗುವುತ್ತದೆ. ಅದು ಇರುವವರೆಗೆ ಗಾಢರಿಯಾಗಿ ಅದು ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಈಗ ನಾನು ಭೇತನೇ? ಇರಲಾರದು: ಎದ್ದು ಆಕೆಯನ್ನು ಮಾರನಾ ಬಿಸಿಯೆ: ಒಡಬೇಕು.

ನಲ್ಲವೆ ದೇವಿ ಸ್ವಲ್ಪಕ್ಕೆ ದೋಷಬೇಕು. ನನ್ನ ಕಾಯ್ವಿಟ್ಟೆ ಈ ಸ್ವಲ್ಪದಲ್ಲಿ
 ಚಿಂತೆಯೂ ಕಾಯ್ವಿಟ್ಟಿರಲಾಗಿವೆ. ಬೇರೊಂದು ದಯ್ಯಗಳೆ ಹೋಗಬೇಕು.
 ಗದ್ದಲವಿರಲಿ. ಸ್ವಲ್ಪವಿರಲಿ: ಸಂತೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಸಾಗಬಹುದು. ಇಷ್ಟು
 ನಾನೂ ನುಗ್ಗುವೆ. ನಾನು. ಎನ್ನರೆ ಅವಳು ಮಾತನಾಡಿಸಬಹುದು. ಅವಳು
 ಮಾತನಾಡಿಸು. ಸಮರ್ಥನರೆ ನಾನು. ಇದ್ದಾಗಲೂ ಎದ್ದಾಗಲೂ ಯಾಕೆ
 ಮಾತನಾಡಿಸಬಾರದು? ಮಾತನಾಡು: ಉಡುಗಿ ಈ ಅಧೈರ್ಯ ಅವರಿಸಿದೆ.
 'ಮಾತಿ ಚೈಕಿಲಿಗಂ' ವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ನಾನು ಧಾಸಿ ಯಾವುದೋ! ಜಾತಿ ಯಾವುದೋ! ಅಕೆವಿವಾ
 ನಂತರೇ: ನನದೆಯೋ ಯಾವು ಕಂಡಾರು!

* * * *

ನನಗೆ ಯಾವಾಗ ಸದೆ, ಕತ್ತಿ ತೋ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ನಿದ್ರೆಯ
 ಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ 'ಜಾತಿ' ಜಾತಿ ತನು ತ್ತು. ನಿರೇನೋ ಅನಿಷ್ಟ ಸ್ವಪ್ನಗಳು!
 'ನಾನವೆಂಬ ವರ್ತನ ತಡೆಯಬಾರಿವೆ. ದೇವ' ಎಂದು ದಾಸರೇ ತೋಳ
 ತುಡಿದರು. ಮನವನ್ನು ಮರ್ಕಟವಾಗಗೊಟ್ಟು, ತಡೆಯಲಾರಿನೆಂದರೆ!
 ಮಂಗಳವ್ಯಾಜವನವರು: ಕೇಳಲಾಗೆ ಅಂಗ ಹಾಕುವ ಮಂಗಳನನ್ನು
 ನೋಡಿಲ್ಲವೇ? ಮನುಷ್ಯ ಮಂಗಳನನ್ನು ಪರಿಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಮನ
 ಸ್ವನ್ನು ಪರಿಗಿಸಿದವರನ್ನು, ಜನ!

* * * *

ನನ್ನನ್ನು ಅಕೆ ಭಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ನಾನು ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಶರಣಾಗತ
 ನಾಗಿವೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಯಾವ ಸಂಸ್ಕಾರಬಲವೂ ಕಾಪಾಡಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು
 'ಜಬರಿ' ಅರೋಪಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಿರಜಿ ಸ್ಥೇಶನ್ನಿನ
 ಪ್ರಾಂಶೀಪರು ನನ್ನನ್ನು ಜಬರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ನನ್ನ ಸಾಮಾಜಿಕ
 ಅಂತಸ್ತು—ನನ್ನ ಸಿದ್ಧಿಬುದ್ಧಿ, ನನ್ನ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಸುತ್ತಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ
 ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಪೇಪರು ಮಾರುವ ಶಾಡುಗರು ನನ್ನ ಹೆಸರಿತ್ತಿ
 'ಕೈಸರಿ' ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಯ್ಯೋ ರಾವಣಾ! ದೇಶಸೇವಕನೆಂದು
 ಕೈಸರಿಯೆಂದಾಗ, ಅ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕೂಗಿಕೊಂಡಾಗ ಉಬ್ಬಿದ ನಾನು
 ಇಂದು ಈ ಸಮಾಜಾರವ ಕೂಗಿಸಿಂದ ಕುಗ್ಗಿ ಕೋಗಿದ್ದೇನಲ್ಲ! ಛೇ! ಯಾವ

ತಪ್ಪನ್ನೂ ಮಾಡಲೇಕೆವೆ ನನಗೆ ಈ ತನಸ್ಸೆಯೇ? ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವ ಕೊಲೆಯಾಗಿದೆ! ನೀತಿಮತ್ತೆಯ ಕೊಲೆಯಾಗಿದೆ!

“ ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದ ಡಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳ ಕೊಲೆ ” ಯೆಂದು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ--ಹುಡುಗರು. ಇದೇ ನಮ್ಮ ಡಬ್ಬಿಯ ಸಮಾಹಾರವೇ ಇದು? ಮತ್ತೆ ಯಾರಾದರೂ ಒಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರು. ಇದು ಅವರ ಕೆಲಸವಾಗಿದ್ದೀತು. ನನಗೇನು ಸಂಬಂಧ ಇದೆಲ್ಲ-- ಛೇ!

* * * *

ಎಚ್ಚರಾಯಿತು! ನೋಡುತ್ತೇನೆ--ಎಲ್ಲಾ ಕನಸು! ಎಂದೂ ಬೆಚಿನ ಮೇಲೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲ ಒಬ್ಬಳು ಇದ್ದಳೋ ಅದು ಕನಸೋ ಎಂದು ತಲೆ ತುರಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಒಂದು ಬಾಡಿದ ಹೂಮಾಲೆ ಬಿದ್ದಿದೆ ಅಲ್ಲ. ಹೌದು. ಅವಳು ಇಲ್ಲ ಇದ್ದಳು. ಹಿಂದಿನ ಯಾವುದೋ ಸ್ವೇಶನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿರಬೇಕು ಬದುಕಿದೆ! ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುವೇ--ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯ ಪ್ರಭಾವ! ಅವಳ ಇಳಿಯದಿದ್ದು, ನಾನು, ಒಬ್ಬಳೇ ಇರುವ ಅವಳೊಡನೆ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನನ್ನ ಪರಿಚಿತರು--ಗಾಡಿ ನಮ್ಮ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಓಡುತ್ತಿತ್ತು--ನೋಡಿದ್ದರೆ! ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಳಿಯುವಾಗ ನನ್ನ ಸೌಭಾಗ್ಯವೇ ಕೂಡಿದ್ದರೆ! ನಾನು ದ್ರೋಹಿಯೆಂದವಳು ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರೆ--ಎಲ್ಲಾ 'ರೆ' ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಪಾರಾದೆ.

ಈ ಕರಾಳ ನೆನಪೊಂದನಳಿಸು ಗುರುವೇ! ನಾನು ದ್ರೋಹಿಯೇ? ಅಲ್ಲವಾದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಇಂಥ ದುರ್ವಿಚಾರಗಳೆಲ್ಲ ಯಾಕೆ ಬಲಿಗೊಟ್ಟ ನೀನು?

* * * *

ಬೆಳಗಾವಿ ಬಂತು ಆ " ಸ್ವಲ್ಪದ ಮಹಿಮೆ " ಯಿರಬೇಕೆಂದು ಕಾಯುತ್ತಿ ಸಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯೊಂದು ಜನಸಮ್ಮರ್ಥದ ಡಬ್ಬಿಗೆ ಹೋದೆ.

* * * *

ನಾನು ನನ್ನ ' ಎತ್ತರ ' ದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಳಿದೆ. ಇರುವ ಸ್ವಲ್ಪ ಯ ಪತ್ರಕೆಯಲ್ಲಿ " ಶ್ರೀ... ಇವರು... ವಿಚಾರಣಾ ಮಂಡಲಿ " ಪಳೆ ಗುಣಿಸಿ ಕೊಂಡು ಇಂದು ಮೇಲ್ ಗಾಡಿಯಿಂದ ಮರಳುತ್ತಾರೆಂದು ಸುದ್ದಿಯಿತ್ತು.

ಭಟ್ಟರ ಮದುವೆ

ನಾನೊಮ್ಮೆ ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತನ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಅಂದು ಅವರ ವಸತಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಪೂಜೆ. ನಾನು ಹೋದಾಗ ಪೂಜೆಯ ಎಲ್ಲ ವಿಧಾನಗಳು ಮುಗಿದು ಪ್ರಸಾದ ಹಂಚುವ ಕೆಲಸ ನಡೆದಿತ್ತು. ನಾನು ಹೋಗುತ್ತಲೇ ಕೈಕಾಲು ತೊಳೆದು ಪೂಜಾ-ಮಂಟಪದ ಕಡೆಗೆ ತೆರಳಿದೆ. ನಾರಾಯಣಿಯೇ ಸವಾಂಗವು ಬಣ್ಣದ ಅರ್ಧವಯಸ್ಸಾದ ತರುಣ ಭಟ್ಟರೊಬ್ಬರು. ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಗಂಧ-ಕುಂಕುಮ ಭೂಷಿತರಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ನಾನು ಮೂರನೆಯ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಗೆಳೆಯನೊಡನೆ ಹಿಂತರುಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕೈಗೂಡ ಬರುವ ನಾಯಿ-ಕುನ್ನಿಯಂತೆ ಭಟ್ಟರ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಬೆನ್ನಹತ್ತಿತು ನಾವು ಒಂದು ಕಿರುಮನೆಗೆ ಬಂದು ಕುಳಿತು ಕೊಂಡೆವು ನನ್ನ ಗೆಳೆಯ ಗೋಪು ಅ ಭಟ್ಟರನ್ನು ಪ್ರಸಾದ ತರುವಂತೆ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದ. ಅವರು ಅತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಲೇ ನಾನು 'ಇದೆಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಣಿ ಮಯ್ಯೆ' ಎಂದು. 'ಇವನೊಬ್ಬ ಮದುವೆಯಾಗದ ವಿಧುರ' ಎಂದು ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದ ಗೋಪು. 'ಹಾಗಾದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮದುವೆ ಮಾಡೋಣ' ಎಂದ. ನಾನೆಂದೆ. 'ಅವನು ಎದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿರುವುದು.' ಎಂದ ಗೋಪು.

ಈ ಸಲ ಬರುವಾಗ ಭಟ್ಟರು ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತರಾಗಿ ಬಂದರು. ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಹೊಸವಾಗಿ ಉಳಿದ, ಸೀರುಕಾಣದ, ಹೊಲಸಾದ ಇವಿ.ಟೀಶನ್ ಸಿಲ್ಕಿನ ಪೀತಾಂಬರ (ಮ.ಡಿ) ಉಟ್ಟು, ಅಷ್ಟೇ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವ ಬಣ್ಣ ಬೆರಸಿದ ಬಿಳಿ ಉತ್ತರಿಯು ಹೊಮ್ಮುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹಣೆಗೆ ಈ ಸಲ ಮತ್ತೂ ಭವ್ಯವಾದ ಅಲಂಕಾರ! ಆಗಾಗ ಬಿರುನಗೆ ಬೇರೆ. ಮೇಲಿನ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕಲ್ಲು ಕೂವೆಯಾಗಿವೆ. ಕೆಳಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹುಳದಿಂದ ಪೂರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಲ್ಲುಗಳು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿವೆ. ಬಾದೇ ಒಂದು ತಿಂಗಳಿನ ಕ್ಷೇರ

ಮುಖದ ಮೇಲೆ. ಅಷ್ಟೇ ದಿವಸಗಳ ಕೂದಲುಗಳಿಂದ ಅದೆಷ್ಟೋ ದಿವಸಗಳಿಂದ ಜಿಳೆದು ಬರುತ್ತಿರುವ ಚಂಡಿಕೆಗಳೊಡನೆ ತಲೆ ಹೊದಿಕೆಯ ಕಿವಿಯಿಂದ ಮುಕ್ಕಾಲು ಸಾಲು ಮುಚ್ಚಿದೆ. ಬಂದರು ಭಟ್ಟರು—ಎಕಪ್ಪಕಾರನಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತ, ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿದೊಡನೆ ನಗುವ ನೆನಪಾಗಿ ನಗುತ್ತ. ನಿಮಿಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಉಟ್ಟು ಬಟ್ಟೆ ಎಳೆಯುತ್ತ. ತಲೆಯ ಸೆರಗು ತಿರುಚುತ್ತ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾದವೂ ಇತ್ತು. ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಭಾಗ ದೊಡ್ಡದು. ಬಂದರೆ ಗೋಪೂನಿಗೆ ದೊರೆತುದರ ಮೂರರಷ್ಟು. ಅದೇನು ಮೋಕ್ಷವೋ ನನ್ನ ಮೇಲವರಿಗೆ. ಗೋಪೂ ಕೇಳಿದ: “ಇವರ ಊರು ಯಾವುದು ಗೋಪು ಭಟ್ಟೇ?” ಭಟ್ಟರು ಒಡನುಡಿದರು: “ಬೊಂಬಾಯಿ ಇರಬೇಕು.”

“ಏನು, ಬಂದವರೆಲ್ಲ ಬೊಂಬಾಯಿಯವರೆ ಏನು ನಿಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ನಿಮಗೆ ಮುಂಬೈ ಹೆಣ್ಣು ಬೇಕಾದ ಮಾತುಕ್ಕೆ ಬರುವವರೆಲ್ಲ ಮುಂಬೈಯಿಂದಲೇ ಬರಬೇಕೆ?”

“ನನಗೆ ಬೊಂಬಾಯಿ ಹೆಣ್ಣೆಂದೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾವೂನಿನ್ನಾವೂ ಆದೀತು.”

“ಆದರೆ ‘ಹೆಣ್ಣು’ ಇರಬೇಕಲ್ಲವೇ—ಅದು?”

“ಹೆ-ಹೆ-ಹೆ-ಹೆ-ಹೆ—ಹೌದು.”

ನನಗೆ ಇನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆನಿಸಿತು

“ನಿಮಗೆ ಎಷ್ಟು ವಯಸ್ಸು ಭಟ್ಟರಿ?”

“ಈ ಯುಗಾದಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಮೂವತ್ತೆಂಟು ತುಂಬುತ್ತದೆ.”

“ಹಾಗಾದರೆ ಇನ್ನೂ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಾಯವಿವೆಯೆ ಸ್ವ?”

“ಹೋ-ಹೌದು. ನನಗಿನ್ನೂ ಮದುವೆಯೇ ಆಗಿಲ್ಲ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಾಯ ಕಳೆಯುವದಿಲ್ಲೆ ಒಂತು?”

“ನಿಮಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವೆಷ್ಟು ಭಟ್ಟರೇ?”

“ನಾಲ್ವತ್ತು ಮುಡಿ ಭತ್ತ ಬರುತ್ತದೆ.”

“ಎಷ್ಟು ವರ್ಷಕ್ಕೆ?” ಗೋಪೂ ಕೇಳಿದ.

“ಒಂದೇ ಒಂದು ವರುಷಕ್ಕೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಹೆಚ್ಚೂ ಬರುತ್ತದೆ.”

“ ಒಪ್ಪೊಮ್ಮೆ ಒರುವುದೂ ಇಲ್ಲ ”

“ ಅದೂ ಖುಂಟು. ಹೆ-ಹೊ-ಹೊ— ”

“ ಹಾಗಾದರೆ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡಲು ಅಡ್ಡಿ ಇಲ್ಲ— ” ನಾನೆಂದೆ. ಭಟ್ಟರು ಒಪ್ಪೆ ಗುಂಭೀರ ನಗೆ ನಕ್ಕು ಸರಿದು ಕುಳಿತರು. ನಾನು ಹೆಣ್ಣಿನ ವರ್ಣನೆಗೆ ಅರಂಭಿಸಿದೆ.

“ ಭಟ್ಟರೇ, ಹೆಣ್ಣು ನಿಮಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಂಪು ಜಾಸ್ತಿ. ಕಣ್ಣು ಮೂಗು ನಿಮಗಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ. ಮುಖ ದುಂಡಗಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ನಿಮಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ದವ್ವ ಮಾತ್ರ ನಿಮ್ಮಷ್ಟೇ. ಅಂತೂ ನಿನಗೆ ತಕ್ಕ ಕನ್ನೆ. ”

“ ವಯಸ್ಸು ಸ್ವಾಮೀ ? ”—ಭಟ್ಟರು ಅತುರದಿಂದ ಕೇಳಿದರು.

“ ನಿಮಗಿಂತ ಬಹಳ ಚಿಕ್ಕವಳು ”—ನಾನೆಂದೆ.

“ ಎಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಾದರೇನು ಭಟ್ಟರೇ ” —ಗೋಪೂ ಕೇಳಿದ.

“ ಎಷ್ಟಾದರೂ ಅದೀತು ” ಭಟ್ಟರು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಇವ್ವರಲ್ಲಿ ಉಟಿಕ್ಕೇಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಇನ್ನೇನು— ಭಟ್ಟರ ಕಲ್ಯಾಣೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಅಣೆಮಾಡುವುದು. ನನ್ನ ಯಿತು. ಒಬ್ಬ ಲಕ್ಷಣವಾದ ಹುಡುಗಿಯೂ ಅಣೆಯಾದಳು. ಹೆಣ್ಣಿನ ಅಣ್ಣನ ಪಾತ್ರ ನನ್ನದು. ಬೊಂಬಾಯಿಯಿಂದ ಬಂದ ನಾನೇ ತಾನೇ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುವುದು ಭಟ್ಟರಿಗೆ! ಇಷ್ಟು ಲಕ್ಷಣವಾದ ಈ ‘ಹುಡುಗಿ’ಗೆ ಒಬ್ಬ ಲಕ್ಷಣವಾದ ವರ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ—ಎಂದು ಕಳವಳವಾಯಿತು. ನಾನು ಇದನ್ನು ಅಂತೋರಿಸುವಾಗ ‘ವರ’ ದ ಕಡೆಯ ಗೋಪೂ—“ ಮಾತು ಹೋಗಿದೆ ಇನ್ನು ಮೀನ-ವೀನ ಎಣಿಸಿದರೆ ಆಗುತ್ತದೆಯೇನು ? ಮೊದಲೇ ಇನ್ನು ನಿರುಕೆಸಿ ನೋಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು-ನಮ್ಮ ವರಾಹಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ” ಎಂದು ಗದರಿಸಿದ. “ ಇನ್ನೇನು ಮಾಡುವುದು. ಮಾತು ಹೋಗಿದೆ ” ಎಂದು ನಾನೂ ಒಪ್ಪಿದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಒಪ್ಪಿಸುವಾಗ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವಾಗ ಕನ್ನೆಯ ಕಡೆಯವರಿಗೆಷ್ಟು ಕಳವಳವಾಗಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು ತಳಮೇವ

ಭಾವನೆ ಒಮ್ಮೆ ಮಿಂಚಿತು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ. ಗಂಧಾರಭಟ್ಟರಿಗೆ ಮನೆಯವರು—ಬಳಗದವರು ಎಲ್ಲ ಗೋಪುರೇ. “ಅಟದ ಮದುವೆ” ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಆಗ ಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಸನಾತನೀ ಭಟ್ಟರಿಗೆ ಗಾಂಧರ್ವ ವಿವಾಹದ ಜೋಷನೆಯುಳ್ಳಿತ್ತು ಒಪ್ಪಿಸಿದವು. ಹೆಣ್ಣು, ಇಲ್ಲವೆ ಹೆಣ್ಣಿನಂತಹ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿ ಅದರೆ—ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪುವಷ್ಟು ವಿವಾಹ ತೃಷೆ ಅವರದು ! ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿ ಬಂದರು. ಕಿವಿಗೆ ಕಡಗ ಹಾಕಿದರು ಮೈಗೆ ‘ವೀರರಾಜ’ ನ ಕಾಲದ ಜರತಾರಿ ಅಂಗಿ ಹಾಕಿ ನಡಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿದರು. ತಲೆಗೆ (ಪಾಪ!) ಪೋಲೀಸರ ಪೇಟೆ ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ನಾನು ಇದೇಕೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ “ನಮ್ಮ ವೊಡಲಿನ ಹಿರಿಯರು ‘ವೀರರಾಜ’ ಅರಸನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಜಪುರೋಹಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಇತ್ತೀಚಿನ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಮಾತ್ರ ಪೋಲೀಸರಾಗಿದ್ದರು. ಹಿರಿಯರ ನೆನಪಿಗಂದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾದಿರಿಸಿದ್ದೇನೆ ನಾನು. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಬಹಳ ಅಭಿಮಾನ”—ಎಂದು ಉಸುರಿದರು ಮದುವಣಿಗೆ ಭಟ್ಟರು. ಮರಿ ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸದೇ ದುಡುಕಿ ಬಂದು ಹೊಸ ಕಾಲದ ಒಂದು ಉಪನ್ಯಾಸವಿತ್ತು ಭಟ್ಟರ ತಲೆಯ ಪೋಲೀಸಪೇಟೆ ತೆಗೆದು ಗೋಪುರನ ಹಳೆಯ ಪ್ಯಾಟು ಇಟ್ಟು. ಭಟ್ಟರು ‘ಪುರುಷ ಸರಸ್ವತಿ’ ಯಂತೆ ಶೋಭಿಸಿದರು.

ನಾನು ನನ್ನ ‘ಹಿರಿತನ’ವ ಮಾತು ಮುಂದುವರಿಸಿದೆ— “ಗಾಂಧರ್ವ ವಿವಾಹದಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಮುಖ್ಯ. ಅದು ಗಂಡಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕು. ಹೆಣ್ಣಿನವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದಂಥ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ತಂದು ವರನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ರಾಯಿತು. ಹೆಣ್ಣು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ‘ವರ’ ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀತಿಯ ಗುರು ತಂದೂ ವೊಡಲ ಕಾಣಿಕೆಯಿಂದೂ ಕನ್ನೆಗೆ ಉಡುಗೊರೆ ಕೊಡಬೇಕು ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಒಡವೆ-ವಸ್ತುಗಳು ಹೆಣ್ಣಿನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂಥವು ಇರಬೇಕು. ಹೆಣ್ಣಿನ ಮನವರಿತು ಒಡವೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಆ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ಏಂ ರೂ. ಗೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲವಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ನಿತ್ಯದೊಡನೆ ಕನ್ನೆಯ ಬಲ ಕೈಗಿತ್ತು ಎಡ ಕೈ

ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಇದು ಕನ್ನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಬಳಗದವರ ವಿಚಾರ:

“ಇನ್ನು ದಿನ ಬೆಳಸಿ ದೊಡ್ಡ ವಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮಂತಹ “ಪುರುಷ ಸರಸ್ವತಿ” ಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗುವಂತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಮಿದುಮಾಡಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಕನ್ನೆಯ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಇವಕ್ಕೆ ಒಂ ರೂ. ವೆಚ್ಚ ಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಇನ್ನು ಮದುವೆಗೆ ಬಂದ ಜನರೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುಸಾರ. ಬಂದವರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗದಂತೆ ಸತ್ಕರಿಸುವುದು. ಇಷ್ಟು ವೆಚ್ಚವಾದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತದೆ.....” ನಾನು ನನ್ನ ಅಲ್ಪ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದೆ.

ಭಟ್ಟರ ಮುಖ ದುಡ್ಡು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಕಷ್ಟಿಟ್ಟಿತು. ಭಟ್ಟರು ಏನಾದರೂ—ತಮಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಕಾಸು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಬಾರದೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದವರು. ಭಟ್ಟರು ಮಾತನಾಡದಾದರು. ಹಾಗೇ ವೃಷ್ಟಿಬೊಂಬೆಯಂತೆ ನಿಂತರು. “ನಮ್ಮ ಹುಡುಗಿಗೆ ಇಂಥ ಜೀನ-ಹನಕ ವರನಾದರೆ ಬೇಡ” ಎಂದು ನಾನೆಂದೆ. ಗೋಪಾಲನ ಮೇಲೆ ಭಟ್ಟರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸ. “ನಮ್ಮ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಭಟ್ಟರು ಎಷ್ಟಾದರೂ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಬಹುದು. ಭಟ್ಟರೇಕೆ. ಯಾರ ಬಾಯಲ್ಲಿಯೂ ನೀರು ಬಂದೀತು. ಭಟ್ಟರು ಇನ್ನೂ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ನೋಡದೆ ಹಿಂದೆ-ಮುಂದು ನೋಡುತ್ತಾರೆ.” ಎಂದನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ನಿಂತ ಮರಿ “ಹುಡುಗಿ” ಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹಾದು ಆಚೆಗೆ ಹೋದ. ಭಟ್ಟರು ನೋಡಿದರು. ಎದೆತಂದೆ ಬಂದಿರಬೇಕು ಅವರಿಗೆ. ಒಂದು ನಗೆ ಅರಳಿ ಉರುಳಿತು.

“ನಮ್ಮ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೀವೆ”---ನಾನೆಂದೆ. “ಭಟ್ಟರೇ ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮದುವೆಗೆ ನಾವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನೀವು ಹೆಣ್ಣು ಕಾಣುವುದೇ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಾಸು ಖರ್ಚು ಮಾಡದ ನೀವು ಸಂಸಾರ ಹೇಗೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತೀರಿ?” ಎಂದು ಗದರಿಸಿದ ಗೋಪಾಲ. ಭಟ್ಟರು ಗಾಢಿಯಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಒಂದೆಡೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು.

ಆವರು ತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ಒಂದು ಗಂಟೆಯಾಯಿತು. ನಾವು ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತ ಚಹಾ ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಬಂದವನೇ ಗೋಪಾಲ .. ಕೆಲಸ ಮುಂದರಿಯಲಿ” ಎಂದ “ದುಡ್ಡು ಎಲ್ಲಿ?”—ನಾನೆಂದೆ. “ ನಾನು ಹೋಣೆ ” ಎಂದ ಗೋಪೂ. “ ಹೋಣೆ ಗಿಣಿ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಲ್ಲುವುದು ಸಲ್ಲಬೇಕು!” ನಾನೆಂದೆ ಜೇಬಿನಿಂದ ಕಣದ ಚೀಲ ತೆಗೆದು ತೋರಿಸಿದ ಗೋಪಾಲ. ಹತ್ತಿರಿದ್ದ ಭಟ್ಟರು ಉಶ್ ಎಂದು ಬೆವರು ಒರೆಸಿಕೊಂಡರು. ಗೋಪಾಲ “ ಧೈರ್ಯವಿರಲಿ ಭಟ್ಟರೆ ” ಎಂದ. ಭಟ್ಟರು ತಮ್ಮ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಮಾತು—“ ಅದೀತು ” ಎಂದರು

ಸರಿ. ಮರಿ ಒಂದು ಹೂಮಾಲೆ ತಂದು ಭಟ್ಟರ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತ. ಭಟ್ಟರು ತಾವೇ ಹಾಕಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೋಪಾಲ ತಡೆದು “ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹಾಕುವುದು ಭಟ್ಟರೇ, ನಿಮಗೆ ಅವಳು ಹಾಕಬೇಕು” ಎಂದು ಗದರಿಸಿದ. “ ಅದೀತು ” ಎಂದರವರು. ಒಂದೆಡೆಗೆ ಗ್ರಾವೋಪೋನ್ ಸಂಗೀತ ನಡೆದಿವೆ. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ಹುಡುಗರು ಕೊಳಲು ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮನೆಯ ಜನಕ್ಕೆಲ್ಲ ಉತ್ಸಾಹವೇ ಉತ್ಸಾಹ. ಭಟ್ಟರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಷ್ಟು ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನವರು.

ಕನ್ನೆ ಬಂದು ನಾಚಿದಂತೆ ಬಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಭಟ್ಟರು ನೋಡಲೆತ್ತಿಸಿದರು. ಗೋಪಾಲನ ಅದ್ಭುತ ಉಪನ್ಯಾಸವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಚಪ್ಪಾಳೆ ತಟ್ಟುತ್ತಿರಲು ಗೋಧೂಳಿ ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನೆ ಭಟ್ಟರಿಗೆ ಮಾಲೆ ಹಾಕಿ ಅವರ ಕೈಕುಲುಕಿಸಲು ತನ್ನ ಕೈಚಾಚಿದಳು. ಭಟ್ಟರು ತಾವೂ ಮಾಲೆ ಹಾಕಿ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣನಿಗೋ ಯಾವ ದೇವರಿಗೋ ಕೈಮುಗಿದು ಆಕಾಶ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಮರಿ ಬಂದು ಅವರ ಉರ್ಧ್ವದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ಅವರ ಕೈಯನ್ನು ಕನ್ನೆಯ ಕೈಗಿತ್ತನು. ಕನ್ನೆಯ ಒಂದೇ ಕೈಯನ್ನು ಭಟ್ಟರು ತಮ್ಮ ಎರಡೂ ಕೈಯಿಂದ ವೃದುವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ‘ ಅದೀತು ’ ಎಂದರು. ಇತ್ತ ಗೋಪೂ ಚಹಾ ಪಾರ್ಟಿ ನಡೆಸಿದ. ವಧೂವರರನ್ನು ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಎದುರು ಬದರು ಕೂರಿಸಲಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಉರುಟಣಿಯ ಸಮಾರಂಭ ಜರುಗಬೇಕು. ಮೊದಲು ಹೊಸಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಕನ್ನೆಗೆ ನಾಮಕರಣವಾಗಬೇಕು. ಗೋಪಾಲನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಕನ್ನೆಗೆ

• ಮನೋಹಾರಿಣಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಇಡುವದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಭಟ್ಟರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹ ಉಕ್ಕಿ ಬರುವಾಗ ಉಚ್ಚಕಂಠದಿಂದ "ಮನೋಹಾರಿಣಿ" ಎಂದು ಹೆಸರು ಹೇಳಿದರು. ಅವರು ಹೇಳಿದ ರೀತಿ ಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು.

ಕನ್ನೆಯ ಹಿಂದೆ ನಿಂತ ಮರಿ ಕನ್ನೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಒಂದು ಒಗಟೆ ಹಾಕಿ ಹೆಸರು ಹೇಳಲು ಕೇಳಿದ. ಗೋಪಾಲ ಹಾಡು ಹೇಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಹಟ ತೊಟ್ಟ. ಕನ್ನೆ 'ಮನಮೋಹನಾ' ಹಾಡು ಹೇಳಿದಳು. ಭಟ್ಟರು ಮನೋ ಸಂಶಯದಿಂದ ಕನ್ನೆಯನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಮರಿ ಕನ್ನೆಯ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಸೆರಗು ಎಳೆದ.

ಭಟ್ಟರ ಬಾಯಿ ತಿಳಿಯದೇ "ತಿಮ್ಮಣ್ಣ" ಎಂದಿತು.

ನಗೆ-ಕೇಕೆ-ಚಪ್ಪಾಳೆಯ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿ ಭಟ್ಟರಿಗೆ ಕೊನೆಯ ತೆರೆ ಎಳೆದಂತಾಯಿತು.

ಮುಣಾಸುಬಂಧ

ನಾನು ನನ್ನ ಕೆಲಸ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಲ್ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಗುಟಿ ಎಂಟಾಗಿತ್ತು. ಕುದುರೆ ಗಾಡಿಗಳು ನಿಲ್ಮನೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಕಟ್ಟಳೆ ಇರುತ್ತದಷ್ಟೆ. ನನ್ನ ಒಂದು ಹಾಸಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ, ಒಂದು ಭಾರವಾದ ಟ್ರಂಕು ಇವೆರಡನ್ನೂ ರೈಲುನಿಲ್ಮವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕೂಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ; ನಾಲಾಚಾಣೆ ಬೇಡಿದ. ಒಬತ್ತು ಗುಟಿಗೆ ಗಾಡಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಗಂಟೆಯಿದೆ! ನಾನೇ ಹೇಗಾದರೂ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಇಳಿಸಿದರೆ. ನಾಲಾಚಾಣೆ 'ಚಹಾಕೈ' ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅವನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದ. ಟ್ರಂಕನ್ನು ಕುದುರೆಗಾಡಿಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಸಿ ಹಾಸಿಗೆ ಕಟ್ಟನ್ನು ಎತ್ತಿದೆ ಹಗುರಾಗಿತ್ತು. ಒಳ್ಳೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಎತ್ತಿ—ಕೂಲಿಯವನು ನಾಚುವಂತೆ—ಧಡಧಡನೆ ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಮಾಣದ ಒಂದು ಅಸನದ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಟ್ರಂಕಿಗಾಗಿ ಬಂದೆ. ಹಿಡಿದು ಎತ್ತಿದರೆ ನನ್ನನ್ನೆ ನಾನು ಎತ್ತಿದಂತಾಯಿತು. ಒಳ್ಳೆ ದೃಢನಿಶ್ಚಯದಿಂದ, ಹುರುಪಿನಿಂದ,—ಅಷ್ಟೆ ಆಡ್ಯತೆಯಿಂದ—ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕೂಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ—ಒಮ್ಮೆ ಮೇಲಕ್ಕಿತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಸಾಗಲು ಬರಲೊಲ್ಲದು. ಒಂದಡಿ ಮುಂದಿಡಕೋದರೆ ಎರಡೂ ಕಾಲು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎಳೆದಂತಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದವರು 'ಕುಣಿತ' ಎಂದಿರಬೇಕು. ಅಂತೂ ಹೀಗೆ ಕುಣಿಯುತ್ತ ನಿಲ್ಮನೆಯವರೆಗೆ ಹೋದೆ. ಈಗ ನಾಲಾಚಾಣೆಯ ಆಸೆ ಉಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ ನನಗೆ. ಆದರೆ ಕೂಲಿಯ ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಪ್ರದರ್ಶನವಿತ್ತು. ನನ್ನ ಅಹಂಕಾರ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ನನ್ನನ್ನು ಬಾಗಿಸಿತ್ತು.

ಕೂಲಿಯವ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದ. ನನಗೆ ಒಂದು ವಿಚಾರ ಹೊಳೆಯಿತು. 'ಕೂಲಿಯವನಾದರೂ ಮನುಷ್ಯ. ಟ್ರಂಕು ಹಗುರು ತಗಡಿನದು ನಿಜ; ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ವಸ್ತುಗಳು ಕಲ್ಲು—ಪಾಷಾಣ! ಅವನಿಗೂ ಅಷ್ಟೆ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಬ್ಬನ ಕಷ್ಟ ಉಳಿಸಿದೆ' ಎಂದು ಹೆಮ್ಮೆಪಡುವವನಿದ್ದೆ. ನಿಂತ ಆ ಕೂಲಿ ಖೊಕ್ಕೊಂದು ನಕ್ಕ. ಅವನು ನನ್ನನ್ನು 'ಇಂದು ನಿಮ್ಮ ಜೀವ

ಉಳಿಸಿದ್ದೀರಾ' ಎಂದು ಕೇಳಿದಂತಾಯಿತು ಸಿಟ್ಟುಬಂತು. 'ಹೋಗೋ ಆಜಿಗ' ಎಂದೆ. ಅವನಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕು? 'ಹೋಗುವವರು ನೀವು' ಎನ್ನುವಂತೆ ಹುಗ್ಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ.

ನನ್ನಂಥವರು ದಿನಾ ಅದೆಷ್ಟೊ ಜನ ಬಂದು ಹೋಗುವದನ್ನು ಅವನು ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಋಣ ಇಷ್ಟಷ್ಟು ದುಡ್ಡು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಅವನಿಗೆ. ನನ್ನಂಥವರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಪುಡಿಕಾಸು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೇನು? ನನ್ನ ಸಾಹಸ-ಬುದ್ಧಿಯೂ ಅವನಿಗೊಂದು ಪಾಠವೇ ಆಗಿದ್ದೀತು.

ಬೆವರು ಇಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸಮಯ ನೋಡಿದರೆ ಗಾಡಿ ಬರಲು ಇನ್ನೂ ಇಷ್ಟು ನಿವಿ.ಪ. ಟೆಕ್ಕೆಟು ಸುರುವಾಗಿತ್ತು. ಸಾಲಿನಲ್ಲೆ ನಿಂತು ಒಂದನ್ನು ಕೊಂಡು ತಂದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಭಾರ ಇಳಿದಂತಾಯಿತು. ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಚಿಲ್ಲರೆಗಳಿಗಿಂತ ಟೆಕ್ಕೆಟು ಹಗುರಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಉಸಿರೆಳೆದು ನನ್ನ ಟ್ರಂಕಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದೆ.

ಒಂದು ವಿಚಾರ: ಗಾಡಿಬಂದ ಮೇಲೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಎತ್ತಿ ಒಯ್ಯುವದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಮೇಲಾಗಿ ಸ್ಥಳವಿರುವ ಒಂದು ಡಬ್ಬಿ ನೋಡಬೇಕು; ಅದರ ಮಲಗಿ ಹೋಗಬಹುದು. ಈ ಪಟ್ಟಶ್ರಮ ಬೆಳಗಿನವರೆಗೂ ಆರಲಿ; ಪಡೆದ ಫಲ ಅವರಿಗೂ ಉಳಿದೀತು.

ಈಗಲೇ ಮತ್ತೆ ಟ್ರಂಕು ಹೊರಬೇಕು. ಗಾಡಿ ನಿಲ್ಲುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೂತೆರಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಸರಿ-ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಹೊತ್ತೆ. ಹಳೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಟ್ಟಿಯ ತುದಿಗೇ ಟ್ರಂಕು ಇಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತೆ. ಈ ಎರಡನೆಯ ಸಲ ಹೊತ್ತ ಶ್ರಮದಿಂದ ನನಗೆ ಖಾಲಿ ಡಬ್ಬಿ ನೋಡುವ ಆಸೆ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಬರಿ ಡಬ್ಬಿಯವರೆಗೆ ಇದನ್ನು ಹೊರಬೇಕಲ್ಲ! ಟ್ರಂಕು ಇಟ್ಟ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಯಾವ ಡಬ್ಬಿಯ ಬಾಗಿಲು ಬರುವದೋ ಅದನ್ನೇ ಹತ್ತುವದು-ಅದು ೨ ನೆಯ ಕ್ಲಾಸಿನ ಡಬ್ಬಿಯಾದರೆ ಟೆಕ್ಕೆಟು ಬದಲಿ ಸುವದು ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ.

ಚೆಕ್ ಎಂದು ಬೆಳಕು ಬಿತ್ತು. ಗಾಡಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ಗಾಡಿ ಬಂದೇ ಬಿಟ್ಟಿತು. ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದೆ ಸರಿಮ. ಬರಿ ಡಬ್ಬಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನಫಲವಾಗಿ ನಾನು ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಖಾಲಿ

ಡಬ್ಬಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲಬೇಕೆ!—ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ 'ಫತೆ' ಎಂದು ಸಪ್ಪನ ವಾಯಿತು. ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತೇನೆ: ಒಬ್ಬ ಜರದ ರುಮಾಲಿನ ಯಜಮಾನ ನನ್ನ ಟ್ರಂಕು ಎಡವಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ. ಬಾಗಿ ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕೆಂದೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಟ್ರಂಕಿನ ಯಜಮಾನನಾದ ನನಗೆ 'ಬುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದವ—ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಟ್ರಂಕು ಇಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ಬಯ್ಯುತ್ತ ಎಳಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ನನಗೆ ಎಬ್ಬಿಸುವದಿರಲಿ, ಮಾತನಾಡಿಸುವಷ್ಟೂ ಕರುಣೆ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. 'ಕಾಲೆ ಗೆರಡು ಕಣ್ಣು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ ದೇವರು' ಎಂದುಕೊಂಡೆ; ಅಷ್ಟೆ.

ಅವನು ರೇಗಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೂ ಏನೇನೋ ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನೂ ಆ ಬರಿ ಡಬ್ಬಿಗೇ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದಿರಬೇಕು. ನಾನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದೆ. ಅವನು ಕುಂಟುತ್ತ ಅದೇ ಡಬ್ಬಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿದ. ನಾನು ನನ್ನ ಭಾರವಾದ ಟ್ರಂಕಿನ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದನ್ನೆ ಏರಬೇಕಾಯಿತಾದರೆ ಆ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಏರುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು.

ಟ್ರಂಕು ಹಿಡಿದು 'ಜಯ ಬಲಭೀಮ' ಎಂದು ಎತ್ತಿದೆ. ಗಾಡಿ ಎತ್ತರವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೊರುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಯಜಮಾನ ನನ್ನ ಟ್ರಂಕು ಸೆಡವಿ ಬೀಳದಿದ್ದರೆ ಅವರನ್ನು ಸಹಾಯ ಕೇಳಬಹುದಿತ್ತು. ಅವರೂ ಕೈ-ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಹೇಗೆ ಕೇಳುವುದು? ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ 'ಜಯ ಬಲಭೀಮ—ಬಜರಂಗ ಬಲೀಕೇ ಜೈ' ಎಂದು ಎತ್ತಿ ಡಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಸರಿಸಿದೆ. ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿದೆ.

ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು, ಆ ಜರದ ರುಮಾಲಿನ ಯಜಮಾನ ಇಬ್ಬರೆ. ಎರಡೇ ಸೀಟುಗಳು! ನಾನು ಹಾಸಿಗೆ ಬಿಡಿಸಿ ಕುಳಿತೆ. ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಎದುರು-ಬದರಾದೆವು. ಅವನು ಕಾಲು ತಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಮೊಳಕಾಲು ಕೆತ್ತಿ ರಕ್ತಮಯವಾಗಿತ್ತು.

“ಫೇಡೆ, ಬೀಡಾ ಬೀಡಿ ಸಿಗರೇಟ್” ಎಂದೊಬ್ಬ, “ಬಾಳೇಹಣ್ಣಾ” ಎಂದೊಬ್ಬ ಕೂಗುತ್ತ ಮಾರಲು ಬಂದರು. ನಾಲೈಕೆ ಉಳಿಸಿದ ನೆನವಾಯಿತು. ಕರೆದು ಕೆಲವು ಹಣ್ಣುಕೊಂಡೆ. ಹಣಕೊಡುವಾಗ ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಆ ಕೂಲಿಯವ! ಅಂತೂ ಅವನಿಗೇ ಹೋಯಿತೇ ಹಣ! ಅವನೊಂದು ಸಲಾಮು ಹಾಕಿ ಮುಂದೆ ಕೂಗುತ್ತ ಹೊರಟ.

ಯಜಮಾನನ ಎದುರು ಕುಳಿತು ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಹಣ್ಣು ತಿನ್ನಬೇಕೆ ?
ಅದು ಅವನಿಗೆ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಅಸಮಾನ. ಅವನ ಮೇಲೆ ಕರುಣೆ ಹುಟ್ಟಿದರೂ
ಅನನೊಡನೆ ನೂತಾಡುವ ಧೈರ್ಯ ಬರಲಿಲ್ಲ ನನಗೆ. ಹಣ್ಣು ಕಟ್ಟಿ ಇಟ್ಟು
ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಒರಗಿದೆ.

ಅವನಿಗೆ ಹಾಸಿಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದ್ದುದೊಂದು ಜರಿ ಸೆಲ್ಲೆ ! ಹಾಗೇ
ಅಡ್ಡಾಗಿವಾನೆ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಾಸಿಗೆ ಇತ್ತು. ಹಣ್ಣು ಕೊಡಲು ಧೈರ್ಯ
ವಿಲ್ಲದ ನನಗೆ ಹಾಸಿಗೆ ಕೊಡುವ ಎದೆಗಾರಿಕೆ ಹೇಗೆ ಬಂದೀತು ! ಕಣ್ಣು
ತೆರೆದಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂದು ಮುಸುಕುಳೆದು ಮಲಗಿ
ಬಿಟ್ಟೆ.

* * * *

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಮೂರು ವರುಷವಾಗಿದೆ. ನನಗೆ ಈಚೆಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿ
ಪಡೆಯೊಡನೆ ಸುಖದಿಂದಿದ್ದೇನೆ.

ಮೊನ್ನೆ ತವರಿಗೆ ಹೊರಟೆ ಅವಳು ತನ್ನ ಟ್ರಂಕು ಸಾಲದೆಂದು ಹಟ
ಮಾಡಿದಳು. ನನ್ನ ಟ್ರಂಕಿನಮೇಲೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣು. ನನ್ನ ಸ್ವವಾಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲ
ಆಗ ಮಾಡಿದ ನನ್ನ ಆ ಟ್ರಂಕನ್ನು ನಾನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕೊಡಲಾರೆ. ಅದರೆ
ಇವಳು 'ಇನ್ನೊಬ್ಬ' ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಕೊಡಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಅವಳ ಪುಟ್ಟ
ಟ್ರಂಕು ನನಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಬಂತು. ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ
ಅದರಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಟ್ಟೆಳು. ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅವಳ ಬಟ್ಟೆ-ಬರೆ, ವಸ್ತ್ರ-ವಡವೆ
ಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಟ್ರಂಕಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಾನವಳ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ
ಸಿಂತೆ. ಅವಳಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆಯೆಂದು ನೋಡುವ ಕುತೂಹಲ
ವಾಯಿತು. ಏಕೆಕೆ ಆಟಗೆಗಳಿವೆ ಅದು ಈಗಿಂದಲೇ ಏಕೋ ! ಚಿತ್ರ
ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ನನ್ನಿಂದ ಅವಳರಿಸಿದ ಸಿನೆಮಾ ತಾರೆಗಳ ಅಲ್ಪಂ ಇನ್ನೂ
ಅವಳು ಹರಿದುಹಾಕಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಮೊದಲ ಸಲ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ—
ಮತ್ತರವೋ ಸಂಶಯವೋ ಕಾಣೆ—ಸುಡುತ್ತೇನೆಂದು ಬೆವರಿಸಿದ್ದಳು.
ಮುಂದೆ ಅದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಕಾಣೆಯಾದದ್ದು ಅವಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದೆ.
ನಮ್ಮ ಮದುವೆಯ ಕಾಲದ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಅಪನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದೊಂದಾಗಿ

ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಧ್ಯೆ ಒಂದು ಭಾವಚಿತ್ರ ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ಸೆಕೆಯಿತು. ನನ್ನ ನೆನಪಿನ ಹೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕೆದಕಿ-ಬಿಡಕಿದಾಗ ಅದು ಆ ಜರದ ರುಮಾ ಲಿನ ಯಜಮಾನನದೊಂದು ಅನಿಸಿತು. ನನಗೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಗಾಬರಿಯಾಯಿತು. ತೋರಗೂಡದೆ ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡು "ಇದು ಯಾರಿ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ.

"ನನ್ನ ಮದುವೆಗಾಗಿ ಮಡಿವ ತಂದೆ!" ಎಂದಳು. ಕಣ್ಣು ತುಂಬಿ ಬಂದಿತ್ತು.

ನನಗೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯದು!

"ಮದುವೆಗಾಗಿ ಮಡಿವ ತಂದೆ! ಅದು ಹೇಗೆ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ.

"ಎರಡು ಹುಡುಕಲು ಹೋದಾಗ ಬಿದ್ದುಗಾಯದಿಂದ ನೆಲ ಕುಡಿದವರು ಮೇಲೇಳಲೇ ಇಲ್ಲ" ಎಂದಳು.

ಬವಲಾವಣೆ

ಠೌಸರೇನೊ ಉದಯ. ಆದರೆ ಅವನು ಉದಯಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಎಂದೂ ಎದ್ದು ದಿಲ್ಲ. ಏಳುವುದೇ ಎಂಟುಗಂಟೆ. ಅದು ಚಹಾಮಾಡಿ ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕು. ದಿನಾ ಏಳುವಾಗ 'ತಡವಾಯಿತು' ಎಂಬ ಮಂತ್ರ ಜಪಿಸಿ ಮೈಮುರಿಯುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಏಳುವುದು ತಡವೆಂದಲ್ಲ; ಚಹಾಕ್ಕೆ ತಡವಾಯಿತೆಂದು.

ಅವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಚಹಾ ಇಷ್ಟು ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದೆಯೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಅನಿಸಿದ್ದೂ ಇಂದೇ. ಮನೆಯಾಕೆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಎದ್ದು ಕಳಬಳಿದು, ಪಾತ್ರೆ ತೊಳೆದು, ಒಲೆಗೆ ಬೆಂಕಿಹಾಕಿ, ಹೊಸಲಿಗೆ ರಂಗವಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಬಂದ ನಲದಿಂದ ನೀರು ತುಂಬುತ್ತ ಹಾಲಿನವನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ 'ಇವರಿನ್ನೂ ಏಳಲಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಮಂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತ ಚಹಾ ಮಾಡುವರು ಅವಳ ನಾಡಿಕೆ. ಚಹಾ ಅಗಿದೆಯೆಂದಾಗ ಉದಯ ಏಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಚಹಾ ಅದುವು ಮುಸುಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದರೂ 'ಏಳಿ' ಎಂಬ ಕರೆ ಬಂದೆ ಅವನು ಎದ್ದವನೇ ಅಲ್ಲ. ಮುಖಕ್ಕೆ ಬಿಸಿನೀರಾಗಬೇಕು. ಮುಖ ತೊಳೆಯುವಾಗ ಚಹಾ ಸೋಸುತ್ತಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದ ಚಹಾದ ಕಪ್ಪಿಗೆ ಇವನು ಕೈ ಚಾಚಬೇಕು. ಗುಟುಕು ಗುಟುಕು ಚಹಾ ಹೀರುತ್ತ ಅದು ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಲಾ ಹಾಕಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಪ್ಪು ಸುರುವಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಯಿ ಚಪ್ಪರಿಸುತ್ತ 'ಇಂದು ತಡವಾಯಿತೆಂದು ಜಪಮಾಡಿ, ನಾಳೆ ನಾನೇ ಎದ್ದು ಇದಕ್ಕೂ ಬೇಗ ಒಳ್ಳೆಯ ಚಹಾ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.—ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಹತ್ತು ವರುಷಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಒಂದು ಇವನ ರಾಣಿ ಕಮಲಿಗೆ ಇವನ ಈ ನಿರ್ಧಾರದ ಮಾತುಗಳ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಇಲ್ಲ. ಅವಳು ಏಳುವಂತೆ ಎದ್ದು, ಮಾಡುವಂತೆ ತನ್ನ ಪಾಲಿನ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಒಂದು ದಿನವೂ ತನ್ನ ರಾಯ ಚಹಾಕ್ಕೆ ವೇರಲು ಎದ್ದವನಲ್ಲ.—ಒಂದಾನೊಮ್ಮೆಯೂ ಅದು ಸರಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದವನಲ್ಲ.—ಆದರೆ ಎರಡು ಕಪ್ಪು ಹೀರದೆ ಬಿಟ್ಟವನಲ್ಲ !

ಸುಧಾರಣೆ ಯಾರಲ್ಲಿ ಅಗಬೇಕೆಂದೇ ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಎದ್ದು ಇದಕ್ಕೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಚಹಾ ಮಾಡಿದರೆ ತನ್ನ ಪತಿ ತನಗೆ ಉಳಿಸಲಾರನೆಂದೂ ಅವಳ ಎಣಿಕೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲ. ಆಕೆಯೇನೋ ಕುಕ್ರಳುದಯಕ್ಕೆ ಏಳುತ್ತಾಳೆ. ಎದ್ದ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಕೆಲಸವಿದೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಗಿಸದೆ ಅವಳು ಚಹಾರಾಧನೆ ಮಾಡಲಾರಳು ರಾತ್ರಿ ಸರಿ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಎಚ್ಚರಿದ್ದು ಮೂಗಿನೆದುರು ಪುಸ್ತಕವನ್ನೂ ಪೇಪರನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಓದುವವನಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ಪುಟ ತಿರುವುತ್ತ ಮಧ್ಯೆ ಮಾತನಾಡಿಸಿದರೆ ವಿಸಶನಾದಂತೆ ಉತ್ತರಿಸುವ ರಾಯನನ್ನು ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಎಬ್ಬಿಸಲು ಅವಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವೂ ಇಲ್ಲ ಇನ್ನಷ್ಟು ನಿದ್ರೆ ಮಾಡಲಿ—ಎಂದೇ ಅವಳ ಅಪೇಕ್ಷೆ. “ ತಡವಾಯಿತು ” “ ಜೆನ್ನಾಗೆಲ್ಲ ” ವೆಂಬ ಮಾತುಗಳು ಅವಳಿಗೆ ದಿನದ ಉಡುಗೆಯಾಗಿ. ಅದನ್ನು ಕೇಳದೆ ಅವಳ ದಿನವೇ ಸರಿದುಹೋದಿಲ್ಲ. ಸರಿಯು ಎಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

೨

ಎನೋ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಉದಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಚಾಕರಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಅತ್ಯಪ್ಪಿ. ಅವನ ಗೆಳೆಯರು ಎಂದೂ ಅವನು ಬರೆದ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳನ್ನೆತ್ತಿ “ ನೀನು ಲೇಖಕನಾಗಬಲ್ಲ ” ಎಂದು ಅವನ ಕಿವಿ ಚುಚ್ಚುವರು. ಮತ್ತೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು “ ನೀನು ದೊಡ್ಡ ಬಿಜಿನೆಸ್ ಮಾಡಲಾರೆಯಾ ? ” ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಬುದ್ಧಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ ನಿನಗೆ ಹರಿತವಾದ ನಾಲಗೆ ಇದೆ. ” ಎಂದು ತಮ್ಮ ತುಟಿಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವರು. ದೊಡ್ಡ ಬಿಜಿನೆಸ್ ಎಂದರೇನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಹೊಳೆಯದು. ಅಂಥ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಹಣಬೇಕೆಂದಾಗ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಮುದುಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಹೀಗಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಇದ್ದ ಉಳಿಗದಲ್ಲಿ ಅಶ್ರದ್ಧೆ. ಇಲ್ಲದ ಕೆಲಸದ ಬಗ್ಗೆ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆ ತಲೆದೋರಿತು.

ಬಂಡವಾಳವಿಲ್ಲದ ಕೆಲಸವೆಂದು ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನೇ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವನ ಸ್ನೇಹಿತರೇ ಕಾರಣರಾಗಿ ಅವನಿಂದ “ ಮಾತು ” ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟರು. ಅದೇ ಹುರುಪಿನಲ್ಲಿ ತಾನೊಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಾರಿಬಿಟ್ಟ.

ಪುಸ್ತಕ ಒರೆಯಬೇಕಾದರೆ ಏನೆಲ್ಲ ಬೇಕೆಂದು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದ. ಇಷ್ಟು ಸೆನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಬರೆಯುವಂಥಾಷ್ಟು—ಜಿನ್ನಾಗಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಪೆನ್ನೆಗ ಬೇಕು. ಒಂದು ಕುಡಿಕೆ ಮುಸಿ: ಒಂದು ಗಡ್ಡೆ ಕಾಗವ ಅಷ್ಟನ್ನು ತಂದಿರಿಸಿ ಕೊಡ. ಅದಷ್ಟೆ ಬಂಡವಾಳ ಸಾಕೆನಿಸಿತ್ತು ಅವನಿಗೆ.

ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಕುಳಿತರೆ ಏನು: ಒರೆಯಬೇಕೆಂದೇ ತಿಳಿಯದು. ಯೋಜನೆಯೊಂದು: ಬೇಕೆನಿಸಿ ಕಥೆ ಹುಡುಕಾಡಿದ. ನಾಲ್ಕು ತೈರಡರ ಹೋರಾಟ, ವೇಶ ವಿಭಜನೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ತೊಂದರೆಗಳು--ಹೀಗೆ ಪ್ರಚಲಿತ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಜಾಳಿಸಿದ. ಅದನ್ನೊಂದು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹರಿಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತಂದು ಓದಿದ. ಓದಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಅತ್ಯಪ್ತಿಯೇ ಎದುರಾಯಿತು. ತನ್ನ ಕೃತಿ ಹತ್ತರೊಡನೆ ಹನ್ನೊಂದಾಗಬಾರದೆಂದು ಓದುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟ.

ತಿಂಗಳ ಕೊಡವಿಂದ ವಿನಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಸೋರುತ್ತ ಹೋದವು. ತಂದೆ ಕಾಗವ ಹೊಗೆ ತಂದು, ಮುಸಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಯಿತು.

೩

ಒಮ್ಮೆ ಅವನಿಗೆ ಹೊಳೆಯಿತು. ತನ್ನ ಮನೆ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ತಕ್ಕುದಾ ಗಿಲ್ಲವೆಂದು. ಬೇರೊಂದು: ಮನೆ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಖಾಲಿಯಾಗುವ ಮನೆಗಳೆಲ್ಲ ಸರಕಾರೀ ಚಾಕರರಿಗೆಂದು ಮೀಸಲು.

ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮನೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ 'ಅಂಥ ಮನೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಹತ್ತು ಕಾಡಂಬರಿ ಹೊಸೆಯುತ್ತಿದ್ದೆ'—ಎನ್ನುವ. ಯಾರದೋ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬರೆಯುವ ಡೆಸ್ಕು ನೋಡಿದ. ಅಂಥದೊಂದಾದರೆ ಬರವಣಿಗೆ ಶ್ರಮ ದಾಯಕವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪಡೆಯಲೆತ್ತಿಸಿದ. ಇವನನ್ನು ಬರಹಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿ ಸಿದ ಸ್ನೇಹಿತ ಒಂದು ಡೆಸ್ಕು ತೆಗೆಸಿಕೊಟ್ಟು, 'ಇನ್ನಾವರೂ ಬರೆ ಮಹಾ ರಾಯಾ'—ಎಂದ.

ಇನ್ನೇನಾಗಬೇಕು? ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾತಾವರಣ ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಮನೆ ತುಂಬ ಮಂದಿ. ಹುಡುಗರ ಕೆಲಕೆಲಾಟ. ಅಂಥದರಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬರೆಯ ಬೇಕೆಂದೇ ತಿಳಿಯದು. ಕೆಲಸಕ್ಕಂದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಮನೆಯ ಬಗ್ಗೆ

ಹೆಚ್ಚಿನ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮನೆ ಸೇರುವ ಚಪಲ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗಾ ದರೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಸಾಮಾನುಗಳ ವರದಿ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಮಹಡಿ: ಇದ್ದ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ತಾಯಿ: ಇವೆರಡನ್ನೂ ಅರಿಯದೆ ತಪ್ಪು ಅಟವಡೆಯೇ ತಲ್ಲೇನರಾವ ಮಕ್ಕಳು! ತನ್ನನ್ನು ಅಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ವೆಂದು ದೂರಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಬ್ಬ ಮಗ. ತನ್ನನ್ನೆ-ಸಾವಕಾರನಂತೆ-ಬಿನ್ನುಹತ್ತಿ ತಿರುಗುವ ಪ್ರಸಂಗ—ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಎದುರಿಸಿ ಏನು-ಹೇಗೆ ಬರೆಯಬೇಕು ?

• ನನಗೇಕೆ ಮಂಚಾಲು ಬಿದ್ದಿರುವಿ ಮಗನೇ-’ ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಚಿಕ್ಕ ನನ್ನು • ಅವ್ವ ಹೇಳಿವಳು ’ ಎಂದನವ. • ಸರಿ; ಅವಳಿಗನ್ನೇನು ಕೆಲಸ ? ನಾನು ಮನೆ ಯಾಕೆ ಸೇರಿದ್ದೇನೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದು ’ ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡ.

• ಯಾಕೆ ಅಂದರೆ—ರಜಾ ತಗೊಂಡೀರಿ—ಅದಕ್ಕೇ ಮತ್ತೆ ಮನೆ ಯಲ್ಲಿದ್ದೀರಿ ” ಎಂಬ ಮಹದಿಯ ವಿವರಣೆ ಕೇಳಿ ಉದಯ ರೇಗಿ,

“ ರಜಾ ಯಾಕ ತಗೊಂಡೆ ” ಎಂದು ಕಿರಚಿದ.

“ ಅಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕೆಲಸ ಇದ್ದಿತು ! ” ಅಂದಳು

• ಅಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಬಹಳ ಇದ್ದರೆ ರಜಾ ಕೊಡ-ತ್ತಾರೇನೇ ? ” ಎಂದು ಅವಳ ದಡ್ಡ ತನಕ್ಕೆ ಕನಿಕರಪಟ್ಟ.

• ಹಾಗಾದರೆ ಏನೂ ಕೆಲಸವಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ! ” ಎಂದಳು.

ಉದಯ ಅವಳ ತರ್ಕಕ್ಕೆ ನಗಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರೆ ತಾನು ವೃತ್ತಕ ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿ ಮನೆ ಸೇರಿದ್ದೇನೆಂದು ಇನ್ನೂ ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬಹುದೆಂದು ?—ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದ. ಹೇಳಿದರೂ ಅವಳು ನಂಬಬೇಕಲ್ಲ ! “ ಬರೆಯಬೇಕಾದರೆ ರಜಾ ಯಾಕ ತಗೋಬೇಕು ? ” ಎಂದರೆ !

ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟ. ಕಮಲೆ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನನ್ನು ‘ಭೂ’ ಬಿಟ್ಟಳು.

• ಸರಿ, ನಿನಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ. ನಾನೇನು ಸುವ್ಯನೇ ಹೋಗುತ್ತೇನೆಯೇ ? ”

“ ಅಲ್ಲದೆ ನಿಮಗೆ ಅಲ್ಲೇನು ಕೆಲಸ ? ”

“ ನನ್ನ ಕೆಲಸ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದು ”

“ ತಿಳಿಯದಂಥಾಪ್ಪು ಇರುವುದಾದರೂ ಏನು ? ”

“ ನನಗೊಂದು ಪುಸ್ತಕ ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ”

“ ಹೋ! ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅರಣ್ಯ ಸೇರಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಬೇಕೇನು ? ”

“ ಇಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ನಡುವೆ—ಈ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿ—ಬರೆಯುವುದು ಹೇಗೆ ? ”

“ ಬರೆದುವುದಿದ್ದರೆ ನಡುವೆ, ಕಡೆಗೆ ಎಂಬ ನೆಪವೇಕೆ ? ಕುಳಿತು ಬರೆದರಾಯಿತು. ”

ಉದಯನ ಕೆನ್ನೆಗೊಂದು ಹೊಡೆದಂತಾಯಿತು. ನಾವರಿಸಿಕೊಂಡು
“ ವಾತಾವರಣ ಬೇಕು ” ಎಂದ.

“ ಅಂದರೆ ? ”

“ ಪ್ರಶಾಂತವಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ”

“ ನಿಮಗೂ ನನಗೂ ಕನಸಿನಲ್ಲೇ ಸರಿ ಅದು. ”—ಎಂದಳು.

ಇವಳಿಗೂ ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಸರ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಉದಯನಿಗೆ
ವೊದಲಿಸಲು ಕಂಡುಬಂತು. ಪ್ರಶಾಂತವೆಂದರೇನೆಂದೇ ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದು—
ಎಂದವನು ಎಣಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವನ್ನವಳು ಅನುಭವಕ್ಕೇ ತಾನು ತಂದಿಲ್ಲ
ವೆಂದು—ಅದವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಬಾರದೆಂದರೆ ! ಇದ್ದದ್ದು ಪ್ರಶಾಂತವಲ್ಲವಾದರೆ
ಇಲ್ಲದ್ದು ಪ್ರಶಾಂತವಿರಬಾರದೇನು ? ಇದ್ದ ಕಷ್ಟ-ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನು ದಾಟಿ
ಇಲ್ಲದ ಸುಖ-ಸಂತೋಷಗಳನ್ನವಳು ಕಲ್ಪಿಸಲಾರಳೇನು ? ಬಯಸಲಾರ
ಳೇನು ? ‘ಅಸ್ವಾ ಬೇಸರ’ ವೆಂದಾಗ ಎನೋ ಆಸರ ಜೊರೆತರೆ ಅದೇ
ಬಂದಿಷ್ಟು ಆರಾಮವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇ ?

ಸರಿ; ಮಡದಿಗಿಲ್ಲದ ಪ್ರಶಾಂತ ವಾತಾವರಣ ತನಗೇಕೆ ? ಅಲ್ಲಿದ್ದು
ತಾನು ಬರೆಯುವುದಾದರೂ ಏನು ? ಅಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚು ವಾತಾವರಣ ತಿಳಿಯಾ
ಗಿಯೇ ಇದ್ದೀತೆಂದೇನು ನಂಬಿಕೆ ? ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ‘ಇಲ್ಲದ್ದು’ನ್ನು ತರುವ ಯತ್ನ
ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ.

ಅರ್ಪಿಸಿದ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡಿ ಅವನಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ
ವಿಲ್ಲ ಆದರೂ ಹೊರಳುಡಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾರಾಧನೆ ಮಾಡುವ. ನಿದ್ರೆ ಬಂದೀ
ತಲ್ಲದೆ ಆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಬಂದದ್ದೇ ಇರಲಿ—ಎಂದು ಹಗಲು ನಿದ್ರಿಸಲು
ಕಲಿತ. ಅದೊಂದು ಪಾಠವಾಯಿತು.

ಒಮ್ಮೆ ಕಮಲೆ ಎದ್ದು ಕೆಳಗೆ ಹೋದುದನ್ನು ಉದಯ ಮುಸುಕಿ ನಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡಿದ. ಗಂಟೆ ಎಷ್ಟು ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಕೇಳಿದ. 'ನೋಡು' ಎಂದು ಉತ್ತರ ಬಂತು. ಮತ್ತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯವಾಸ ಮೇಲೆ ಮೊಗ ಯಾಡುವುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ. ಮುಸುಕು ಓರೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಕಮಲೆ ದೀಪ ಹಿಡಿದು ಮೇಲೆ ಬಂದವಳು ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿದಳು. ಹಾಗೇ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡಿದಳು.

ಇಷ್ಟು ಜೀಗ ಇವಳು ಯಾಕೆ ಎಳಬೇಕು? ಒಲೆಗೆ ಆಗಲೆ ಯಾಕೆ ಬೆಂಕಿ ಇಡಬೇಕು? ಅಂಥ ಅವಸರವೇನಿಗ? ಎಂದು ಕೂಗಾಡಿದ. ತನ್ನ ಕೂಗಿಗೆ ತಾನು ಎಚ್ಚತ್ತು ಮೈಮುರಿದು ಎದ್ದು ಕಳಿತ. ಗುಟು ನೋಡು ತಾನೆ-ಇನ್ನೂ ಐದು ಗಂಟೆ! ದೀಪ ಹಿಡಿದು ಕೆಳಗೆ ನಡೆದ. ನೋಡು-ತಾನೆ ಒಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಡ ನಿಗಿನಿಯಾಗಿದೆ ನೀರ. ಬಿಸಿಯಾಗಿದೆ ಇಂದು ತಾನೇ ಚಹಾ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪಾತ್ರೆ ಹುಡುಕಿದ. ಚಹಾಕ್ಕೆ ನೀರಿಟ್ಟು ಮುಟ್ಟು ತೊಳೆದ. ಎರಡು ಕಪ್ಪು ಚಹಾ ಮಾಡಿ ಕಮಲೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕೆಂದ ದಿನವೂ ಬೆಳಗಿನ ನಿದ್ರೆ ತೊರೆದು ದುಡಿಯುವ ಅವಳನ್ನು ನೆನೆದು ಪುಸು- ಮಲಗಲಿ ಎಂದು ಚಹವನ್ನೆಲ್ಲ ತಾನೇ ಸುರಿದುಬಿಟ್ಟ.

ಅದು ದಿನವಂತೆಯೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. 'ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ' ಎಂದು. ಆದರೂ ಎಲ್ಲಾ ಕುಡಿದು ಹಾಗೇ ಮೇಲಕ್ಕಿತ್ತು ಅಂಥ ನಸುಕಿನಲ್ಲೇನು ಕೆಲಸ ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಪಾಸಿಗೆಗೆ ಸಾರಿದ.

ಕಮಲೆಗೆ ಎಚ್ಚರಾಯಿತು. ಉದಯನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಎಳೆಯಿತು.

'ಮತ್ತೆ ಚಹದ ಕರೆಗೆ ಇವನೆದ್ದಾಗ ಎಂಟು-ಗಂಟೆ! ಎಳುವಾಗ ತಡ ವಾಯಿತು' ಎನ್ನಲಿಲ್ಲ. ಚಹಾ ಕುಡಿಯುವಾಗ 'ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ'ವೆನ್ನಲಿಲ್ಲ ಅದನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ತನ್ನ ಚಹಾಕ್ಕೆ ಅಂದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ!

ಕಮಲೆ ಆ ಬೆಳಗು ಬದಲಾವಣೆ ಕಂಡಳು.

"ನಿಮ್ಮ ಚಹಾ ಹೇಗೆ ಆಗಿತ್ತು?"

"ನಿನ್ನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕೆಂದೆ: ನೀನು ನಿಜ ಮಾಡಿದ್ದಿ."

"ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ."

“ ಯಾವ ಮಾತು ? ”

“ ನೀವು ದಿನಾ ಹೇಳುವ ‘ ಜಿನ್ನಾಗಲ್ಲ ’ವೆಂಬ ಮಂತ್ರ ?”

“ ಯಾಕೆ ? ”

“ ಹಾಲೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.”

“ ಹಾ !—ಹೂ ! ”—ಉದಯ ತಡವರಿಸಿದ.

“ ಹಾಲಿನವ ಬಂದಾಗ ನೀವು ಮತ್ತೆ ಮಲಗಿದ್ದಿರಿ ? ”

“ ಅದಕ್ಕೇ ಇರಬೇಕು.”

“ ಏನು ? ”

“ ಇಂದು ನಿನ್ನ ಚಹಾ ರುಚಿಯಾಗಿದೆ. ”

“ ಕೃತಾರ್ಥಳಾದೆ ! ”

ಅಂದು ಕಮಲೆಯು ಕೃತಾರ್ಥವದನದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಶಾಂತತೆಯನ್ನು
ಪಡಿದ ಉದಯ ಜೇತರಿಸಿಕೊಂಡ. - ಕವಿಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಅರ್ಥ ಸ್ಫೂರ್ತಿ
ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನುಡದಿಗೆ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಅವಳು ಇವನಿಗೆ
ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗದಿದ್ದಾಳೆ ?

“ ನನ್ನ ಕಾದಂಬರಿ ” ಎಂದ. “ ನನ್ನ ಪುಂಡರೀಕಾ ” ಎಂದು ಅವನ
ಳೆನ್ನಬೇಕೆಂದು ಇವನ ಆಸೆ. ಆದರವಳಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸಗಳ ಚಿಂತೆ !
ಉದಯ ಎದ್ದು ಅವಳ ಬಳಿ ಹೋದ. ಕಮಲೆಯೂ ದೂರ ಸರಿಯಲಿಲ್ಲ.

*

ಉದಯ ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆಯತೊಡಗಿವೆನೆ. ಅವನಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ
ಸಲೆ ಕಾಲಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದಂತಾಗಿದೆ—ಭಾಗ್ಯವಂತ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಎಡವಿದಂತೆ!

ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರಿ

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಕುಳಿತು, ನಿಂತು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಆಗು-ಹೋಗುಗಳ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕಗಳ ವಿಮರ್ಶೆ ನಾನಾ ರೀತಿಯಿಂದ ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಲೇಖಕರ ನಡವಳಿಯ ವಿಷಯವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವರೇ ಅಲ್ಲಿ ಆಗಮಿಸಿದರೆಂದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ವಿಷಯ! ಬಂದವರು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ; ಹೊಸವರು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆಸನಗಳು ಖಾಲಿಯಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಭಂಡಾರಿ ಕುಳಿತೋ-ನಿಂತೋ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಮುಖ ನೋಡಿ ತನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ನಿರಂತರವಾದ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕವಿರುವ ಅವನ ಅನುಭವವು ಒಬ್ಬರ ಬಳಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವನ ವ್ಯವಹಾರದ ಮಾತಿಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ಯಾವ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಎದುರಾಡುವಂತಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನಾವ ಕೆಲಸವೂ ಒಗ್ಗದೆ ಹಲವು ಗೆಳೆಯರ ಚರ್ಚಾಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸ್ಥಳವೆಂದೂ, ಅವರ ಮೂಲಕ ವ್ಯಾಪಾರವಿಲ್ಲದಾಗ ಬೇಸರ ಬರೆಬಾರವೆಂದೂ ಅವನು ಈ ಸ್ವತಂತ್ರ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದವನು. ಸಾಹಿತಿಗಳು ತಾವು ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಇವನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೆ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಿ ಅದರ ವ್ಯವಹಾರವೆ ನೆಪದಿಂದ ಇವನನ್ನು ನಿತ್ಯ ಕಾಣಬರುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾಶಕರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನದ ಹಕ್ಕು ಮಾರಿ 'ರಾಯಲ್ಟಿ' ಯಲ್ಲ ಬಂದ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಇವನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು, ಮೂರಿದಂತೆ ಹಣ ಪಡೆಯುವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ತಾವೇ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಿ ಇವನಿಂದ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಬಯಸುವರು.

ಹೀಗಾಗಿ ತಾವು ಕಾರಣವಾದ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಗೆ ತಾವೇ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ, ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡೆಸುವುದೇ ನಿಂಬ ಪರಿಹಾರವೆಂದೂ ಇಲ್ಲಕೂಡಿರುವವರು.

ಈ ಸಾಹಿತಿಗಳು. ಇವರ ಈಸಂತೆಗೆ ಕೊಳ್ಳುವವರು: ಹವರಿ ದೂರ ಸಾರಿ ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಬೇರೆ ಅಂಗಡಿಗೆ—ಬಹುಶಃ ಉಡುಪಿ ಖಜಾನಿಗೆ—ಹಾಕುವರು. ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮಾರಾಟದ ಬಗ್ಗೆ ಭಂಡಾರಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ನೀವೆ ನೋಡುತ್ತೀರಲ್ಲ—ಎಂದವನು ಮುಗುಳು ನಗುವನು.

ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಇವರನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಒಬ್ಬ ಗಿರಾಕಿ ಬಂದು ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿದನು: ಪುಸ್ತಕ ಬೆಲೆಗೆ ಬಯಸುವನು. ಅವನಿದ್ದಾಗಲೇ ಅವನು ಕೊಳ್ಳುವ ಪುಸ್ತಕದ ವಿಮರ್ಶೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅವನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಬದಲು ಬೇರೊಂದು ಪುಸ್ತಕ ದಾಟಿಸಲು ಭಂಡಾರಿ ಯತ್ನಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಗಿರಾಕಿ ಹೋದಮೇಲೆ ನೆರೆದ ಈ ಗೆಳೆಯರಿಗೆ 'ಗಿರಾಕಿ ಬಂದಾಗ ಚರ್ಚೆ ಕೂಡದು' ಎಂದು ತನಗಿರುವ ಸ್ನೇಹದ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು: 'ಹೌದು'—ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಸಾಹಿತಿ; 'ಪುಸ್ತಕದ ವಿಮರ್ಶೆಗಿಂತ ತಾರೀಫು ಮಾಡಿದರೆ ಹೇಗೆ?' ಎಂದೊಬ್ಬ ಕೊಳ್ಳಬಂದವನ ರಸಿಕತೆಯನ್ನೇಕೊಂಡಾಡಬೇಕು' ಎಂದು ಇನ್ನೊಬ್ಬ—ಹೀಗೆ ಕೊಳ್ಳುವವರ ಮೇಲೆ ಚರ್ಚೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. 'ನೀವು ಏನನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಕೊಳ್ಳಬಂದವರಂತೆ ಒಂದೊಂದು ಪುಸ್ತಕ ಹಿಡಿದು ನಾಟಕ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು' ಭಂಡಾರಿ ಸಲಹೆ ಕೊಡುವನು ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮ್ಮತಿಸುವರು.

ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಾಹಿತಿಯ ಪುಸ್ತಕ ಮಾರುತ್ತಾನೆ. ಗಿರಾಕಿ ಇದ್ದಾಗ ಮಾಡಬೇಕಾದ ನಾಟಕ ಪ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡ ಸಾಹಿತಿಯಿಂದ ಗಿರಾಕಿ ಹಣ ಕೊಟ್ಟು, ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಕ್ಕುವ ದಾರಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಭಂಡಾರಿ ಇವರ ತಾಳ್ಮೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಜತೆಗೆ ಗಿರಾಕಿಯ ರುಚಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು, ಅವನ ಹಣದ ಚೀಲದ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇನ್ನೆರಡು ಪುಸ್ತಕ ಅವನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಲೆತ್ತಿಸುವನು. 'ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ' ಎಂದು ಗಿರಾಕಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅವನು ಹೊರಟಿದ್ದೇ ತಡ—ಒಳಗೆ ಕೋಲಾಹಲವೇ ಎಳುತ್ತದೆ. ಮಾರಾಟವಾದ ಪುಸ್ತಕ ಕರ್ತೃ ಕನಸಿನಿಂದ ಇಹಲೋಕಕ್ಕೆ ಇಳಿದಂತೆ 'ಏನು ವಿಶೇಷ?' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬ ಅವನ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ನೇರವಾಗಿ 'ಚಹಾ ಅಗಲಿ' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಭಂಡಾರಿಯ ಕೈಗೆ ಬಂದ ದುಡ್ಡು ಯಾರ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೇ ಆಗಲಿ. ಮತ್ತೆ ಕೈಬಿಡು

ತ್ತದೆ. ಅಂದು ಇಂಥ ಮಾರುವ ಪುಸ್ತಕಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ. ಓದುಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೃದ್ಧಿ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆಯಾಗಿ, ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಂದ ಆ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಬಂದ ಜಾಹಿರಾತನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರಿ ನೆನಪಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲರೂ 'ಸೈ' ಎಂದು ಚವರುತ್ತಾರೆ. ಹೋಗುವಾಗ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರತಿ ಅಂದೇ ಬಂದ ಹೊಸ ಪುಸ್ತಕ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು. ಮರುದಿನ ಓದಿ ಒಂದಿಬ್ಬರು ತಿರುಗಿ ತರುವರು. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಓದಲಾರದೆ, ಓದಿವರಾಯಿತೆಂದು ತಮ್ಮ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಎಸೆದಿರುವರು. ತಿರುಗಿ ಆ ಪುಸ್ತಕ ಸ್ನೇಹಿತ ಭಂಡಾರಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಭರವಸೆಯಿಲ್ಲ. ಮರುದಿನದಿಂದಲೇ ಅಂಥ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಚರ್ಚೆಯೂ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ನಡೆಯುವುದು.

'ಶುಕಸಪ್ತತಿ' ಗಿರಾಕಿಗಳು ದಿನಾ ಒಂದು ಹೋಗುವರು. ಗಣಗನಾಥ. ನೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯರ ಇಲ್ಲದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಹೋಗುವವರು ಕೆಲವರು! ಇದ್ದವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿ 'ಬೆಲೆಜಾಸ್ತಿ' ಎಂದು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವವರು! 'ಬೆಲೆ ಹೇಗೆ ಉಚಿತ?' ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಭಂಡಾರಿ ಸದ್ಯದ ಅರ್ಥಿಕ ಸರಿ ಸ್ಥಿತಿಯ ಮೇಲೆ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಉಪನ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಕಾಗದ, ಮುದ್ರಣಗಳ ದರ ಮತ್ತು ತರಗತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿ ಗಿರಾಕಿಗಳಿಂದ ಪುಸ್ತಕದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವನು. ಅವರು 'ಅದೆಲ್ಲಾ ಸರಿ; ನಮಗೆ ಗಿರಾತಿಯಿಲ್ಲ ಹನ್ನೆರಡು ಪುಸ್ತಕ ಬರಬೇಕು' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಮತ್ತೆ ಆ ದರದ ಅಂಶ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ತೋರಿಸಿದಾಗ ಒಂದರ್ಥ ವ್ಯಾಪಾರವಾಗುವುದು.

ಲೈಬ್ರರಿಯವರು ಯಾರಾದರೂ ಬಂದರುತೂ ಭಂಡಾರಿ ಮೊದಲೇ ಚಹಾವೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿ ಕೂಡಿಸಿ ಒಂದೊಂದೇ ಪುಸ್ತಕ ಎತ್ತಿ— ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವುಗಳ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿ— ಪುಸ್ತಕವೆಂದರೆ ಹೂವಿನಂತೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅನೇಕ ಮಾಲೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿ, 'ಹೂ' ಒಂದರೊಲು ಒಂದಿಲ್ಲ, ಒಂದರೊಳು ಕುಂದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕವಿತೆ ಹಾಡಿ ಒಂದು ರಾಶಿ ಪುಸ್ತಕದ ಗುಡ್ಡ ಹಾಕುವನು. ಅವರೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿ, ನೋಡಿ 'ಒಂದು ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪಟ್ಟಿ ಇಷ್ಟರೆ ಕೊಡಿ; ನಾನು ಕಮಿಟಿಯ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದು ನಿಮಗೆ ಅರ್ಜಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೇನು, ಇದ್ದ, ಇಲ್ಲದ, ಇರಬಹುದು ಎಂದು ಸಿಕ್ಕಲಾರದ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಕ್ರಯಪಟ್ಟಿಯೊಂದು ಭಂಡಾರಿಯಲ್ಲಿ

ಸಿದ್ಧವೇ ಇರುತ್ತದೆ; ಅದನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವರು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಹೊರ ಹೊರ ಪುತ್ತಾರೆ. ಭಂಡಾರಿ ಸುಸ್ತಾಗಿ ಹರಡಿದ ಪುಸ್ತಕ ಇರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಕಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಪ್ಪು ಚಕಾ ಕುಡಿದುಬಂದು 'ವಾಚನಾಲಯಗಳ ಚಳವಳಿ' ಯನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಲೇಖನ ಬರೆದು ಸಂಜೆ ಬರುವ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಮುಂದಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಾಲೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆಯಷ್ಟೆ! ಅದರ ಸಂಚಾಲಕರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಓದುವ ಸಣ್ಣ ಪರಿಮಿತಿಯ ರಸಿಕರದೆಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತು. ಕನ್ನಡ ಅಕ್ಷರಸ್ಥ ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ಮಾಲೆಗೆ ಚಂದಾದಾರನಾಗದೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲ. ಮಾಲೆಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಅಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿದೆ. ೫ ರೂ. ಚಂದಾದಲ್ಲಿ ೧೦ ರೂ. ಬೆಲೆಯ ಪುಸ್ತಕ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಚಂದಾದಾರರಾದ ಕೆಲವರು ಈ ಭಂಡಾರಿ ಯನ್ನು ಕಂಡು ಆರು ರೂಪಾಯಿಗೆ ತಮ್ಮ ಚಂದಾ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ಕೊಳ್ಳಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ೫ ರೂ. ಗೆ ತಾನೇ ಚಂದಾದಾರನಾಗದ ಈ ಭಂಡಾರಿ ೬ ರೂ. ಯ ಈ ಹೊಸ ಚಂದಾಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿ 'ತನ್ನ ಜಾಣ' ತನಕ್ಕೆ ತಾನೇ ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಒಬ್ಬ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶಕನಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸ.ಖಸಂಕಥಾವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುವುದುಂಟು. ಅಲ್ಲಿ ಬಂದ ಹೆಲ್ಲೆ ಶಕುನದ ಗಿರಾಕಿಗೆ ಆ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶಕ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಪುಸ್ತಕ' ಗಳಿಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಗಿರಾಕಿ 'ಹೆಲ್ಲೆ ಶಕುನ ಬೇಕು—ನನಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೇಡ' ಎಂದರೆ ಅದೇ ಸಾಹಿತ್ಯ; ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬರೇ ನಾಟಕಗಳೇ ಇರುವುದು' ಎಂದಾಗ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯಭಂಡಾರಿ ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಸ್ಯ ಎರಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಆ ಪ್ರಕಾಶಕ ಈ ಭಂಡಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಾಟಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅರ್ಥ ಬಿಲಿಗೆ ಕೊಳ್ಳಬಯಸುತ್ತಾನೆ. 'ನಾಟಕಗಳೂ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂದು ಭಂಡಾರಿ ಅವನಿಗೆ 'ತಿಳಿ' ಹೇಳಿದಾಗ ಅವನು ನಾಟಕಪ್ರಕಾಶನವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಮುದ್ರಣಾಲಯ ತೆರೆದು ತನ್ನ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ಈ ಭಂಡಾರಿಯ ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಲೆತ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಯಾಕೆ?' ಎಂದು ಭಂಡಾರಿ ಕೇಳಿದರೆ

ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ 'ಲಕ್ಷ್ಮಿ'ಯ ಶಾಪವಿದೆ ಎಂಬ 'ನಿತ್ಯನಿತ್ಯ' ವಸ್ತು ಸಾರುತ್ತಾನೆ!

೩

ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಈ ಭಂಡಾರಿ ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಂಚಾರ ಹೊರಡುವುದೂ ಉಂಟು. ಆಗ ಸ್ನೇಹಿತ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಇವನಿಗೆ ರುಭ ಕೊಡಿ, ಮನೆಗೆ ಕರೆದು ಅತಿಥ್ಯ ಮಾಡಿ ಬೇಗ ಒರುವಂತೆ ಕೇಳಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಭಂಡಾರ—ಅದರಲ್ಲಿ ನೀವು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನನುಗೆ ಜೀವವೇ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕ ಸೂರಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಕೊಟ್ಟು ಕಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವೇಚ್ಛೆಗೂ ಒಂದಿಷ್ಟು ಹೋಗಿ ಬೀಳುತ್ತಾತ್ತಾರೆ.

ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಮನೆ-ಮನೆ, ಶಾಲೆ, ಕಾಲೇಜು—ಲೈಬ್ರರಿ ಹೀಗೆಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಒಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲವೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಗಂಟುಬಿದ್ದು ರೋಖು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಉದ್ದರಿಗೆ ದಮ್ಮಯ್ಯ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಈ ಭಂಡಾರಿ. ಪುಸ್ತಕದ ಭಾರ ಹೊತ್ತು ದಣಿದಾಗ ಕಮಿಟಿಯ ನೆಪ ಮುಂದೆಮಾಡಿದ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿ 'ಒಪ್ಪಿಗೆಗಾಗಿ' ಎಂದು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೂ ಇಟ್ಟು ಉಸ್ತೆದು ಬಂದು ತಾನಿಳಿದ ಹೋಟೆಲು ಸೇರುವನು. ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಎಳೆಯ ಬರೆಹಗಾರರು ಇವನನ್ನೂ ಇವನ ಜೀಲವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಗುರುತಿಸಿ ತಮ್ಮ ಬರಹಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಇವನಿಗೆ ಗಂಟುಬೀಳುವರು. ತನ್ನ 'ದೂ'ಗೆ ಅವರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು 'ಬರೆಯುವ ಮೊದಲು ಓದಬೇಕು-ಓದ ಬೇಕಾದರೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.' ಎಂದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಂದಿನ ಎತ್ತರ, ಇಂದಿನ ನಿಲುವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಕ್ಕ ಉಪನ್ಯಾಸವಿತ್ತು. ಅವರಿಗೆ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕ ಮಾಡುವನು. ಅವರು ಇವನ ವಿಳಾಸ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ ಇವನು ಊರಿಗೆ ಮರಳುವ ಮೊದಲೇ ಅವರ 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿ' ಗಳು ಇವನ ಬರಹಿಗಾಗಿ ಕಾತರದಿಂದ ಕಾದಿರುತ್ತವೆ.

ಪರವೂರಿನಲ್ಲಿ ಅಲಿಯುವಾಗ ಒಂದೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯವರು ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿ ಈ ಭಂಡಾರಿಯಿಂದ ಕಮಿಷನ್ ಕತ್ತರಿಸುವುದೂ ಉಂಟು. ಸಂಸ್ಥೆಗೆ

ಯಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ವಂತ 'ಕೈಂಸು ಬಾಯಿಲೆಕ್ಕದ ಕವಿಗಳನ್ನು ಕೆಲವರು ಯಾಚಿಸುವುದೂ ಉಂಟು ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಹಳೆ-ಹೊಸ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೂ ಇವನಿಂದ ಬಿಲ್ಲು ಒರೆಸಿಕೊಂಡು ರೋಕ್ಕು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಉಂಟು. ಪುಸ್ತಕ ಮಾರಾಟ ಒಂದು ಉದ್ಯಮವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಈ ಭಂಡಾರಿ ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸೋತು ನಡೆಯಬೇಕಾಗುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಾರದಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಊರೂರು ಅಲೆಯುವಾಗ ಕೆಲವು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಭಕ್ತರು ಸಿಕ್ಕುತ್ತಾರೆ. 'ಸದ್ಯದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ' ಅವರ ಏಕಮೇವ ವಿಷಯ. ಆಗ ಭಂಡಾರಿ ಸದ್ಯದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಿಟ್ಟು ಸದ್ಯದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗೆಗೂ ಮಾತನಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧೀ ಜಯಂತಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿನೋತ್ಸವಗಳಿದ್ದರೆ ಇವನು ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗಲೂ ಇವನು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಗಾಂಧೀ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ ಗಾಂಧೀ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ಚೀಲದಿಂದ ಒಂದೊಂದನ್ನೆ ತೆಗೆದು, ಅದರಲ್ಲಿಯೆ ಅವತರಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತ ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದವರ ಸಾಹಿತ್ಯಸೇವೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ, ಅಂಥ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪ್ರಚಾರದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ. ತಾನು ಅಂಥ ಕಾರ್ಯ ಕೈಕೊಂಡು ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಯನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಇವನ ಸದ್ಯಸ್ಥಿತಿಯ ಭಾಷಣದ ಅಂಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದಿಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಾರವಾಗಿ ಇವನನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಗಾಬರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಇವನಿಗೂ ಅವನಿಗೂ ರಾಜಕಾರಣದ ಚರ್ಚೆಯಾಗಿ ತಾನು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಸಾರಕನೆಂದು ಹೇಳಿ. ಕೋರ್ಟು, ಕಚೇರಿ, ಪರ್ಮಿಟ್ ಮುಂತಾದ ಅವರ ಅಧಿಕೃತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ತಾನು ಹಾಯುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತನ್ನದು 'ಜಿರಾತನ ಶಾಂತಿ' ಕಾರ್ಯವೆಂದೂ ಹೇಳಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಜನವನ್ನು ರಮಿಸುವನು. 'ಇವನ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಇವನೂ ಸಾಯಲಿ. ನಮ್ಮ ಇಲೆಕ್ಟ್ರನ್ ಸಮಯ ಇವನನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು' ಯೋಚಿಸಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಊರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕರಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೊಂದು 'ಪಾರ್ಟಿ' ಮಾಡಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ಪೇಟೆಗೆ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯಭಂಡಾರಿ ಹೋಗುವುದು ಅಪರೂಪ. ಈ ಸಂಧಿ ದೊರೆತುದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯೂ

ತನ್ನ ಚೀಲ ತುಂಬಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ತೆತ್ತ ಚಂದಾ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಇವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ವಾಗ್ಡನ್' ಗಳ ಗತಿಯನ್ನರಿತ ಇವನು ಅವರ ವಾಕ್ಯಾತುರ್ಯವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ತನ್ನ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಮುದುಡಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ "ಇಂಥ ವ್ಯಾಪಾರ" ಯಾವಾಗ ಬಂದೀತೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತಲಾಭ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನ ತಾಳಿ ಅವರಿಗೆ ಕೆಲವೊಂದು ಪುಸ್ತಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿ ಮಾರಲೆತ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ - ಧರ್ಮ'ದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕೆಲವರು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತೇ ಬರೆದದ್ದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇವನ ಮಾತಿನ ನಾಣ್ಯ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ರೂಮಿಗೆ ಓಡಿ ಕೆಲವು ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನ ಪುಸ್ತಕ ತರುತ್ತಾನೆ. ಅವರು ಕೇಳಿದ ಧರ್ಮ ಕಾಣದೆ ಬಹಳ ನಿರಾಶೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವರು "ಚಂದಾ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಿರಿ—ಪುಸ್ತಕ ಬೇಡ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇವನಿಗೆ ಈ ಧರ್ಮಸ್ವೀಕಾರದ ಧೈರ್ಯವಾಗದೆ ತನ್ನ ಚೀಲ ಹೊತ್ತು ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಇವನ 'ಮೂರ್ಖ' ತನಕ್ಕೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ನಗುತ್ತಾನೆ. ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಜಾಣತನಕ್ಕೆ ಹೆಮ್ಮೆ ತಾಳುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಅನುಭವದಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಅವನಿಗೆ ಜಿಗುಪ್ಸೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಬರವನರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಳಿಯಲೆತ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನು ನೆನಸಿ ಪಾಪ! ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ದಾರಿಯ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕಾಣ ಹೋದಾಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳ ಅವತರಣಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾತಾಡುವವನನ್ನು ನೋಡಿ—ಎನು? ಎನ್ನಬೇಕಾಗುವದು. ಇದು ನನ್ನ ಇಂಥ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿಯದು—ಆ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿಯದು ಎಂದಾಗ ಇವನ ತಲೆ ಸುತ್ತಿದಂತಾಗಿ 'ನಾನು ಪುಸ್ತಕ ಓದುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಆ ವಿಖ್ಯಾತ ಲೇಖಕ 'ಯಾಕೆ?' ಎಂದು ಕೇಳಲು "ನಾನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಓದುಗ. ನಾನು ಓದಿದ ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ನಾನೇ ಮಾರಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಓದುವೆ ಪುಸ್ತಕ ಮಾರುವುದು ಸುಲಭ." ಎಂದಾಗ ಆ ಸಾಹಿತಿ ಅವೇಶ ಹೊಂದಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋದವನು ತಿರುಗಿ ಬರುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

౪

వర్షకొమ్మే బరువ సాహిత్య సమ్మేళనానికి ఇంథు భండారి గళు హోదా కళయేకట్టడు. అల్లియ జడినుళయ భావణగక ప్రతిగళన్న మారబేకం. జతగ అతి ఇట్టుకొండ ఒందిబ్బరు స్థళయ సాహితీగళన్న కరెడుకొండఁ హోదగబేకాగ.వుడు. అల్లి హజ్జీద ఇవర 'సరసమ్మన సమాధి'యన్న కాయలు ఈ సాహిత్యమిత్రులు లుస యోగ బీళువరు. ఆదరి అల్లి నేరెద సాహిత్య సంతేయల్లి ఒందిమ్మ వ్యాసారవాదరి. పుస్తకప్రియరు కలవరు నోడ నోడఁత్తపుస్తక కృతి హిడిదే హోరడువరు. అల్లి తేరెద శత్తారు అంగడిగళల్లి ఎల్లి యాదరూ కొండిరబతువేండు సుమ్మనాగబేకాగువదు ఈ భండారి. సంచే అధి వేశన ముగిదు భండారిగళల్లి 'సమాధి' ఇళిసి. మలగువాగ వ్యాసార ద లెక్క ప్రతియోబ్బరదేష్టండు జర్జిసువరు. పుస్తక ఎణిసిదాగ 'హిడి దోయ్' పుస్తకద మారాటి యారల్లి ఆయితేండు జర్జిసిదాగ ఆ పుస్తక వేశ జణక్కు మారిల్లివేండు కండు బరువుడు. కన్నడసాహిత్యదల్లి కద్దు బరెదద్దు ఇరువాగ ఓదుగరల్లి కద్దు ఓమవవరిబేడవేశ? ఎందోబ్బ భండారి హేళువను. ఒయ్ల వ ఓదుగనోడ-లేఖకనోడ ఎంబ జర్జి యాగి ఈగ ఓదుగ. లేఖక ఎంబ భేదభావ కొడదేందూ ఎల్లా ఓదుగరు లేఖకరే ఎందూ తీమూనవాగి ఆవను భౌతిక పుస్తక వన్నేశ కదియబేకం ఎందాడికొళ్ళువరు. సాహితీగళగ మరేవు జాస్తి. నాళి తందు కొడుత్తానేండు ఇన్నోబ్బ సమాధాన హేళదరి 'ఆదు నాటిక' ఎండు ఇన్నోబ్బ వాదిసుత్తానే. ఆగ రాత్రియ వివిధ వినోదావళి-నాటిక నడిదిరుత్తదే. సాహితీ యాక కదియబేకం? ఆవనిగే యావుదాదరూ భండారి ధర్మక్కు ఓదలు కొడువుదిల్లవేశ? ఎందోబ్బ ఆన్నవను. 'పుస్తక కొళ్ళువ భండార' వేండు నాళి ఒండు బోడూడూ హాకరి-అందరి పుస్తక కళ్ళ సిగుత్తానేండు ఒబ్బ హళయ భండారి నిణయ కొట్టాగ దణిద భండారిగళు నిచ్చ హోదగు త్తారే.

ಇಂಥ ಜೀವನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರಿ ತಾನೂ ಅದೇ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಂಗವಾಗಿ ಬರುವ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕವಿಡದೆ ಕೊಡುವ ಲೆಕ್ಕವಿಡದೆ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಗುವನು ಇವನ ಅಂಗಡಿಯ ಖ್ಯಾತಿಗೆ ಸರಕಾರೀ ಟ್ರಾಕ್ಟರ್ ಗಳ ದಾಳಿಯಾಗಿ ಇವನ ಲೆಕ್ಕವಲ್ಲದೇ ಇವನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವರು. ಈ ವ್ಯವಹಾರ ಬಿಡಬೇಕೆಂದರೆ ಅದ ಸಾಲ, ಇದ್ದ ಪುಸ್ತಕ ತೀರದೇ ಹುಡುಲ ಬಿದ್ದು ಒದ್ದಾಡುವನು. ಮತ್ತೆ ಇವನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಡನಾಟದಿಂದಾಗಿ ಇನ್ನಾವ ಕೆಲಸವೂ ಹತ್ತುವ ಲಕ್ಷಣ ಕಾಣದೆ ಮತ್ತೆ ನವಪ್ರತಿಜ್ಞಾಬದ್ಧನಾಗಿ ಅದೇ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಪಾಟು ಇಟ್ಟು—ಕಪಾಟಿನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಸನಹಾಕಿ ಮತ್ತೆ ವ್ಯಾಪಾರ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ.

ಶನಿವಾರ

ಸಿ

ಲ್ಲಶನ್ ಮಾಸ್ತರ ಬಾಬೂರಾಯ ಪ್ರತಿದಿನ ಎಚ್ಚಿಸಿದರೂ ಎದ್ದವ
 ನಲ್ಲ. ಗಾಡಿಯ ಗಂಟಿಯಾವ ಮೇಲೆ ಮಡವಿ ಮೆಲುವನಿಯಿಂದ 'ಏಳ್ಳೆ'
 ಎಂದರೆ ಈ ನಿಟ್ಟೆ ಗೇಡಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗುವದೇ? ತಾಯಿ: ಲಲ್ಲೆ ಯಿಂದ ಬಾಬಣ್ಣಾ,
 ಬಾಬೂ, ಬಾಬೂರಾಯಾ ಎಂದು ಕರೆಕರೆದು 'ಕಂಭಕರ್ಣಾ ಏಳು' ಎಂದು
 ಉದಯರಾಗ ಹಾಡಿ, ಮೂರ್ಖಾ, ಮುಗ್ಧಲಗೇಡೀ, ಮುಂಜೇನುಗನೇ,
 ಎಂದು ಅಂಥವನನ್ನು ಪಡೆದುದಕ್ಕೆ ಪರವ್ಯಯವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನೂ ಅಂದುಕೊಂಡು
 ಕಡೆಗೆ ಕಿವಿಯಲ್ಲೆ ನೀರು ಹಾಕಿ ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕು. ಎದ್ದವನೇ ಕಂಠ್ಯಗಣ್ಣಿನಿಂದ
 ದುರುದುರು ನೋಡಿ ತಾನು: ಅನ್ನಿಸಿಕೊಂಡ ಬೈಗುಲದ ಸಾಲ ಮುಟ್ಟಿಸಿ,
 ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಚಹಾ ಬಿಸಿದುಕೊಂಡು, ಮುಖ ತೋಳಿಯದೇ ಸ್ವೇಶನ್ನಿಗೆ
 ಹೋಗುವುದು ಅವನ ವಾಡಿಕೆ. ಎಂಟು ದಿನ ಹಗಲು: ಪಾಳೆಯಾವರೆ ಎಂಟು
 ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಪಾಳೆ ಹೀಗಾಗಿ ಅವನ ಎಚ್ಚರ-ನಿದ್ರೆಗಳಿಗೆ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ.
 ಮಲಗಲು ಸಿಕ್ಕರೆ ಹಗಲೂ ಅಷ್ಟೇ ತನ್ಮಯತೆಯಿಂದ ನಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ:
 ಉಣ್ಣಲು ಸಿಕ್ಕರೆ ರಾತ್ರಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಅಸ್ಥೆಯಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬಿಸುತ್ತಾನೆ.
 ತನ್ನ ಕೆಲಸದ ಚಿಂತೆ ತನ್ನ ಮಡದಿಗೂ ತಾಯಿಗೂ ಹಂಚಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.
 ಅವರು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ದಬ್ಬಬೇಕು; ಕರೆದು ಕೂಳಿಕ್ಕಬೇಕು; ಎಳೆದು
 ತಂದು ಮಲಗಿಸಬೇಕು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಇಬ್ಬರೂ ಎಬ್ಬಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗದೆ
 ಸೋತು. 'ಕೆಲಸ ಹಾಳಾಗಲಿ' ಎಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇವನಿಗೆ ಕೆಲಸ ಒಪ್ಪಿಸ
 ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಮಾಸ್ತರೇ ಬಂದು ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕು. ಆಗ ಎದ್ದವನು ಮಡದಿಗೂ
 ತಾಯಿಗೂ 'ಎಚ್ಚರಗೇಡಿಗಳು; ಹೇಳಿದ ಸಮಯ ಎಬ್ಬಿಸುವಂತಿಲ್ಲ'-ಎಂದು
 ರೇಗಾಡಿ ಚಹಾ ಕುಡಿಯದೇ ಎದ್ದು ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ.

ಅಂದು ಶನಿವಾರ. ಬಾಬೂರಾಯನಿಗೆ ವಾರದ ಬಿಡುವಿನ ದಿನ. ಅಂದು
 ಯಾಕೋ ಅವನಿಗೆ ಕರೆಯದೆ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. 'ದವ್ವ ಎದ್ದಂತೆ ಯಾಕೆ

ಎದ್ದೆಯಪ್ಪಾ—ಇಂದು ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ—ಮುತ್ತಿಷ್ಟು ನಿದ್ರೆ ಮಾಡು' ಎಂದು ತಾಯಿ ಹೇಳಿದಳು ಹೊಡತಿ ಇನ್ನೂ ಚಹಾ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಮಾಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಎದ್ದ ಬಾಬಣ್ಣ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮುಖ ತೊಳೆದ. ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಂದ. 'ಸ್ನಾನ' ಎಂದು ನೀರು ಕಾಡಿತು. 'ಅದು ಯಾವ ದೈವವೋ'—ಎಂದು ತಾಯಿ ನೀರು ತೋಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಶನಿ ಮಹಾತ್ಮ್ಯೆ ಓದಿದ. ಅವನು ಶನಿವಾರ ಮಾಡುವದು ವಾಡಿಕೆ. ಅಂದರೆ ಅಂದು ಒಂದೇ ಹೊತ್ತು ಊಟ. ಎರಡನೆಯ ಊಟಕ್ಕೆ ಬಬಲು ಎರಡು ಸಲ ಫಲಾಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಡುವಿಲ್ಲವಾದರೆ 'ಶನಿ ಮಹಾತ್ಮ್ಯೆ' ವನ್ನು ಆಸೀಸಿನಲ್ಲಾದರೂ ಕೂತು ಓದುತ್ತಾನೆ. ಅಂದು ಗಾಡಿಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಓಡಾಡುವದು ಶನಿಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ; ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದರೂ ಹೊಡೆದವೇ. ಅದ್ದರಿಂದ ಶನಿವಾರ ಬೇರೆ ಮಾಸ್ತರರು ಇವನನ್ನಾಗಲಿ, ಗಾಡಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ತ್ತದೆ; ಅವೂ ಅವನ ತಾಯಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ವೇಗಿಗೆ. ಅಂಥ ತನ್ಮಯತೆ ಅವನಿಗೆ ಶನಿ ಮಹಾತ್ಮ್ಯೆ ದಲ್ಲಿ ! ಶನಿಯ ಪ್ರಭಾವವೇ ಇರಬೇಕು—ಅವನು ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನಾದರೂ ಹಿಡಿದರೆ ಸುಕು. ಮತ್ತೊಂದರ ವಿಚಾರ, ಎಚ್ಚರ ಇಲ್ಲದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಶನಿವಾರ ಸಂಜೆ ಮಾರುತಿಗೆ ಕಾಯಿ ಒಡೆದು ಫಲಾಹಾರದ ಉನ್ನಿಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದು ಬಟ್ಟಲು ಕೊಬ್ಬರಿ ಜೀಳಬೇಕು. ಅದು ಕ್ರಮ. ಮಾರುತಿ ಊರಿಡ್ಡೆಲ್ಲಾ ಇರುತ್ತಾನಷ್ಟೆ. ಅದರೆ ಸ್ವೇಶನುಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಇರಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ. ಸ್ವೇಶನು ಭಾರತೀಯ ವಿಚಾರವಲ್ಲ—ಆಚಾರವೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೂ ದೈಲು ಭಾರತೀಕರಣ ಹೊಂದುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಗುಡಿಗಳಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅದಿಲ್ಲವಾದರೆ ಸಜೀವ ಮಾರುತಿರಾಯರು ಸ್ವೇಶನಿನ ಗಿಡದ ವೇಲೆ, ಗೂಡು ಶಿಡ್ಡಿನ ಹತ್ತಿರ ಸುಳಿಡಾಡುವದು ವಾಡಿಕೆ. ಬಾಬಣ್ಣರಾಯ ಅಂಥ ಮಾರುತಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಬಟ್ಟಲು ಕೊಬ್ಬರಿ ದಾನ ಮಾಡುವದೂ ರೂಢಿ. ಅದ್ದರಿಂದ ಶನಿವಾರ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಅಂದು ಹಿಂಡುಹಿಂಡಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಶನಿವಾರ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಯನ್ನು ವೇಟೆಯಿಂದಲೇ ತರಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಮರಗೋಳ ಸ್ವೇಶನಿಗೆ ವೇಟೆಯಲ್ಲ. ಸ್ನಾನ-ಪಠಣ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು

ರಾಯ ಹೆಬ್ಬಾಳಿಗೆ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ತರುವದೆಂದು ಹೊರಟ. ಇವನು ಹತ್ತಿರ ಗಾಡಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ತಂದಿತು. ಕೆಲಸವಮೇಲಿರುವಾಗ ಯಾವ ಗಾಡಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸುವದೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಇಂದಾದರೆ ಅವನು ಒಯ್ಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೋಗುವವ

ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿಳಿದು ಪೇಟೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಗೂಡ್ಸ್‌ಶೆಡ್ಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಕಾಯಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಮರು ಬಂಡಿಗೆ ಮರಳುವದೆಂದು ತವಕಪಟ್ಟ. ಆದರೆ ಇವನು ಪಡೆದ ಒಂದು ತೆಂಗಿಗೆ ಗೂಡ್ಸ್‌ಸ್ವಾಫಿನವರು ಇವನ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಕ್ನೌರಮಾಡಿವರು. ಚಹಾ-ನಾಲ್ಕಾರು ಜನ-ಎಂದರೆ ಈ ದಿನ ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಹೇಗಾದೀತು? ಶನಿವಾರ ಚಹಾಕ್ಕೆನೂ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲ ಬಾಬೂರಾಯನಿಗೆ. ಈ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಗಾಡಿ ಹೊರಟು ಹೋಗಿತ್ತು.

ದಿನಾ ಗಾಡಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಲವರನ್ನು ಇವನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಇಂದು ಇವನು ಗಾಡಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡವನನ್ನು ಹಲವರು ನೋಡುವಂತಾಯಿತು. ಅವರೆಲ್ಲ ಅಂದು ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ ಮಾರುತಿರಾಯರೇ. ಇಂದು ತಾನೊಬ್ಬ ಹುಚ್ಚು ಮಂಗಳನಾಗಿ ಬಿಡಿದ.

ಸ್ವೇಶನ ಮಾಸ್ತರಿಗೆ "ಫ್ಲೋನು" ಕಂಡರೆ ಹೇಗೋ ಅಗುತ್ತದೆ. ಎದುರು ಬಂದಾಗ ಅಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಫ್ಲೋನಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತು. ಆಡುವ ಆಡಬಾರದ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹಿಂದು-ಮುಂದಿನ ಸ್ವೇಶನನವರು ಹಿಂದು-ಮುಂದಿಲ್ಲದೆ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಭಾಷೆ! ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಬಲ್ಲ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಭಾಷೆ ಅದು. ಇಂಗ್ಲಿಷು ಮಿಶ್ರವೋ-ಕನ್ನಡ-ಹಿಂದಿ-ಮರಾಠಿಗಳ ಸಃಸಃಕೋ, ತೆಲಗು-ತಮಿಳುಗಳ ಕೂಟೋ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಬಾಬೂರಾಯ ಬಂದು ಫ್ಲೋನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಅಮರಗೋಳ ಎ. ಎನ್. ಎಂ. ಗೆ (ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಸ್ವೇಶನ್ ಮಾಸ್ತರು) ತಾನು ಗಾಡಿ 'ಮಿಸ್' ಮಾಡಿದ ಮೋಜು ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದ. 'ಒಲೋ' ಎಂದರೆ 'ಯಾರು' ಎಂದು ಬಂತು ಮರುದನಿ. 'ನಾನು ಬಾಬೂರಾಯ' ಎಂದರೆ- 'ಅಯ್ಯೋ' ಎಂದ ಹಾಗಾಯಿತು.

"ಯಾಕೆ-ಏನು?"

“ I say-ನೀವು ಗಾಡಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದಿತ್ತು. ”

“ Yes. ಹೌದು ” ಎಂದ.

“ ಅಲ್ಲ- ” ಎಂದು ಮಾರುಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. “ ನೀವು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೇ ಹೋಗಬೇಕಿತ್ತು. ” ಎಂದಿತು.

“ ಅಥ್ಯಾ; ಕ್ಯಾಂಡ ” ಎಂದ.

“ ನೀವು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜಿಯಾಗಿ ಇರಬೇಕಿತ್ತು. ”

“ ಯಾಕೆ? why? ”

“ ನಿಮ್ಮ.....ಅಂಕಲ್—ಮಾನಾ..... ”

“ ಏನು? what? ”

“ ಹೋದರಂತೆ. ಈಗ ಫ್ಲೋನ್ ಬಂತು. I am very sorry master. ”

ಬಾಬೂರಾಯನ ಕೈಯಿಂದ ಫ್ಲೋನಿನ ‘ ಬಾಯ್ಕಿ ವಿ ’ ಕಳಚಿ ಬಿತ್ತು. ಇವನ ಗಾಬರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹತ್ತಿರ ಇವನು ಧಾರವಾಡದ ಎ. ಎಸ್. ಎಂ. ಫ್ಲೋನ್ ಹಿಡಿದು ವಿಷಯವೇನೆಂದು ತಿಳಿಯಲೆತ್ತಿಸಿದ. ಗಾಬರಿಯ ಸಮಾಚಾರವೇ ಹೌದು. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ವರ್ಕ್ಸ್‌ಶಾಪಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಬಾಬೂರಾಯನ ಸೋದರಮಾವ ಅರ್ಜಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿಕೊಂಡರಂತಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ತಲೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಾಬೂರಾಯ ಹಾಗೇ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಇನ್ನೆರಡು ತಾಸು ಗಾಡಿ ಇಲ್ಲ. ಧಾರವಾಡದ ಎ. ಎಸ್. ಎಂ. ಒಂದು ಟಾಂಗಾ ಕರೆದು ಬಾಬೂರಾಯನನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಸಿ ‘ ಮೋಟಾರಿಗೆ ಹೋಡಿ ’ ಎಂದು ಟಾಂಗಾವಾಲಾಗೆ ಹೇಳಿದ

ಬಾಬೂರಾಯ ಕೊಂಚ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಪುಣೆ, ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ‘ ಪೇಡ್ ಮೆಸೇಜ್ ’ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಧಾರವಾಡದ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡ. ಆ ಮಿತ್ರ ಎ ಎಸ್. ಎಂ. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿವರ ತಿಳಿದು ಅಲ್ಲಂದಲೇ ಕಾಂಪ್ರೋಲ್ ಫ್ಲೋನಿನಿಂದ ಹೇಳಬಹುದು. ಈಗ ನೀವು ಹೋಗಿ ’ ಎಂದು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟ.

ಬಾಬೂರಾಯನಿಗೆ ಧೈರ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆಲೇ ಸಿಡಿಲೆರಗಿದಂತಾಗಿದೆ. ಉಲ್ಕಾ ದಿನದ ಹಿಂದೆ ಮಾವನನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದ. ಯಾವೊಂದು ಬೇಸ-ಬೇಸರವಿಲ್ಲ. ‘ ಈ ಸುದ್ದಿ ಸುಳ್ಳರಲಾರದೇ ’ ಎಂದೊಮ್ಮೆ ಚಿಂತಿಸಿದ. ಇಂಥ

ಸುದ್ದಿ ಸುಳ್ಳಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೆಯ ಸುದ್ದಿಯಾದರೆ ಹುಸಿಯಾಗಬಹುದು. ಹಿಂದೂವೆಮ್ಮ ತನ್ನ ತಂದೆ ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಬಂದ ಸುದ್ದಿ ನಿಜವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅಂತೂ ಮಾನ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟದ್ದೇ ನಿಜ ವಿದ್ವೀತು—ಎಂದುಕೊಂಡ. ಇದ್ದೀತು ಯಾಕೆ? ಇರಲೇಬೇಕು ಎಂದೇ ನಂಬಿಕೊಂಡ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಟಾಂಗಾ ಊರ ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಧಾರವಾಡವಲ್ಲಿ ಬಾಬೂರಾಯನ ಬೀಗನೊಬ್ಬನಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ತಂಗಿಯ ಗಂಡನಾಶ. ಅವನಿಗೆ ಸಮಾಚಾರ ತಿಳಿಸಿದರಾಯಿತೆಂದು ಅಂಗಡಿ ಬೀದಿಗೆ ಬಂದ. ಬೀಗ ಮಹಾಶಯನದೊಂದು ವ್ಯಾಪಾರ. ಅವನು ಯಾವದಾದರೊಂದು ನೆಪವಿಡ ಅಂಗಡಿಯ ಹೊರಗೆ ಇರುವದೇ ರೂಢಿ. ಇಂದು ಇವನನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಕುಳಿತಂತೆ ಅವನೇ ಎದುರುಗೊಂಡ.

ವಿಘ್ನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟುಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು ಅನುಕೂಲ. ಆಗಬಾರದ ಸುದ್ದಿ ಹೆರಡಲು ಸಮಯವೇ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಬಾಬೂರಾಯನ ಗಾಬರಿ ಮುಖನೋಡಿ ಬೀಗ ಮಹಾಶಯನೂ ಗಾಬರಿಯಾದ. ಏನೆಂದಾಗ .. ಮಾಮಾ....” ಎಂದು ಬಿಕ್ಕಳಿಸಿದ. . ಯಾಕೆ—ವಿನು? ” ಎಂದಾಗ ಅರ್ಧ ಅರ್ಧ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ . ಅಭೀಷಿನಲ್ಲಿ—ಈಗ—ಘೋನು—’ ಮಾತು ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ.

“ನೀವು ಇಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ?” ಎಂದ ಬೀಗ. . ಶನಿವಾರ-ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ’—ಎಂದಿಷ್ಟೆ ಹೇಳಿ ಬಾಬೂರಾಯ ಅಳತೊಡಗಿದ.

ಅವನನ್ನು ಕಣಕಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರ ತಿಳಿಯಲು ಬೀಗ ಬಿಂದೂರಾಯನಿಗೆ ವ್ಯವಧಾನ ಬುಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಮುಂವಾಗಿ ಅವನೇ ಟಾಂಗಾ ಏರಿದ. ವೋಟಾರ ಸ್ವಾಂಡಿಗೆ ಹೊರಟರು.

ಬಿಂದೂರಾಯನ ಮಡದಿ ಮುಂಬಯಿಗೆ ತನ್ನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಅಣ್ಣನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅಂಗಡಿಯ ಅಳಿನ ಕೂಡ ಮನೆಗೆ ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದ. ಅವನಿಗೂ ಮುಂಬಯಿಗೆ ತಂತಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ಅನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಸೇರುವ ಅತುರ ಬಲವಾಗಿತ್ತು.

ಬಾಬೂರಾಯನ ಸೋದರ ಮಾನ ಬಂಡೇರಾಯರು ಇಷ್ಟತ್ತು ವರುಷ ದಿಂದ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ವರ್ಗಕಾಸಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಈಗ

ಮೇಲಿನ ಒಂದು ಸ್ಥಳವೂ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಮನೆಯೂ ದೊರೆತವೆ. ಈಗ-
ಲೀಗ ಅವರ 'ಶೋಕೇ' ಸುರುವಾಗಿತ್ತು.

ಬಾಬೂರಾಯನ ತಂದೆ ತೀರಿದಾಗ ತನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನೂ ಅವಳ ಐದು
ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ತಂದು ಸಾಕಿ ಸಲಹಿ ದೊಡ್ಡವರನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ಬಂಡೇ
ರಾಯರು. ತಕ್ಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಕೊಡಿಸಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದವರವರು.
ಬಾಬೂರಾಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಇಬ್ಬು ಮಗಳನ್ನೇ ಧಾರೆ ಎರೆದು ಕೊಟ್ಟವರು.
ಬಾಬೂರಾಯನ ತಂಗಿಗೆ ಬಿದೂರಾಯನೊಡನೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ
ವರೂ ಅವರೇ. ಹೆಚ್ಚೇನು? ಎರಡೂ ಮನೆಗೆ ಒಬ್ಬರೇ ಯಜಮಾನರಾಗಿದ್ದು
ಕೊಂಡು ಬಂದವರು. ಮುಂಬಯಿ—ಪುಣೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಲಿಯಂದಿರು ತಾವೇ
ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಮಾಮಾನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಶರಾ ಬೀಳದೆ
ಮದುವೆಯಾಗುವಂತಿಲ್ಲವೆಂಬ ತನ್ಮತಾಯಿಯ ಮಾತನ್ನು ದಾಟಲಾರದೆ
ತಾಯಿಯ ರಾಯಭಾರದಿಂದಲೇ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದವರು. ಮದುವೆ ಸಿಂತು
ಮಾಡಿತ್ತು ಬಂಡೇರಾಯರೇ.

ತಾಯಿ ಸತ್ತರೆ ಸೋದರ ಮಾವನಿರಬೇಕು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ತಂದೆ ಇಲ್ಲ
ದಾಗಲೂ ಸೋದರ ಮಾವನೇ ಇವರಿಗಾಗಿದ್ದ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಡೇರಾಯರ
ತಾಯಿ. ಮಡದಿ ಇಬ್ಬರೇ ಇದ್ದಾರೆ

.....ಅವರ ಅವಸ್ಥೆ ಏನಾಗಿರಬೇಡ? ರೇಲ್ವೇ ಕ್ವಾಟರ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಮನೆ.
ಸುತ್ತ ಮುತ್ತ ಸಾಹೇಬಜನ. ನನ್ನವರು—ತನ್ನವರು ಯಾರೂ ಹತ್ತಿರ ಇಲ್ಲ.
ಠವ ಮನೆಗೆ ತಂದರೋ—ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆಯೋ? ಒಮ್ಮೆಲೆ ಏನಾಗಿರ
ಬೇಕು? ಅವರಿಗೆ ರಕ್ತದ ಒತ್ತಡವಿತ್ತು. ಅದೇ ಕಾರಣವಿದ್ದೀತೆ? ಆಫೀಸಿನ
ನಲ್ಲಿ—ಅವು ಹೇಗೆ?

“ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವರೇ ಸತ್ತಿಲ್ಲವೇ? ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿಕೆ ಕೂಡಮು?
ಎವೆ ಒಡೆದಿರಬೇಕು. ‘ಹಾರ್ಟ್ ಫೇಲ್ !...’

ಬಾಬೂರಾಯ ಓಂಗಳಾದಲ್ಲಿಯೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ನೋಟಾರು ಇವರಿಗಾಗಿಯೇ ಕಾದುನಿಂತಿತ್ತು. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಗಂಟೆ ಗಂಟೆ ಕಾಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದದೇನು ಕಾರಣವೋ! ಶನಿವಾರ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಸಂಕೇ. ಅವರೂ ಸ್ವಲ್ಪವಿತ್ತು. ಬಾಬೂರಾಯನ ಶನಿಸ್ತುಭಾವವೇ ಇದ್ದಿತು. !

ಬೀಗರಿಬ್ಬರೂ ಬನ್ ಏರಿ ಹೊರಟರು. ಒಳ್ಳೆಯ ಹೊಸ ನೋಟಾರು. ಸರಕಾರೀ ಸಾರಿಗೆ. ನೇಗವಾಗಿಯೇ ಹೊರಟಿತ್ತು. ಅದರೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ಮನೋವೇಗದ ಮುಂದೆ ಅದೆಂತು ಓಡಿತ್ತು ?

ಇಬ್ಬರೂ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಮನೆ—ಆಸ್ತಿಸು ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವ್ವಾರೆ.

“ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಬಂಡೇರಾಯರಿಗೆ ಪಾರ್ಟ್ ಅಪ್ಪಾರ್ಟ್ ಬಂದು ನಾಡಿ ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ರೇಲ್ವೇ ಡಾಕ್ಟರು ಬಂದರು. ಎಂಬುಲನ್ ಕಾರೂ ಬಂತು. ದವಾಖಾನೆಗೆ ದೇಹ ಸಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಳಗಿನ ದೊಡ್ಡ ರೂಂ ನಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಬಟ್ಟೆಯ ದಾಯಿಗಳು—ಡಾಕ್ಟರರು ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

.. ಹೊರಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ಬಂಡೇರಾಯರ ತಾಯಿ—ಮಡದಿ ಬೈಕುಳಿಸುತ್ತ ಸಂತಿದ್ದಾರೆ. ಮುಖವೆಲ್ಲ ವಿವರ್ಣವಾಗಿದೆ.”

ಬಿಂಡೂರಾಯ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕೆಳಗೆ ಬಂಡೇರಾಯರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತ ಮನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳ ತೃಪ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದ್ದ. ವಿಶಾಲವಾದ ಮನೆ. ಗಾಳಿ-ಬೆಳಕಿಗೆ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಇಟ್ಟ ಸಾಮಾನು ಇಟ್ಟೆಲ್ಲ ಇರುತ್ತವೆ. ಬಂಡೇರಾಯರು ಬಹಳ ಶಿಸ್ತಿನ ಮನುಷ್ಯ! ಯಾವೊಂದು ಸಾಮಾನೂ ಕೆಡುವಂತಿಲ್ಲ; ಸ್ಥಾನ ಪಲ್ಲಟವಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕಸದ ಕಣ ಬೀಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಸಿದ ಹಾಸಿಗೆ ಮುದುಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕ್ಷೌರದ ರೇಯುರು ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕೊಂಡದ್ದು—ಈಗ ಕೊಂಡಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಮೂವರೇ ಆದರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾತ್ವಿ ಸದಗ ಕೊಂಡುಹಾಕಿವ್ವಾರೆ. ಈ ನೋಡಲು ಇದ್ದ ಚಿಕ್ಕ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬಿಸಿ ಪೇರಿಸಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಈಗಾದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಉಚಿತ ಸ್ಥಾನವಿದೆ

ಬಿಂದೂರಾಯ ಹೇಳಿದ್ದು: ಮನೆ ವಿರಾಲವಾಗಿದೆ. ಒಂದಿಷ್ಟು ಫರ್ನಿಚರು ಯಾಕೆ ಮಾಡಿಸಬಾರದು? ನಿಮಗೇನು ವರ್ಗವಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಒಂದು ರೇಡಿಯೋ ಯಾಕೆ ಕೊಳ್ಳಬಾರದು—ಎಂದು. ಬಂಡೇರಾಯನು ರೇಡಿಯೋ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದ್ದರು. ಫರ್ನಿಚರು ಇದ್ದವೇ ಸಾಕೆಂದು ತನಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಮದರಾಸಿಗೆ ವರ್ಗವಾದರೆ ಹೇಗೆ? ಎಂದು ಒಂದು ಶುಕೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು.

ಬಂಡೇರಾಯರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತ ಆಸ್ತಿಯೂ ಇದೆ. ತಂಗಿಯ ಸಂಸಾರ ಭಾರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ ಹಣನೂಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವಾದರೂ ಕೊಂಚಕೊಂಚವಾಗಿ ದುಡ್ಡು ಈಗ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರಾವಿಡೆಂಟ್ ಫಂಡೂ ಇದೆ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಮೇಲಿನ ಹುದ್ದೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಬೇಸರಿಸಿ ಒಮ್ಮೆ ಕೆಲಸ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಬಿಂದೂರಾಯನ ಕೂಡ ವ್ಯವಹಾರದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅವನು 'ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂ. ಆದರೆ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದು'—ಎಂದಿದ್ದ. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಹಣವಿಲ್ಲೆಂದು ಅವರು ಅಂದಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟು ಇದೆಯೆಂದು ಅವರು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ; ಇವನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಬಾಂಧವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆದೆಯಲ್ಲಾ ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವಿಚಾರ. ಇಬ್ಬರೂ ಮುಂದುವರಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಬಾಬೂರಾಯ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ: ಈ ಕೂಡಲೇ ರೇಲ್ವೆಯವರು ಮನೆ ಬಿಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾವನ ಮನೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ತನಗಿದ್ದು ದು ಎರಡಂಕಣದ ಒಂದು ರೇಲ್ವೆ ಕ್ವಾರ್ಟರ; ಅದರ ಕಾಲಂಶದ ಮನೆ. ಯಾವಾಗ ವರ್ಗವೋ ತಿಳಿಯದು. ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಬೇರೆ ಮನೆ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು? ಈಗ ಮನೆಗಳೆಲ್ಲ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ? ಅಂತೂ ಒಂದಲ್ಲ ನೂರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಎದುರುನಿಂತಂತಾಯಿತು. ತನ್ನ ಅತ್ತೆ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾರೇ, ಬೇರೆಯೇ ಇದ್ದಾರೇ? ತವರಿಗೆ ಹೋದಾರೇ? ತವರಿಗೆ ಹೋದರೆ ಮುಪ್ಪಿನ ಅಜ್ಜಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಾಳಷ್ಟೆ. ತಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಲಾಲಿಸಿ ಪಾಲಿಸಿದಾಕೆ ಅವಳು. ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅವಳ ಸೇವೆ ತನಗೆ ದೊರೆಯಬಹುದಲ್ಲವೆ? ತನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರಿಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಬಿಡಲಾಗದು. ಅವಳು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೀತಿ ಇಟ್ಟವಳು

ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದ. ಅತ್ತೆ ಮಾತ್ರ ಏನು ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಹೊಳೆಯದು. ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ—ಅವರ ಮಗಳು—ಮುಗ್ಧೆ. ಅವಳು ಕರೆಯು ಲಾರಳು, ಬಿಡಲಾರಳು. ಛೇ ! ಎಂಥ ಹೊತ್ತು ತಂದೆ ದೇವಾ ! ಇವೆಲ್ಲ ತೊಡಕು ಹೇಗೆ ಬಿಡಬೇಕು ?

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಬಂತು. ಬೇಗ ಬರಲಿ ಎಂದ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಯಾಕೆ ಬಂತು ಎನ್ನುವಂತಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಎದುರಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರೂ ಹೆದರಿದ್ದರು. ಅಂತೂ ಇಳಿದು ಒಂದು ಟಾಂಗಾ ಹತ್ತಿ ರೇಲ್ವೆ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋಡಿ ' ಎಂದರು. ಬಾಬೂರಾಯ ತಡವರಿಸುತ್ತ ಟಾಂಗಾ ಏರಿದ. ಅಳಲಾರದೆ ಬಿಗಿಹಿಡಿದ ತುಟಿಗಳು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡವು.

ಬಂದೂರಾಯ ಅಭಯಹಸ್ತ ನಿಟ್ಟಂತೆ ಹಗಲಮೇಲೆ ಕೈಹಾಕಿದ. ಇವನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಗಳಿಗೆ ನನೂ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೋಡಿಕೊಂಡವರು ಬಂಡೇರಾಯರು ಅವಳು ಕೇಳಿದರೆ ಯಾರಿಗೂ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ದುಃಖಿಸುವಳು. ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನೆದು ಇವನಿಗೂ ದುಃಖ ಒತ್ತರಿಸಿತು. ಇವನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಬಂಡೇರಾಯಗೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣ. ಬಂದೂರಾಯನ ಮಡದಿ ರಾಲಿನಿ ವೊದಲ ಹೆರಿಗೆಗೆ ಮಾವಾನ ಮನೆಗೇ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗುವಿಗೆ ತುಂಬ ಕಾಯಿಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಬಂಡೇರಾಯರು ಧೈರ್ಯಸಾಲದೇ ಬಂದೂರಾಯನನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಲ್ಲಿಯೇ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಸೊಸೆಯ ಬಾಣಂತಿತನದ ರಜೆಯನ್ನು ತಾವೂ ಪಡೆದಿದ್ದರು.

ಆಫೀಸಿನ ಹತ್ತಿರ ಟಾಂಗಾ ಬಂತು. ಬಾಬೂರಾಯ ಇಳಿಯಲಾರದೆ ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟ. ಬಂದೂರಾಯ ಎಬ್ಬಿಸಿ ಒಳಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದ. ಬಂದೂರಾಯನಿಗೆ ಆ ಆಫೀಸಿನ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲ. ಬಾಬೂರಾಯ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾವಲುಗಾರನನ್ನು ಏನು ಕೇಳಬೇಕು ? ಬಂಡೇರಾಯರನ್ನು ಕೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯ ವಾತಾ ವರಣವೇ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಯಾರು ಸತ್ತರೂ ಕಚೇರಿ ನಡೆಯಬೇಕಷ್ಟೆ !

ಇತ್ತ ಅವರಗೋಳದಿಂದ ಅತ್ತೆ ಸೊಸೆ ಬಾಬೂರಾಯ ತನ್ನ ಸಿಕ್ಕಂದಿ ಗಾಡಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು ಮನೆಗೆ ಹೋದದ್ದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ಅತ್ತೆ ಸೊಸೆ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಇವರನ್ನು ಅಕ್ಕುತ್ತಲೇ ಎಸುರುಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ತಾಯಿ-ಮಗಳು ಈ ತಾಯಿ ಮಗಳು ಒಬ್ಬರ ತಕ್ಕೆಯಲ್ಲೊಬ್ಬರು "ಅಯ್ಯೋ-ಅಯ್ಯೋ" ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬಂದೇರಾಯರ ತಾಯಿ ಹೆಂಡತಿ "ಬಾಬೂ-ಬಾಬಾ" ಎಂದು ಹಾಸಿ ವರೆ ಅವರ ತಾಗಿ "ಬಂಡಣ್ಣ-ಅಯ್ಯೋ" ಎಂದು ಗೋಳಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಬಾಬೂರಾಯನ ಹೆಂಡತಿ ಗಂಗಾ "ಅಯ್ಯೋ-ಅಪ್ಪಾ" ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಬಾಬೂರಾಯನಿಗೆ ನೋ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಅವರು, ಬಂದೇರಾಯ ಹೋದ ನಲ್ಲ ಎಂಬ ಇವರು ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬಾಬೂರಾಯನ ಕೈ ಕೂಸು ಚೀರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದೆ. ಸುತ್ತಲಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮನೆಯವರು ಮಾತ್ರ ನಿಂತು ಈ ಗೋಳಾಟ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಏನಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಲೂ ಅವರು ತವಕಪಡಲಿಲ್ಲ; ಇವರ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಅಪ್ಪು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಂದೇರಾಯ, ಬಾಬೂರಾಯ, ಬಂದೇರಾಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು! ಹೆಂಗಸರು ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ನಂಬಲಾರದೆ ಸೀರು ಒರೆಸಿ ಕೊಂಡು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ! ಅವು ಜೀವಂತ ಪ್ರೇತಗಳೆಂದುಕೊಂಡಿದ್ದರೋ ತಿಳಿಯದು! ಅವರಿಲ್ಲ ಅಸೆ-ನಿರಾಶೆಯ ಉಯ್ಯಲೆಯಲ್ಲಿ ಯೇಕನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಅದ್ದಿಷ್ಟು : ಯಾರೋ ದೂರದ ಸಂಬಂಧಿ ಮುಟ್ಟುನಮುದುಕಿ ತಿಳಿಕೊಂಡದ್ದು ಅಂದೇ ಬಂದೇರಾಯರಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಬಾಬೂ ಅಂದು ನೀರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂದೇ ಕಡೆಯದಿನ ಇದನ್ನು ಅಂದೇ ತಿಳಿಸಲು ಮುದುಕಿ ಮಗನಿಗೆ ಅಜ್ಜಾ ಪಿಸಿದ್ವಳು. ಮಗ ತನ್ನ ಬಾಲಕ್ಕೆಯಂತೆ ಒಬ್ಬ ಕಾರಕೂನನಿಗೆ ಹೇಳಿದ—“ಬಂದೇರಾಯರು ಒಂದು ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳುವ ದಿದೆ. ಬಾಬೂರಾಯರನ್ನು ಘೋನಿನಲ್ಲಿ ಕರೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಒಂದು ಹೋಗಿ ಬಂದೇರಾಯರೇ ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಬಂದೇರಾಯರಿಗೆ ಆ ಅನರ್ಥ ಮುಂದೆ ತಿಳಿದಾಗ ಮಾತು ಮಿಂಚಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಬಾಬೂರಾಯ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಮನೆಯವರು ಹೊರಟು ಆಗಿತ್ತು.

ಬಿಂದೂರಾಯ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಮನೆಗೆ ಸುದ್ದಿ ಕಳಿಸಿದ್ದನಷ್ಟೆ. ಅವರ ಅಣ್ಣ-ತಾಯಿ ಮರುಪೋಟರಿಗೆ ಬಂದಿಳಿದರು. ಅವರು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಡೇರಾಯರ ಕಚೇರಿಯ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಒಂದು ಗಂಟೆಯ ಹಿಂದೆ ಬಂಡೇರಾಯರನ್ನು ನೋಡಿದ ಆ ಗೃಹಸ್ಥನೂ ಅದನ್ನು ಮರೆತು ಇವರ ಬಾಂಗಾ ದಲ್ಲಿಯೇ ಹತ್ತಿ ಬರಬೇಕೆ? 'ಏನಯ್ಯ-ನೀನೂ 'ಸುಳ್ಳು' ಎನ್ನಲಾಗದೇ' ಎಂದರೆ 'ಹೇಗೆನ್ನಲಿ? ನೀನು ಗಂಟೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯಲಾರೆಯಾ?' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಅವನು.

ಬಿಂದೂರಾಯನ ತಾಯಿ ಪೀಡೆ ಪರಿಹಾರವಾಯಿತೆಂದರು. ಬಾಬೂನ ಕೈಚೀಲದಲ್ಲಿದ್ದ ತೆಂಗಿನ ಕಾಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ತಾಯಿ ಅಣ್ಣನ ಮೇಲೆ ಸಿವಾಳಿಸಿ ಚಲ್ಲಿದಳು.

ಸತ್ತು ಬದುಕಿದ ಬಂಡೇರಾಯನ ಗಲು ತವಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಉಳಿದವರು ಅಳು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸ್ತಬ್ಧತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಾಬೂರಾಯನ ಮಗ ವಸಂತ ಅಂದೇ ಕಲಿತಿದ್ದ 'ಅಹಾಹಾಹಾ' ಎಂದು ನಕ್ಕು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಗಿಸಿದ.

ಸಮಾಜ ಪುರುಷ

೦

ಹತ್ತು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಮಾತು. ನಾನಿನ್ನೂ ಪೈಸ್ಯಾಲಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ. ದೀಪಾವಳಿ ಸರಿದಿತ್ತು. ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ನಡು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಕೂತಿದ್ದೆವು. ಮುಂಚಿನ ಬಾಗಿಲು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿತ್ತು. ಅಟ ಒಳ್ಳೆ ಭರಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ನಾವು ಅಟದ ಅಗು-ಹೋಗು ಗಲಿಗಲಿ ಮುಳುಗಿ ತೇಲುತ್ತಿದ್ದಾಗ "ಛಪ್-ಛಪ್" ಎಂದು ಯಾರೋ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸದ್ದು ಕೇಳಿತು. ಆ ಸದ್ದಿನ ಹಿಂದೆಯೇ "ಅಯ್ಯೋ-ಸತ್ತೆ" ಎಂಬ ಅಕ್ಕೋಶವು ಕೇಳಿಬಂತು.

ಅಟ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಧಾವಿಸಿ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಎದುರು ಮನೆಯ ಅನಂತ ಕುಣಿದಾಡಿ ಅಳುತ್ತ ಅಂಗಗಳಿಗೆ ಇಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ಅವರ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಅವರ ತಂದೆ ಭೀಮಾಚಾರ್ಯರು ದಂಡಧಾರಿಗಳಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಉಗ್ರ ಸ್ವರೂಪ ಬೀದಿಯ ದೀಪದ ನಸುಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ-ಅವರ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಐವತ್ತು ಗಜದ ರಸ್ತೆ. ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅನಂತ ತಿಂದ ಪೆಟ್ಟು ನಾವು ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿ ಅಟದಲ್ಲೆ ಮುಳುಗಿದವರಿಗೂ ಕೇಳಬೇಕೆಂದರೆ! ಭೀಮಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ನೋಡಿ. ನಾವು ಅನಂತನನ್ನು ಕರೆದು ಸಂತಯಿಸುವ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೆವು. ಅನಂತನ ಅಳು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಭೇದಿಸಿತ್ತು. ಆ ಮಬ್ಬುಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಚಾರ್ಯರ ವಿಕಾರವಶ ರೂಪ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಿತ್ತು.

* * * *

ಭೀಮಾಚಾರ್ಯರು ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಭೀಮಕಾರ್ಯರೇ. ಒಳ್ಳೆ ಹುರಿಕಟ್ಟಿನ ವೈ. ತುಂಬಿದ ಮುಖ. ಎತ್ತರದ ಅಳು. ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಮೌರುಷದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಮೀಸೆ ಸದಾ ಹುರಿಗೊಂಡಿರುವುದು. ಸುಖದಿಂದ

ಬೆಳೆದ ವೇಷಯಷ್ಟೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ನಿಷ್ಠಾನಂತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ! ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಎರಡು ಮೈಲು ದೂರದ ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೂರು ವಳವಾದರೂ ತುಳಸಿ ತಂದು ಒಂದು ಗಂಜಿಯ ಶಾಲಿಗ್ರಾಮದ ಪೂಜೆಗೆ ಮಾರ್ಗ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವರು.

ನಡು ಹರಿಯದಲ್ಲೆಯೇ ಆಚಾರ್ಯರು ವಿಧುರರಾದರು. ಇವರ ತಾಳಕ್ಕೆ ಕುಣಿಯಲಾಗದೆ ಕುಣಿದು ದಣಿದ ಬಾಗಿಲರಥಿಯಿ. ಎರಡು ಗಂಡು, ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು—ಹೀಗೆ ಮೂರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇವರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ದ್ದಳು. ನನಗೇನು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ತನ್ನ ಆ ಗೆಳತಿಯ ನೆನಪನ್ನು ಆಗಾಗ ಎತ್ತಿ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ರತಿಯಂಥ ಹೆಣ್ಣು ಭಾಗೀರಥಿ. ಅವಳ ಸುಕುಮಾರ ಅಂಗಕಾಂತಿಯನ್ನು ಅವಳ ಮಗಳು ಯಮುನಾ ಹೊತ್ತು ಬಂದಿರುವಳಾದರೂ, ಮುಖದ ಕೋಲಿಕೆ ಅವಳದೇ ಆದರೂ ಅವಳ ಕಣ್ಣಿನ ಕಾಂತಿ, ಅವಳ ಕಂಠದ ಮಾಧುರ್ಯ, ನಡೆ-ನುಡಿಯ ಚೆಲ್ಲಾಟ ಅವಳಿಗೇ ಮೀಸಲಾದದ್ದು. ಅಂಥ ಗೌರಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಈ ಭೀಮಾಚಾರಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾಗ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಹರಿಗೆಯ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ದ್ದಳು. ದವಾಖಾನೆಗೆ ಹಾಕಿದ್ದರೆ ಅವಳು ಉಳಿಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಕರ್ಮಲ ಆಚಾರಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹರಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿ, ಡಾಕ್ಟರರನ್ನು ಕರೆಸದೆ, ದಾಯಿಯನ್ನೂ ಬರಗೊಡದೆ ಅವಳನ್ನು ನೀಗಿದ—ಎಂದು.

ಭೀಮಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯನ್ನು ಎಂಥ ವಿಸತ್ತು ಬಂದರೂ ಬಿಟ್ಟಿವರಲ್ಲ. ಮಳೆ ಬರಲಿ; ಚಳಿ ಇರಲಿ—ಬಾವಿಯ ಮೇಲೆ ಸ್ನಾನ; ಒಂದು ತಾಸಿನ ಆಹ್ನಿಕ-ಅಡಿಗೆ. ಮನೆಯ ಕೆಲಸ ಎಲ್ಲಾ ಕೈಯಾರೆ ಮಾಡುವರು. ಎಲ್ಲಾ ಕ್ರಮವಾದ ದಿನಚರಿ. ಆ ಮಕ್ಕಳ ಲಾಲನೆ ಪಾಲನೆಯನ್ನೂ ತಾವೇ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಬೇನೆ ಬೇಸರಗಳೂ ಆಸರಿಗಾಗಲಿ, ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಲಿ ಬರುವುದು ಅಪರೂಪವೇ ಅನಂತ ನನ್ನ ಸಹಪಾಠಿ. ಆದರೆ ನಾನು ಹೈಸ್ಕೂಲು ಸೇರಿದಾಗ ಅವನು ಮನೆಯಲ್ಲೆಯೇ ಉಳಿದ. ಇಂಗ್ಲೀಷು ಶಾಲೆಗೆ ಮಗನನ್ನು ಕಳಿಸಲು ಅವರ ತಂದೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಯಲ್ಲೆಯೇ 'ವೈದಿಕಿ'ಯನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಸದಾ ಮನೆಯಲ್ಲೆಯೇ—ತಂದೆಯ:

ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿಯೇ-- ಅವನು " ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ.... " ಲೂ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೂ ನಮ್ಮ ಕೂಡ ಶಾಲೆಗೆ ಬರುವ ಚಪಲ. ಆದರೆ ಅವನ ತಂದೆ ಅವನನ್ನು ಹಾಯಗೊಡಬೇಕಲ್ಲ! ಅನಂತನ ಅಣ್ಣ ಕೃಷ್ಣ. ತಂದೆಯ ಈ ಹಟವಾದಿತನ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಒಂದು ದಿನ ಜಗಳಾಡಿ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೋದನ ತಿರುಗಿ ಬಂದೇ ಇಲ್ಲ.

ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಕಳು: ಎರಡು ಕರು. ಅಕಳು ಮೈತುಂಬ ಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಓಣಿಯ ದನಗಳಲ್ಲಿ ಅಚಾರ್ಯರದೆಂದು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸು ವಂತಿತ್ತು. ಅವರಿಗೆ ಅದರ ಸೇವೆಯಲ್ಲ ಬಹಳ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಂಜೆ ಮನೆಗೆ ಬರುವ ಅಕಳು ತಡನೂಡಿದರೆ ಅಚಾರ್ಯರು ಅಡವಿಗೂ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ

ಈ ದನದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿ ಮನೆಯ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೆದ್ದರೆ ಕೃಷ್ಣ ಯಾಕೆ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ?— ಎಂದು ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದರೆ ನಾನು ನೋಡಿದಂತೆ ಅನಂತನ ಮೇಲೆ ಅಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಪ್ರೀತಿ ಯಿದೆ. ಸಂಜೆ ನಾವು ಅಟದ ಬಯಲಿನಿಂದ ಒರುವುದು ತಡವಾದರೆ ಅಚಾರ್ಯರು ಕಂದಿಲು ಓಡಿದು ಅಲ್ಲ ಅವತರಿಸಿದ್ದನ್ನು ನಾನು ಅನೇಕ ಸಲ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಅನಂತನಿಗೆ ಅವರು ಕೊಡುವ ತುಪ್ಪ ಸಕ್ಕರೆಯ ತಿನಿಸಿನಲ್ಲ ನಾನೂ ಪಾಲುಗೂಡಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಶಿಸ್ತನ್ನು ಭಂಗಿಸಿದ ಅನಂತ ನನ್ನು ಶಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ಉಳಿಸುವುದು ಅವರ ಸಿತ್ವತ್ವಕ್ಕೂ ಮೀರಿದ ಮಾತಾಗಿತ್ತು.

* * * *

ಅಂದು ಆ ತಾಡನೆಗೆ ಒಂದು ಸ್ವಲ್ಪಕ ವಿಷಯ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಅಚಾರ್ಯನರು ನೆರೆಯೂರಿನ ದೇಶವಾಡೆಯವರಲ್ಲಿ 'ಕರ್ಮ'ಕ್ಕೊಂದು ಕೊರಟಾಗ ಎರಡುದಿನ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಅನಂತನೊಬ್ಬನೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ತಂಗಿ ಯಮುನಾ ಕಳೆದವರುಷವೇ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಅತ್ತೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿವಾಳೆ. ಎರಡು ದಿನ ಅಕಳನ್ನೂ ಅನಂತನನ್ನೂ ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿಹೋಗಿದ್ದರು ಅಚಾರ್ಯರು.

ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಅಂದು ಹಜಾಮ ಬಂದಿದ್ದ. ನಾನು ಕ್ರಾಸ್ರ ಮಾಡಿಸಿ ಕೊಂಡೆ. ಅನಂತನೂ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ. ಅವನ ತಲೆಯೂ ಜಿಳೆದಿತ್ತು.

‘ ನೀನೂ ಮಾಡಿಸಿಕೋ ಅನಂತ ’ ಅಂದೆ. ಅವನ ತಂದೆ ಅವನ ತಲೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ತಲೆಯಂತೆಯೇ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು ಎರಡು ದಿನ ಅವರು ಹೇಗೂ ಬರುವಿಲ್ಲ. ಕ್ರಾಪು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮೆರೆದು ತಂದೆ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ತೆಗೆಸಿದರಾಯಿತೆಂದು ಇಬ್ಬರೂ ಯುಕ್ತಿ ಮಾಡಿದವು. ಭರವಸೆ—ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನಮನಿಗೂ ಹೇಳಿ ಇಟ್ಟಿವು. ಅರ್ಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಬಾರದೆಂದು. ಅವನೂ ನಮ್ಮ ಈ ಸಣ್ಣ ಆಸೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವದಾಗಿ ಮಾತುಕೊಟ್ಟ. ಅಂದು ಅನಂತನ ತಲೆ ಕ್ರಾಪಿನಿಂದ ಕಂಗೆಡಿಸಿತು. ಅವನ ಚಂಡಿಕೆ ಕತ್ತರಿಸಲು ನಾನು ಸೂಚಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಗುಡಾಂತರ ನೆನಸದೆ ಅನಂತನೂ ಆಗಲಿ ಅಂದ. ಆದರೆ ಭರವಸೆ ನಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ. ಬೆಳೆದ ಚಂಡಿಕೆ ಹಾಗೇ ಉಳಿಯಿತು.

ನಾವು ತಿರುಗಾಡಿ ಸಂಜೆ ಮನೆಗೆ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅನಂತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೀಪ ಕಂಡೆವು. ಭೀಮಾಚಾರ್ಯರು ಅಂದೇ ತಿರುಗಿ ಬರಬೇಕೆ! ಅನಂತ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಗಾಬರಿಯಾದ. ನಾನೆಂದು ಯುಕ್ತಿ ಹೇಳಿದೆ: ಇಂದು ನೀನು ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನೇ ತೆಗೆಯಬೇಡ. ನಾಳೆ ಅರ್ಚಾರ್ಯರು ತುಳಸಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಲೂನಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಲೆ ಬೆಳಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರಾಯಿತು—ಎಂದು. ಅವನೂ ಒಪ್ಪಿದ. ಇದ್ದುದು ಒಂದೇ ಸಮಾನದ ದಾರಿ.

ಅನಂತ ನೆಟ್ಟಗೆ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಾಗಿಲಲ್ಲೇ ನೋಡಿದ ಅರ್ಚಾರ್ಯರು ಕೂಗಿಕೊಂಡರು. ಅನಂತ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಹೋಗುವಾಗ ‘ ತಲೆ ಶೂಲಿಯೆಂದು ತಲೆ ಹಿಡಿದುಕೋ. ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಡ ’ ಎಂದು ಪಿಸುನಾತಿನಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಯುಕ್ತಿವಾದದಿಂದ ನಾನು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ಮನೆ ಸೇರುವಂತಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ಅನಂತನ ತಲೆ ಅದೊಂದು ದಿನ ಹಾಗೇ ಉಳಿಯುವದೆಂದು ನನಗೆ ಭರವಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಊಟಮಾಡಿ ನಾವು ಸಗಡೆಗೆ ಕೂಡುವಾಗ ಅನಂತನನ್ನು ಕರೆಯಹೋದೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲೇ ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮರುದಿನ ಮಂಜಾನೆ ಅವನ ‘ ಭವ್ರಂಕರಣ ’ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಯೋಚಿಸಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಅವನ ‘ ತಲೆಶೂಲಿ ’ ಅವನನ್ನು ಏಳಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಭೀಮಾಚಾರ್ಯರೇ

ಹೇಳಿದರು: “ ಅನನಿಗೆ ತಲೆಶೂಲಿಯಂತೆ ! ಶೃಂಗೀಕೃಷಾಯ ವೂಡಿ ಕೊಟ್ಟೆ ಸ್ವೇನೇ: ಮಲಗಿದ್ದಾನೆ. ” ಎಂದು. ‘ ಬದುಕಿದ ’ ಎಂದು ಕೊಂಡು ಮರಳಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಪಗಡೆಯಾಟ ಹಚ್ಚಿವೆ.

ಅನಂತ .. ಅಯ್ಯೋ—ಸತ್ತೆ— ” ಎಂದಾಗ ನನಗೆ ನಮ್ಮ ಉಪಾಯ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಒಡೆಯಿತೆಂದು ಅನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಕ್ತೃತಲೆಯಿಂದ ಅಂಗವಲ್ಲ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿರುವ ಅನಂತನನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ‘ ದೇವರು ನಮ್ಮ ಮೊರೆ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ ’ ಎಂದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು

ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಹೋಗಿ ಅನಂತನನ್ನು ಸಂತಯಿಸಲೆತ್ತಿ ಸಿದರು. ‘ ಹೊಲೆ ಯರ ಸಹವಾಸ ’ ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಗರ್ಜಿಸಿದರು “ ಎನಾಯಿತೋ ಆಚಾರಿ ” ಎಂದು ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಕೇಳಿದರೆ .. ಆ ತಲೆ ನೋಡಿರಿ; ‘ ತಲೆಶೂಲಿ ’ ಬರದೇನು ಮಾಡಿತು ? ” ಎಂದರು.

ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗ ನಮಗಾಗಲಿ. ಅನಂತನಿಗಾಗಲಿ ಹೊಸದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅಗಾಗ ಭೇಷಮಾಚಾರ್ಯರ ಇಂಥ ಯಮುದಂಡನೆಗೆ ಅವರ ಮಕ್ಕಳು ಗುರಿಯಾಗುವದನ್ನು ನಾವು ಅನೇಕ ಸಲ ಕಂಡಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಅಂದಾ.. ಅವರಿಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ‘ ಭೇ ’ ಹಾಕಿದರೆ .. ಮನೆತನದ ಮರ್ಯಾದೆ- ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ- ಉಳಿಯಬೇಕೋ ಬೇಡವೋ ” ಎಂದು ಕಿರಿಚಿಕೊಂಡರೆ. ಆಚಾರ್ಯರು.. .. ಸುಟ್ಟಿತು ನಿನ್ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ” ಎಂದು ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಆಡಿದರೆ .. ನಮ ಮನೆಯ ಕಾರಭಾರ ನಿಮಗೆ ಬೇಡ ” ಎಂದರೂ ಆದರು.

೨

ಯಮುನಾ ನನ್ನ ತಂಗಿ ಯಶೋದಾನ ಓರಗೆಯ ಗೆಳತಿ ಯತೋದಾ ಜನ್ಮ ರಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಮದುವೆಯ ವಿಚಾರ ನಮ್ಮ ಮನೆ ಮಲ್ಲ ರನ್ನೂ ಸಡೆದಿಲ್ಲ. ಯಮುನಾನ ಅಭ್ಯಾಸ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕಳೆದ ವರುಷವೇ ಅಚಾರ್ಯರು ಅವಳ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದರು. ಮದುವೆಯಾಗಿ ಗಂಡನ ಮನೆ ಸೇರಿದ ಯಮುನಾ ಒಮ್ಮೆಯೂ ತನಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಪಂಚಮಿಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಕರೆಸಬೇಕು ಎಂದು ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಸೂಚಿಸಿದಾಗ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಅನಂತನನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದರು ಅಚಾರ್ಯರು. ಅವನು ಹಾಗೇ ತಿರುಗಿ ಬಂದ. ಯಮುನಾನ ಅತ್ತೆ ಕಣ್ಣುನಿಲ್ಲವೆಂದಂತೆ ! ‘ ಕೊಟ್ಟಿಹಣ್ಣು ಕೂಲಕ್ಕೆ ಸೂರತು ’ ಎಂದು

ಆಚಾರ್ಯರು ಅಂದು ತಲೆ ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಯಮುನಾ ಏನೇನೋ ಹೇಳಿ ಅನಂತನ ಮುಂದೆ ಬಹಳ ಅತ್ತಳಂತೆ. ಅನಂತ ಅಳುತ್ತ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದ. “ಪರದೇಶಿ ಮಗಳು! ತಾಯಿಯಿದ್ದರೆ ಅದೆಷ್ಟು ವರುಗುತ್ತಿದ್ದಳೋ! ತಾನೇ ಹೋಗಿ ಕರಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು” ಎಂದು ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಭಾಗೀರಥೀಬಾಯಿಯನ್ನು ನೆನಸಿ ಕಣ್ಣೀರು ತಂದಾಗ ಅನಂತ “ಅವಳು ಅಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸುಖವಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಅವಳಿಗೆ ಬರುವದೂ ಬೇಡ; ಅವರು ಕಳಿಸುವದೂ ಬೇಡ” ಎಂದ.

ಈ ದೀವಾವಳಿಗೆ ಯಮುನಾನನ್ನು ಕರೆಯಲು ಆಚಾರ್ಯರೇ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಮುಂದೆ ಅವಳ ಅತ್ತೆ ಒಂದು ಬುಟ್ಟಿ ಬೈಗಳನ್ನು ತೂರಾಡಿದರಂತೆ: “ಎಂಥವರ ಮಗಳು ನಮಗೆ ಗಂಟುಬಿಟ್ಟಳೆಂದು ಯಮುನೆಯನ್ನು ಬೈಯುವ ಭರವಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಪ್ರಸಾದ ದೊರೆಯಿತಂತೆ! “ತಾಯಿಯಿಲ್ಲದ ಹುಡುಗಿ: ನಾನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬೆಳಸಿದ್ದೇನೆ. ಕೆಲಸ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಇನ್ನವಳು ನಿಮ್ಮ ಮಗಳು” ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿಕೊಂಡರಂತೆ! “ಆ ಕಡೆಗೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ. ನಮಗೆ ಈ ಹುಡುಗಿ ಬೇಡ” ಎಂದರಂತೆ ಬೇಗತ್ತಿ. ಆಚಾರ್ಯರು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? “ಅವಳು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯಲಿ”—ಎಂದು ಬಿರ್ರನೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟರು.

ಬಂದಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಾಗ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ನಡುವೆ ಹೋಗಿ “ದೀವಾವಳಿಗಂದು ಅಳಿಯನನ್ನೂ ಕರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಏನಾದರೂ ಆಸೆಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಬಹುದಿತ್ತು”—ಎಂದರು. “ನನಗೆ ಅದು ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲವ್ವಾ, ನನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ಆಕೆ ನನ್ನ ತಲೆಗೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಟ್ಟಿ ಹೋದಳು-” ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ನೆನಸಿ ಕಣ್ಣೀರು ತೆಗೆದರು ಆಚಾರ್ಯರು. “ಗಂಡನ ಕೂಡ ಹೇಗಿದ್ದಾಳೋ—” ಎಂದು ಅವ್ವ ಅಂದುಕೊಂಡಳು. “ನಾನು ಹೇಗೆ ಕೇಳಲಿಲ್ಲವ್ವಾ, ಅವಳೇ ಬಂದಿದ್ದರೆ ನಿಮಗೆ ಒಡಲುಗೊಟ್ಟಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳೇನೋ!” ಎಂದರು.

ಯಶೋದಾಗೆ ಎಂಥ ಮನೆ ದೋರೆಯುವದೋ ಎಂದು ನಮ್ಮತಾಯಿ ಅಂದೇ ಅಧೀರಳಾಗಿ “ನೋಡು, ಯಶೋ—” ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ಎಳೆದು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡಳು. ಯಶೋದಾಗೆ ಯಮುನಾ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಹಳ ಹಳ ಹಳೆಯಾಯಿತು. ಅವರು ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಗೆಳತಿಯರು. ಯಮುನಾ ಆತ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಯಶೋದಾನಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ತರಬೇಕಾದರೆ ಕರುಳು ಕಿತ್ತಿ ತಂದಂತಾಗಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರೂ ತಕ್ಕೈಬಿದ್ದು ಅಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನಂತ ಅಳುತ್ತಿದ್ದ. ಭೀಮಾಚಾರ್ಯರು ಅಂದು ಸಪ್ತಗಾಗಿದ್ದರು. ಯಂತ್ರ ದಂತೆ ಕೈ ಎತ್ತಿ “ಹೋಗಿ ಬಾ” ಎಂದಷ್ಟೆ ಹರಸಿದ್ದರು.

೩

ಗೌರಿ ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ನಾವು ಊಟಮಾಡಿ ಕೈ ತೊಳೆ ಯುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅನಂತನ ಮನೆಯಮುಂದೆ ಒಂದು ಟಾಂಗಾ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ಯಮುನಾ ಬಂದಳು. ಜತೆಗೆ ಅವಳ ಮಾವ ಬಂದಿದ್ದರು. ಯಮುನಾ ಬಂದಳೆಂದು ಎಂಜಲಗೈಯಲ್ಲೇ ಯಶೋದಾ ಓಡಿಹೋದರೆ ಯಮುನಾ ಅಳುತ್ತಿದ್ದವಳು ಇವಳ ಕೂಡ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲವಂತೆ! ಯಶೋದಾ ಹಾಗೇ ಬಂದು ಅವನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದಳು.

ಮುಂದೆ ಒಂದು ತಾಸಿಗೆ ಯಮುನಾನ ಮಾವ ರುಮಾಲ ಹಾಕಿ ಕೊಂಡು ಹೋದದ್ದನ್ನು ನಾವು ನೋಡಿದವು. ವಿಷಯವೇನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ದಿನಾಲು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಕೂಡ ಹರಟೆಗೆ ಬರುವ ಆಚಾರ್ಯರು ಅಂದು ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಮಗಳು ಬಂದಿದ್ದಳೆ; ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ’ ವೆನ್ನುತ್ತ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಮ್ಮ ಚಂಚಿಯಿಂದ ಒಂದೊಂದೇ ಎಲೆ ತೆಗೆದು ಕವಳ ವೆಲ್ಲುತ್ತ ನನಗೆ ಭೀಮಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕರೆಯ ಹೇಳಿದರು. ನಾನು ಹೋಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಆಚಾರ್ಯರು ಗೋಡೆಗೆ ಆತು ದಿಬ್ಬಾಡತೆಯಿಂದ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಅನಂತ ಕಟ್ಟಿಯ ತುದಿಗೆ ಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಚ್ಚಿ ಕುಳಿತು ಜುತೆ ಎಣಿಸುತ್ತಿ ವ್ವಾನೆ. ಒಳಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಯಮುನಾ ಹೊರಾರಿ ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ!

ನಾಲ್ಕು ದಿನದವೇಲೆ ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ಗುಜುಗುಜು ಆಯಿತು.

—ಯಮುನಾ ಇನ್ನು ಗಂಡನಮನೆಗೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲವಂತೆ! ಅವನು ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನಂತೆ! ಅವಳ ಮಾವ ಏಂದು ಬಿಟ್ಟುಹೋದರಂತೆ!

—ಯಮುನಾ ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವಂತೆ! ಸುಮ್ಮನೆ ಅಳುತ್ತ ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ! ಗಂಡನನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವಂತೆ!

—ಮೊದಲೇ ಜಗಳಗಂಟಿ ಯಮುನಾ. ಹೀಗೆ ಯಾಕೆ ಮಾಡಬೇಕು? ತನ್ನ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ತಾನೇ ಕಲ್ಲು ಚಲ್ಲಿಕೊಂಡಳು!

—ಭೀಮಾಚಾರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ. ಕೋಣ ಬಿಳೆದಂತೆ ಬಿಳೆವಿದ್ದಾನೆ. ಮಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವದು ಕೊಟ್ಟು ಕಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಳಿಯನನ್ನೂ ಕರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಮಗಳನ್ನು ನೂಕಿಬಿಟ್ಟವ ಅವರ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸುಳಿಯಲಿಲ್ಲ!

—ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆ! ಇವನ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇನು? ಏನೋ ಲಭ್ಯವಿತ್ತು; ಅಂಥವರ ಕೂಡ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳಸಿದವರು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ಸುಮ್ಮನೆ ಅಲ್ಲ. ಅಳಿಯನಿಗೆ ವರೋಪಚಾರವನ್ನೂ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ—ಈ ಜಿಪುಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ!

—ದುಡ್ಡು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗಲ್ಲದ್ದು ಏನು ಮಾಡುವದು? ಇನ್ನು ಎರಕೊಳ್ಳಲಿ. ತಾನೂ ಮಗಳೂ ಕೂಡಿ.

—ಭಾಗೀರಥಿಯ ವೈಮೇಲೆ ಸೇರು ಭಂಗಾರವಿತ್ತು. ಇದ್ದದ್ದನ್ನೂ ದರೂ ಮಗಳಿಗೆ ಕೊಡಬಾರದೇ? ಈ ವೈದಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹಣೆಯಬರಹವೇ ಇಷ್ಟು. ಕೊಟ್ಟು ಗೊತ್ತೇ ಇಲ್ಲ. ಬರೇ ಜಗ್ಗುವದೊಂದು ಗೊತ್ತು.

—ಎರಡನೆಯ ಸಂಬಂಧ. ಮೂರು ಮಕ್ಕಳಮೇಲೆ ಯಾಕೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಮಗಳನ್ನು?

—ಬೀಗರಿಂದ ಹಣ ಎಳೆದಿದ್ದಾನೆ ಆಚಾರಿ! ಅದಕ್ಕೇ ಈ ಹಾಡು.

—ಛೇ! ಕನ್ಯಾವಿಕ್ರಯಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲ ಭೀಮಾಚಾರಿ. ಒಳ್ಳೇ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ!

—ನಿಮಗೇನು ಗೊತ್ತು? ಹೀಗೆ ಕಾಣುವವರೇ ಹಾರ್ತುತ್ತಾರೆ.

* * * *

ಇನ್ನೂ ಅನರ್ಥದ ಮಾತನ್ನಾಡಿಕೊಂಡಿತು ಕೇರಿಯ ಜನ.

—ಯಮುನಾ ಗಂಡನ ಕೂಡ ಮಾತೇ ಆಡಲಿಲ್ಲವಂತೆ ! ಅವನನ್ನೇ
ಚಿವುರಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದಳಂತೆ !

—ಮತ್ತೇನು ಮಾತಿಯಾಳು ? ಅಕೆಯ ಗಂಡನಿಗೆ ಓಣಿಗೊಂದು
ಹೆಣ್ಣು : ಊರಿಗೊಂದು ಹೆಣ್ಣು !

—ಯಮುನಾನ ಗಂಡ ಕುಡುಕನಂತೆ ! ಅವಳನ್ನು ದಿನಾ ಬಡಿಯು
ತ್ತಿದ್ದನಂತೆ !

—ಯಮುನಾ ಹಾಳುಬಾವಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದಳಂತೆ. ಮೊಳಕಾಲು ಕೆತ್ತಿ
ಹೋಗಿವೆ.

—ಅವಳೇಕೆ ಬಿದ್ದಾಳು ? ಅವರೇ ಬಡಿದು ಹಾಕಿದ್ದಾರು !

—ಅಕೆಯ ಗಂಡನಿಗೆ ಕ್ಷಯರೋಗವಂತೆ ! ಮಿರಜಿಗೆ ಒಯ್ಯಿವ್ವಾರಂತೆ !

* * * *

ಯಾವುದು ನಿಜವೋ ಯಾವುದು ಸುಳ್ಳೋ ! ಜನತಾ ಜನಾರ್ವನನ
ವಾಣಿ ! ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮಾತು ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವವೋ ! ಯಮುನಾನ
ಮೇಲೆಯೂ ಸಲ್ಲದ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡಿತು ಜನ. ಸಮಾಜ ಪುರುಷನಿಗೆ
ಸಾವಿರನಾಲಿಗೆ, ಎಲ್ಲಾ ಹೆಣ್ಣುಗಳಿಗೂ ಕಚ್ಚುವ ಚಪಲ. ಅದು ಸಾಯ
ಗೊಡದ ವಿವಾದಶ !

* * * *

ಯಮುನಾ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಅನಂತನೂ ಮೊದಲಿನಂತಿಲ್ಲ.
ಅವಳನ್ನು ಕಾಣುವದೇ ಅಪರೂಪವಾಗಿದೆ. ನಮಗೂ ಅವರ ಮನೆಗೆ
ಹೋಗಲು ಮನಸ್ಸೇ ಬರುವದಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ದಿನ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಭೀಮಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕಂಡು ಬಂದರು.
ಭೀಮಾಚಾರ್ಯರೂ ಜತೆಗೇ ಬಂದರು. 'ಜೀವ ಬೇಸರವಾಗಿದೆ' ಎಂದು
ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಚಾರ್ಯರ ಮುಖದಲ್ಲ ಮುಂಚಿನ ಮಿಂಚಿಲ್ಲ.

ಆಚಾರ್ಯರು ಈಗ ದಿನಾ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅದರೆ ಮೊದ
ಲಿನ ಗೆಲುವಿಲ್ಲ; ಗಡುಸೂ ಇಲ್ಲ. ನಗೆ ಮಾಯವಾಗಿದೆ. ಮಾತೂ ಅಷ್ಟಷ್ಟೆ.

ಒಂದು ದಿನ ಹಠಾತ್ತನೆ 'ವಿವ ಹೇಗಿರುತ್ತದೆ ರಾಮರೇ' ಎಂದು
ಕೇಳಿದರು, ಆಚಾರ್ಯರು ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ. 'ಮುಚ್ಚನೇನು ನೀನು--
ಭೀಮಾಚಾರಿ' ಎಂದರು ನಮ್ಮ ತಂದೆ.

“ಸುಮ್ಮನೆ ಕೇಳಿದೆ...ಹೆ...ಹೆ...ಹೆ...” ಎಂದು ನಕ್ಕರು ಆಚಾರ್ಯರು.

“ಮೂರ್ಖನಂತೆ ಮಾತಾಡಬೇಡ. ಆಚಾರಿ. ಕಷ್ಟ ಬಂದದ್ದು ನಿನಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಏನು? ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬರುತ್ತದೆ. ತಂತಾನೆ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.”

“ಹೌದು ನೀವನ್ನವಮು ನಿಜ” ಎಂದು ಎದ್ದರು ಆಚಾರ್ಯರು.

ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕುದಿನ ಆಚಾರ್ಯರು ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸುಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

* * * *

ಓದು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಅನಂತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶುಖವಾಸ್ಯ ಕೇಳಿತು. ಓಣಿಯ ಜನ ಎಲ್ಲಾ ಎದ್ದು ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು.

ಆಚಾರ್ಯರ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಿತ್ತು. ಯಮುನಾ ತಲೆ ಕೆದರಿ ಕೊಂಡು ಬೆದರಿ ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ!

ಆಚಾರ್ಯರು: “ಬಾ, ಯಮುನಾ; ಯಾಕ— ಹೆದರಿದೆಯೇನು?” ಎಂದು ಮೆಲುವನಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

“ನಾ ಒಲ್ಲೆನ ನಾ ಒಲ್ಲೆನ” ಎಂದು ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳು ಯಮುನಾ.

“ನಾಯೇನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವ್ವಾ, ಬಾ ಮಗಳೇ” ಎಂದು ಕೈ ಹಿಡಿದು ಕರೆದರು ಆಚಾರ್ಯರು.

“ನೀ ತಂದೆಯಲ್ಲ ಅಪ್ಪಾ, ರಾಕ್ಷಸಾ—ಅಯ್ಯೋ ನಾ ಒಲ್ಲೆನ” ಎಂದು ಚೀರಿ ಕಟ್ಟಿಹಾರಿ ನಮ್ಮ ಜಗಲಿಗೆ ಬಂದಳು ಯಮುನಾ. ಯಶೋದಾನೂ ಎದ್ದುಬಂದು ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟು ದಿನಗಳಿಂದ ಕಾಣಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಗೆಳತಿಯನ್ನು ಇಂದು ಹೀಗೆ ನೋಡಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲಾ— ಎಂದು ಯಶೋದಾ ಅವಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಲೋ ಬೇಡವೋ ಎನ್ನುವಾಗ ಹತ್ತಿರ ಸಿಂಹ ತಮ್ಮ ತಾಯನ್ನು ನೋಡಿ ಯಮುನಾ: “ಕಕ್ಕಿ, ನಾ ನಿಮ್ಮಲ್ಲೇ ಇರತೇನಿ” ಎಂದು ತಕ್ಕ ಬಿದ್ದಳು.

ಯಮುನಾ ನಮ್ಮಲ್ಲೇ ಇದ್ದಳು. ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಮಾತಿಲ್ಲ; ಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಹುಚ್ಚಿಯಂತೆ ಕುಳಿತಲ್ಲೇ ಕೂಡುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಬಲಮೆಯಿಂದ ಓದು ತುತ್ತು ಅನ್ನ ತಿನ್ನುವಬೇಕಾದರೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಶೋದಾ ಅವಳ ಬಳಿ ಸುಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಹೆವರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾ

ಮತ್ತೆ ಸಮಾಜ ಪುರುಷನ ಸಾವಿರ ನಾಲಗೆಗೆ ಅರ್ಜಾಯರೂ ಗುರಿ ಯಾದರು.

—ಮೂರ್ಖ ಅಚಾರಿ. ಮಗಳನ್ನೇ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿ !

—ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತು ಚೆತ್ತುವರುಷವಾಯಿತು. ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಿ ಯಾನು ?

—ಊರಲ್ಲಿ ಸೂಳೆಯರಿಲ್ಲವೇನು ? ಇಂಥ ಕೆಲಸಯಾಕೆ ಮಾಡಬೇಕು ?

—ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರುವ ಕಲ್ಯಾಣಿಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟವನಲ್ಲ—ಅವ ! ಇನ್ನು ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಾನೆ ?

—ಛೇ ! ಮಗಳನ್ನು ಯಾಕೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಾನು ? ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ !

—ಹೀಗೆಲ್ಲ ಹೇಳಬೇಡರಿ. ಇಂಥವರೇ ಹಾಗಿರುತ್ತಾರೆ !

—ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಇರಬೇಕು; ಹೀಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

—ಮತ್ತೇನಿರುತ್ತದೆ ಮಣ್ಣು ! ಕಂಡದ್ದೇ ಇದೆ.

—ಯಮುನಾ ದೇಸಾಯರ ಮನೆ ಸೇರಿ ಹದಿನೈದು ದಿನವಾಯಿತು. ಜಪ್ಪೇ ಅಂದರೂ ತಂದೆಯ ಮನೆ ಒಲೈ ಅನ್ನುತ್ತಾಳೆ.

—ದೇಸಾಯರಾದರೂ ಯಾಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ? ಅವನವ ಯಾರಿಗೆ ?

—ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಿಯಾರು ? ಮನೆಹೊಕ್ಕರೆ ನೀನೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ ?

—ಎಳೆದು ಹೊರಡಬ್ಬತ್ತಿದ್ದೆ. ಈ ವಿಷಕನ್ನೆಯನ್ನೇನು ಮನೆಸೇರಿಸುವದು ?

—ನೀಚ ಅಚಾರಿ. ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದುಹಾಕಿಸಬೇಕು.

—ದೇಸಾಯರೇ ಸರಿಪಡಿಸಬೇಕು. ಅವರಿಗೇ ಅದು ಸಾಧ್ಯ.

—ಅವರೇನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ? ಅವರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಸರು ಬರುವದಿಲ್ಲ.

—ಛೇ! ಅವರಿಗುವರೆ ನಾಲಗೆ ಹುಳತೀತು!

—ಅವರ ಕಾಲೇ ಕೂಳೆಯುತ್ತದೆ; ನೋಡುತ್ತಿರಿ.

* * * *

ನಾಲ್ಕುದಿನವಾಯಿತು. ಭೀಮಾಚಾರ್ಯರು ಮನೆಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಅನಂತನೂ ನಾನೂ ಓಣಿ ಓಣಿ ಅಲಿದೆವು. ಊರು ಊರು ಸುತ್ತಿದೆವು. ಅವರ ಸುಳಿವೇ ಇಲ್ಲ.

ಒಂದು ದಿನ ಅವರ ಅಕಳು 'ಅಂಬಾ' ಎಂಬ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೇ ಮನೆಗೆ ಬಂತು. ಅನಂತ ಕಟ್ಟಿಹೋದರೆ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ದನಕಾಯುವ ತಿಮ್ಮ ಬಂದು ಹೇಳಿದ: ಅಚಾರ್ಯರು ಉರ್ಬು ಹಾಕಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೆರುಬನಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಜೋತಾಡುತ್ತದೆ ಶವ!

ಓಣಿಯ ನಾಲ್ಕುಜನ ಹೋಗಿ ಚಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಮೊದಲೇ ಭೀಮಕಾಯ; ಬಾತು ತಿದಿಯಾಗಿತ್ತು ಶವ!

ಅಕಳು 'ಅಂಬಾ' ಎಂಬ ಕೂಗಿತು.

ಅನಂತ 'ಅಮ್ಮಾ' ಎಂದು ಗೋಳಾಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಹಾರಿಬಂದು ಯಮುನಾ "ಅಮ್ಮಾ. ನಾನೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂದೆ. ನಿನ್ನಿಂದ ನಾನು ಸಾಯಲಿಲ್ಲ." ಎಂದು ಹಾಡಿಕೊಂಡು ಅಳತೊಡಗಿದಳು.

ಅದೇ ಚಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿ ಶವವನ್ನು ಸ್ವಶಾನಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಅನಂತ ಅಗ್ನಿ ಹಿಡಿದು ಮುಂದೆ ಹೊರಟಿದ್ದ.

* * * *

ಅವ್ವನ ಮುಂದೆ ಯಮುನಾ ಅರು ಹೇಳಿದಳಂತೆ: ಭೀಮಾಚಾರ್ಯರು ದಿನಾ ತಮ್ಮ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಚವಕೊಡಲಿ. ಕುಡಗೋಲು ಮಸೆಯುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ! ಅವಳನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕಲು ಬಂದಿದ್ದರಂತೆ.

* * * *

—ಕೊನೆಗೆ ಭೀಮಾಚಾರಿ ಅತ್ತಹತ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು.

—ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅದೇ ಮೇಲು!

—ಮನೆತನದ ಮರ್ಯಾದೆ ಉಳಿಸಿವೆ ಭೀಮಾಚಾರಿ.

—ವಿನ್ನು ಉಳಿಸುತ್ತಾನೆ? ತಾನೇ ಹೋದ. ಅದು ಮೊದಲೇ ಹೋಗಿತ್ತು.

ಇನ್ನೂ ನೂರು ಮಾತು ಅಡಿಕೊಂಡಿತು ಜನ.

ಅನಂತ ಕರ್ಮ ಮಾಡಲು ಸೀತೀಮನಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ. ತಿರುಗಿ ಬಂದೇ

* * * *

ನವ್ಯ ತಂದೆ ಯಮುನಾನನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ—ಅವರ ಅತ್ತೆ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿಬಂದರು. ಅವರು ಕರೆದುಕೊಂಡರಂತೆ !

ಭಜನೆಯ ಭೂತ

ಠಳೆದ ಕ್ರಿಸ್ತಮಸ್ ರಜೆಯಲ್ಲಿ ಗೆಳೆಯ ಗಿರೀಶನ ಮದುವೆಯ ಸಮಿತ್ತದಿಂದ ಕಾರವಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಗೆಳೆಯರು ಸೇರಿದ್ದೆವು. ಗಿರೀಶನಿಗೆ ಗೂತ್ತಾದ ವಧು ನಮ್ಮೊಡನೆಯೇ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲಿನಿ. ಕಾಲಿನಿಯ ತಂದೆ ಕಾರವಾರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಸುಂದರ ದೃಶ್ಯನೋಡಲು ನಮಗೆ ಈ ಮದುವೆ ಕಾರಣ ವಾಯಿತು.

ಒಂದು ಸಂಜೆ ವಿಹಾರಕ್ಕೆಂದು ನಾವು ಕಡಲತಡಿಯ ಮಳಲ ರಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದೆವು. ಹೊತ್ತು ಕಳೆದು ಊಟವಾದುದರಿಂದ ಸಂಜೆಯ ಯಾವ ಚಿಂತೆಯೂ ನಮಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮದುವೆಯ ಯಾವುದೋ ವಿಧಿ-ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಕಿದ ಗಿರೀಶ-ಕಾಲಿನಿಯರು ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.

ಹುಣ್ಣಿವೆ ಕಳೆದಿತ್ತು. ಚಂದ್ರನಿನ್ನೂ ಮೇಲೆ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಏಡುವಕಡಲ ಕಪ್ಪು ಜಲರಾಸಿಯಲ್ಲಿ ತೆರೆಯ ತುರಾಯಿಯಾಗಿ ತೊನೆಯು ತ್ತಿರುವ ನೋರೆಯ ಕುಣಿತವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ನೋಡುವ ಎಣಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದೆವು.

ಹತ್ತು ಕಡೆಯ ಜನ ಒಂದೆಡೆಗೆ ಸೇರಿದಾಗ ನೂರು ತರದ ಮಾತು ಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಮುಗಿಯದ ಮಾಲೆಯಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುವದಿಲ್ಲವೇ? ಹೀಗೆ ಕಾಲಿಲ್ಲದ ಕಥನ ನಡೆದಿತ್ತು.

ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಬಹುಶಃ ತಾವು ಕಂಡ ಮದುವೆಯ ರಸಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಳೆದ ವರುಷ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಮದುವೆಯ ಮಾತು ಬಂತು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಲವರಿಗೆ ಆ ಮದುವೆಗೆ ಹೋಗಿ ಲಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಾರ್ಚ್‌ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯೆಂದರೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಬರಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಆದರೆ ರಾಮಚಂದ್ರ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ

ವ್ಯಾಗ್ರಲೇ ಕವಿಯಾಗಿ, ಚಿತ್ರಕಾರನಾಗಿ, ಒಳ್ಳೆಯ ಭಾಷಣಕಾರನಾಗಿ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಮೆಚಿಯ ಜನರ ಸ್ನೇಹ. ಅಂತೆಯೇ ನಾವು ಕೆಲವರು ಹೋಗದಿದ್ದರೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಜನ ಸೇರಿತ್ತಂತೆ !

ಅವನ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂಜಾನೆಗಿದ್ದ ನಾನಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ. ಅಭಯನೂ ಬಂದಿದ್ದ. ನಾನಿಯ ಅಸನ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಗಳ ಗುರು—ದೀಕ್ಷಿತರಮ ಕಾರವಾರವಲ್ಲಿಯೇ ಅಶ್ರಮವಿತ್ತು. ಅಸರೂ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಮದುವೆಯ ಸಮಯ ಧಾರವಾಡವಲ್ಲಿದ್ದ ರಂತೆ

ಆ ಮದುವೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಲು, ಹೋಗಲಾಗದ ನಮಗೆ ತುಂಬ ಕುತೂಹಲವಿತ್ತು. ನಾನಿ ಹೇಳಲು ಮುಂದಾದ. ನಾವು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕುಳಿತೆವು. ಒಂದು ಕಿವಿ ಕಡಲ ಯೋಗುಗಳಿಗೆ ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಿವಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಬೇಕಾದರೆ 'ಕಿವಿಗೊಟ್ಟೇ' ಕೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ನಾನಿಯ ಸೋಗು ಬಹಳ. ಅವನು ಪಾಂತಿನಿಕೇತನದ ವಿಶ್ವಭಾರತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಾತುಗಾರರ ಅಭಿನಯ ನೋಡಿ ತನ್ನದೇ ಅದೊಂದು ರೀತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಮಾತಿನಿಂದ ಮಾತಿಗೆ ಹಾರುವಾಗ ಅವನ ಜೊತೆಗಿಮ್ಮಬಂದ ಶೇಷ—ಇದು ಗುರುದೇವನ ರೀತಿ, ಇದು ಬಸುಗಳ ನಡಿಗೆ, ಈಗ ನೋಡು ದೀನಬಂಧು—ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ನಾವು ಗಿಂಡಿಯಲ್ಲಿ ತಂದ ಗಾಗೆಯ ನೀರಿನಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತರಾದ ಭಾವುಕರಂತೆ ಇವನಲ್ಲೇ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ

ನಾನಿ ಕೈ ಕೊಂಕಿಸಿ ಗೋಣು ಬಳುಕಿಸಿ ಕಣ್ಣು ಅರ್ಧ ನಿರ್ಮಲಿತ ಗೊಳಿಸಿ ಮಾತಿಗೆ ತೊಡಗಿದ.

—“ಹೀಗೇ ಅಂದು ಮದುವೆಯ ಮರುದಿನ. ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ತನ್ನ ಭೂಮಿಜಿಯ ಸಮೇತ ನಮ್ಮನ್ನಿಳಿಸಿದ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ನಡೆದುಬಂದ. ಅವನ ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಂಡಿ-ಅರ್ಥದ ಪರಿವಾರವೂ ಬಂತು. ನಾವದನ್ನು ಇಳಿಸಿ ಗೊಡದೆ ಹರಿದು ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಧ್ವಂಸವಾಡಿದೆವು.

“ಅಭಯನಿಗೆ ಅಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಜ್ವರ ಬಂದಿತ್ತು. ಗೆಳೆಯನ ಮದುವೆಗೆ ಬಹುದೂರದಿಂದ ಬಂದವನೆಂದರೆ ಅಭಯನೇ. ಮದುವೆಯ ಗಲಾಟೆಯಲ್ಲಿ ನನುಗಾರಿಗೂ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಿಡುವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ.

“ ರಾಮನಿಗೆ ವೈದ್ಯಕದಲ್ಲೆಯೂ ‘ಗತಿ’ಯಿದೆಯೆಂದು ಗತಿಯಿಲ್ಲದವರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದು ಅಭಯನ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಅವನೇ ಗತಿಯಾದ ! ಒಂದು ಯಾವುದೋ ಪುಡಿ ತಿನ್ನಿಸಿ ಒಂದು ಕಪ್ಪು ಹಾಲು ಕುಡಿಯೆಂದ. ಅಭಯನಿಗೆ ಹಾಲೆಂದರೆ ಹಾಲಾಹಲ ‘ ಒಂದು ಕಪ್ಪು ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅಗುವಷ್ಟು ಚಹಾ ಕೊಡು’ ಎಂದ ರಾಮ ಅವನನ್ನು ಕಾಫಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ.

“ ಬರೆಯುವ ರಾಮ ಸಾಲು ಸಾಲನ್ನು ಓದಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಜತೆಯ ವರ ಮುಖ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಚಿತ್ರದ ಗೆರೆ ಎಳೆಯ ಹತ್ತಿರಿದ್ದವರನ್ನು ಆತುರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಂತೂ ಚಪ್ಪಾಳೆಗೆ, ನಗೆಗೆ ಇವನೇ ಸಮಯ ಒದಗಿಸಿ ಆಗ ಮುಖ ವರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೋತೃಗಳು ಅವನ ಮಾತಿಗೆ ನಕ್ಕು ಕೃತಟ್ಟೆದಿದ್ದರೂ ಅವನ ದಣವಿನ ನಟನೆಗಾದರೂ ಕೃತಟ್ಟೆ ಕೇಕೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಅಂದು ಔಷಧಿ ಕೊಟ್ಟವನೇ ಹೇಗನಿಸುತ್ತದೆ ?’ ಎಂದ. ಅಭಯ ‘ ನಿನ್ನ ಔಷಧದಿಂದ ತಕ್ಷಣವೇನೂ ಭಯ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ’ ಎಂದ. ಅಭಯನಿಗೆ ಸವಾ ಇನ್ನೊಬ್ಬರೊಡನೆ ಭಯವ ಮಾತೇ. ‘ ಜ್ವರದ ಭಯ ?’ ಎಂದ. ನಾನು ಕೇಳಿದೆ. ‘ ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೆಸರಲ್ಲ. ಈ ಔಷಧಕ್ಕೇ ಹೆಸರಿದ್ದು’ ಎಂದ ಅಭಯ.”

ಅಲ್ಲೇ ಕುಳಿತ ಅಭಯನನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿ ‘ ಹೌದೇ’ ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. “ ನಾನಿಗೆ ಸತ್ಯದ ನಟನೆ ಸಾಧಿಸಿದೆ. ಅವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ ಸುಳ್ಳು ಕಾಣದಂತೆ ಅವನ ವೇಷವಿದೆ.” ಎಂದ. ‘ ನೀ ಸುಮ್ಮನಿರು’ ಎಂದು ನಾನು ತಲೆಯ ಕೂದಲು ನೇವರಿಸಿ, ತನ್ನ ಜುಬ್ಬು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದುವರಿದ:

—“ ಲೇಖ ಜರ್ಮಿ ಹಾಗೆ - ರಾಮ. ನಿನ್ನ ಮದ್ದು ಇನ್ನು ಗಳೆಯಲಿಗೆ ನಾಟುಸಂತಿಲ್ಲವೆಂದ. ರಾಮನ-ಮದ್ದು - ಮಡದಿ ಸುನಂದಾ ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಗೆಳೆಯರ ಈ ವಿನೋದ ತಟ್ಟೆಕೇನೋ! ಅವಳ ಮುಖ ಕಂಪೇರಿ ತುಟಿಯಲ್ಲೇ ಸಗಲಿತ್ತಿಸಿದಳು.”

ಅಭಯ, ‘ ರಾಮನ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಜಡ್ಡು ಬಿದ್ದದ್ದು ನನ್ನದೇ ತಪ್ಪು. ಈ ಪ್ರೇಕರಿಗಿಂತಲಿ ನನ್ನನ್ನೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಂಡಾರು! ಅವರಿಲ್ಲ ರಾಮ-ಸುನಂದಾ ಇವರ ಬಾಲವಾಗಿ ಮತುಟ್ಟವರು’ — ಎಂದು ವರದಿ ಮಾಡಿದ.

ಅಭಯ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ನಾನಿಗೆ ತಲೆಶೂಲಿ. ಮತ್ತೆ ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಅನೆಗಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿ—ಮುಂದೆ ಕೇಳಿರಿ ಎಂದು ದನಿ ಸರಿಸಡಿಸಿ ಕೊಂಡ.

—“ಅಂದು ಸಂಜೆ ತಾರಾನಾಥರಾಯರು ಬಂದಿದ್ದರು. (ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ) ಕಡಪಾ ಮೈದಾನಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಭಾಷಣವಿತ್ತು ನಾವೆಲ್ಲ ಹೊರಟುನಿಂತೆವು. ರಾಮನ ಔಪಧ ಸೇವಿಸಿದ ಅಭಯ ನವಗೆಲ್ಲರಿಗೆ ಹೋಗಲು ಒಪ್ಪಿಗೆ ಯಿತ್ತ.

.. ಮದುವೆಯ ಬಿಡಾರವೆಂದು ಒಂದು ಪೆಟ್ಟೋಮ್ಯಾಕ್ಸ್ ಅಲ್ಲ ತೂಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಕೇವಲ ಅಭಯನಿಗೆ ಕಂಬಳ ಹೊದಿಸಿ, ಮಲಗಿಸಿ, ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿ, ಕೀಲಿ ಜಡಿದು ‘ನಡೆಯಿರಿ’ ಎಂದ.

.. ಅಭಯನನ್ನು ಸೆರೆಗೊಳಿಸಿ ನಾವು ದೇಸಾಯಿ ಓಣಿಯಿಂದ ಕಡಪಾ ಬಯಲಿಗೆ ಕ್ವಿಕ್‌ಮಾರ್ಚ್ ಮಾಡಿದೆವು ”

* * * *

.. ಮುಂದಿನ ಕಥೆ ನಿನಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟುದಲ್ಲ. ಅದು ನನ್ನ ಕಥೆ. ನಾನೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಅಭಯ ನಾನಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆಳೆದು ಮುಂದೆ ಸರಿದ. ನಾನು ತನ್ನವೇ ಆದ ರೀತಿಯಿಂದ ಹಿಂತೆ ಸರಿದ.

—“ ಇವರೆಲ್ಲ ಹೊರಟುಹೋದರು ” ಅಭಯ ಅರಂಭಿಸಿದ. ..ರಾಮ ಕೊಟ್ಟ ಔಪಧದ ಪ್ರಭಾವದ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಹಾಸಿಗೆಗೆ ಹತ್ತಿ ಕೊಂಡಿದ್ದೆ.

“ ಆ ಮನೆ ಬಹಳ ಪುರಾತನವಾದದ್ದು. ಅದರ ಒಂದೊಂದು ಕಂಬಗಳೂ, ತೊಲೆ-ಜಂತೆಗಳೂ ಅದರ ಹಳಮೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿವೆ. ನನ್ನ ಜ್ವರದ ತಾವದಲ್ಲಿ ಜತೆಗೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಾನು ಕೇಳಿದ ಆ ಮನೆಯ ಗತವೈಭವವನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ.

“ ಅದು ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಶ್ರೀಮಂತನ ಮನೆ. ತಲೆ-ತಲಾಂತರದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಸೆರೆಗೊಳಿಸಿದ ಮನೆ. ಅದು ನಾನೊಬ್ಬ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿದ್ದೆ.

“ ನಾನು ಮಲಗಿದ ಪಡಸಾಲೆಯಷ್ಟೆ ದೊಡ್ಡ ಅಟ್ಟವಿದೆ ಅದಕ್ಕೆ. ಅಲ್ಲಿ ಎದುರು-ಬದುರು ಗೋಡೆಗಳಿಗೆ ಗೋಡೆಯ ಬುದ್ದದ ನಿಲುಗನ್ನಡಿಗಳಿವೆ. ಮಧ್ಯೆ ಒಬ್ಬ ನಿಂತರೆ, ಛಾಯೆ ಹಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿ, ರಾಸಕ್ರೀಡೆಯ ಕೃಷ್ಣನಂತೆ ಒಂದೇ ಆಕಾರದ ಹಲವರನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ನಾನು

ಮೊದಲೇ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೆ. ಅದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆ ಮನೆಯ ದುಬ
ಮಾನ ಉರ್ಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಸತ್ತಿದ್ದನಂತೆ !

.. ಈ ನೆನಪಿನ ತೀವ್ರತೆಯೋ ಜ್ವರದ ವಿಕೆಯೋ ಕಾಣೆ. ನನಗೆ
ಬಹಳ ಸಂಕಟವಾಗತೊಡಗಿತ್ತು. ಚಳಿಯೂ ಆನಿಸಿತ್ತು. ಕಂಬಳಿಯ
ಮುಸುಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕಾಲು ಗೂಡುಗಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮುದ್ದೆಯಾಗಿ
ಮಲಗಿದ್ದೆ.

.. ಜ್ವರದ ತಾಸಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅರ್ಧ ನಿದ್ರೆಯೇ
ಹಿಡಿದಂತಾಗಿತ್ತು.

.. ನಾನು ಹೇಳಿದ ಆ ಅಟ್ಟಿದುವ ಯಾರೋ ಎಡೆಯಾಡುವ ಕಾಲ
ಸಸ್ತುಳ ಕೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಒಂದು ಕ್ಷಣ ನನಗೆ ಗಾಬರಿಯಾಯಿತು. ನನ್ನ
ವೆಸರನ್ನು ನೆನಪಿಕ್ಕೊಂಡು ಧೈರ್ಯ ತಾಳಿದೆ. ಅವರಿ ಕಾಲಸಪ್ಪಳ ಎಡಬಿಡದೆ
ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು.

“ ಆ ಅಟ್ಟಿ ಮಾಲಕನ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಸ್ಥಳವಷ್ಟೆ. ವಾಸನಾಭೂತವಾಗಿ
ಅವನು ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸವಾಗಿರಬಾರದೇಕೆ ? ಅವನ ಸಾವನ್ನು
ನೆನಪಿ ನೆರೆಮನೆ ಮವರೂ ಹೆದರಿಕೊಂಡುವನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೆ. ನಾನು
ಮಲಗಿದ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ಭಾವಚಿತ್ರವ ಹಿಗ್ಗಿಸಿದ ಪ್ರತಿ ತೂಗ
ಹಾಕಿದ್ದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದೆ. ಈಗ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದ್ದರೂ ಮುಸುಕು
ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲೇ-ಎದುರುಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಆ ಭಾವಚಿತ್ರ
ಭಯಂಕರವಾಗಿ ನನಗೆ ಕಾಣುತ್ತಲಿದೆ. ‘ಇಂಥ ಜನಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಸಾವೇ ಗತಿ’
ಯೆಂದುಕೊಂಡೆ..... ಮರುಕ್ಷಣ—ಇಂಥವರು ಇದ್ದಾಗಲೂ ಜನ
ರನ್ನು ಹೆದರಿಸಿಕೊಂಡು, ಸತ್ತ ಮೇಲೂ ಭೂತವಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತಾರಲ್ಲಾ—
ಎಂದುಕೊಂಡೆ.

“ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆವೆಂದರೆ ಬಿಚ್ಚು ಮರಣವೇನಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಸಾಯುವ ಇಚ್ಛೆ
ಯಾರಿಗಿರುತ್ತದೆ ? ಅದರೆ ಅದು ಯಾರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತದೆ ? ”

“ ಇಲ್ಲವ ಪುರಾಣ ಹೇಳಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಕಥೆ ಹೇಳು ”—ಎಂದು ನಾನು
ಅಭಯವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದೆ.

ಷಂದ್ರ ಮೇಲೆ ಬಂದಿವ್ವಾನೆ. ತೆರೆಗಳು ಉಬ್ಬರಿಸಿ ಕೂಣಿಯುತ್ತಿವೆ. ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನೇ ಹೊತ್ತು ತಂದಂತೆ ನೀರ-ಬುರುಗ ದಂಡೆಗೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿ ಮತ್ತೆ ನೀರಾಗಿ ಮಡಲಿಗೆ ಧಾವಿಸಿ ಹೊಯ್ಯುತ್ತಿದೆ.

ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತ ಅಭಯ ಮತ್ತೆ ಹೇಳತೊಡಗಿದ—

—“ ಅತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಇಚ್ಛಾಮರಣಿಯೇ ! ಆದರೆ ಸಾವು ಅವನಿಗೆ ದುರ್ನಿವಾರ್ಯವೆನಿಸಿ ಇದವ ಅಸೆ ತೊರೆಯುವಾಗ ತೊಳಲಾಡುತ್ತಾನೆ. ”

“ ಮತ್ತೆ ಪುರಾಣ ! ” ನಾನಿಯೆಂದೆ. ನಮಗೂ ಮುಂದಿನ ಘಟನೆ ಕೇಳುವಂತಾಗಿತ್ತು. “ ಮುಂದೇನಾಯಿತು—ಹೇಳು ” ಎಂದು ನಾನು ಅತುರಪಟ್ಟೆ.

“ ಅವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಅಭಯ ಮುಂದುವರಿದ—

—“ ಮೇಲಟ್ಟದಲ್ಲ ನೀರು ಸುರುವಿದ ಸದ್ದು ! ಕೆಮ್ಮಿ ಕೇಕರಿಸಿದ ಸದ್ದು ! ನನಗೆ ಸಂಶಯವೇ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಯ ಮಾಲಕನೇ ಅಸತರಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಖಾತ್ರಿಯಾಯಿತು.

“ ನಾನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಟವಾದಿ. ಹೇವಕ್ಕೊಂದು ಮೇಲಾಟ ಹೂಡಿ ಒಂದು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಸ್ಮಶಾನಕಟ್ಟೆಗೂ ಹೋಗಿ ಬಂದೆವ. ಅಂದಿನಿಂದಲೇ ನನಗೆ ‘ಅಭಯ’ನೆಂದು ನಾಮಕರಣವಾಯಿತು.”

“ ಹೌದು; ಮಂದಿಯನ್ನು ಹೆದರಿಸುವವರೆಲ್ಲ ಅಭಯರೇ ” ಎಂದ ನಾನು. ಅಭಯ ಅತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡದೆ ಹೇಳತೊಡಗಿದ.

—“ ಅಂದಿಲ್ಲದ ಭಯ ಇಂದು—ಅಂದರೆ ಆ ರಾತ್ರಿ—ನನ್ನನ್ನು ತಡವಿದಂತಾಯಿತು. ಮೈಯಲ್ಲಿ ಜ್ವರ ಬೇರೆ.

“ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಜ್ವರವೇ ಭೂತವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿರಬಹುದೇ— ಎಂದು ಶುಕೆದೋರಿ ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲೆಂದು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಮುಸುಕು ತೆರೆದು ಅಟ್ಟದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದೆ. ಒಂದು ದೀಪ ಸರಿವಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡು ಬಂತು. ನಾ ಮಲಗಿದ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವೆಟ್ರೋಮ್ಯಾಕ್ಸಿನ ಪ್ರಖರ ದೀಪದಲ್ಲಿ ಮಾಲಕನ ಭಯಂಕರ ಭಾವಚಿತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ಅಣಗಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ವಾಸನಾಭೂತವಿದೆಯೆಂದೆ ಖಾತ್ರಿ ಯಾಯಿತು ನನಗೆ.

“ನನ್ನ ಇಷ್ಟ ದಿನದ ಹಟಕ್ಕೆ ಇಂದು ಫಲ ದೊರೆಯುತ್ತದಲ್ಲ—
ಎಂದು ಭಯಮಿಶ್ರಿತ ಆನಂದ. ಅಂತೂ ಒಮ್ಮೆ ವಾಸನಾಭೂತವನ್ನು
ಎದರುಗೊಳ್ಳುವ ಯೋಗ ಇಂದೊದಗಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಧೈರ್ಯ ತಾಳ
ಲೆತ್ತಿಸಿದೆ. ಎದ್ದು ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಭೂತದ ಕೈ ಕುಲುಕಬೇಕು—ಎಂದೂ
ಯೋಚಿಸಿದೆ.

“ಆದರೆ ಏಳಲಾರೆ. ಮೈಯಲ್ಲೆ ಜ್ವರ ಕುದಿಯುತ್ತಿದೆ. ಶಕ್ತಿ ಬುಡು
ಗಿದೆ. ಸಾವರಿಸಿ ಎದ್ದು ಕುಳಿತೆ. ಮೇಲೆ ‘ ರಘುಸತಿ ರಾಘವ ರಾಜಾರಾಮ.
ಪತಿತ ಪಾವನ ಸೀತಾರಾಮ ’ ಎಂದು ಭಜನೆ ಸುರುವಾಯಿತು !

“ಈ ‘ಭೂತ ಭಜನೆ’ಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ವಿವರನಾದೆ. ಭೂತವನ್ನು ಭೂತ
ದಂತೇ ಎದುರು ಗೊಳ್ಳುವ ಚಪಲ ನನ್ನದು. ಆದರೆ ಅದರ ಚಪಲತ್ವೇಷ್ಟೆ-
ಗಲಿಂದ ನಾನು ಮೋಸ ಹೋವರೇನು ಗತಿ !—ಎಂದು ಹೆದರಿಕೆಯಾ
ಯಿತು.”

“ರಾಮಭಜನೆಯಿಂದ ನಿನಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬರಲಿಲ್ಲವೇ ?” ಎಂದು ಬೆದ
ರಿದ ದೇಸಾಯಿ ಬಿಸುಸುಯ್ಯ.

—“ನಾನು ಹೆದರಿದ್ದು ಆ ರಾಮಭಜನೆಗೇ ನಮ್ಮ ವ ನನ್ನು ಭೂತ
ವೆಂದರೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಮುಸಕು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.
ಅದು-ಅದೇ ತನ್ನ ಭೂತಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಎದುರುಗೊಂಡರೆ ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯು
ವಾಸ್ತವವೆನಿಸಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಪೇಕ್ಷಿತ ‘ ಸಮಾಧಾನ ’ವಿದ್ದೀತು. ಆದರೆ
ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ನಿರುದ್ಧವಾದ ಒಂದು ವಿಕಲ್ಪದ ಆಟದಿಂದಲೇ ನಾವು ಬೆದ
ರುತ್ತೇವೆ. ಅದೇ ಭೂತದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ.

“ಇದ್ದುದಿದ್ದಂತೆ ಇದ್ದರೆ ಯಾವ ಹೆದರಿಕೆ ? ಇದ್ದುದು ಇಲ್ಲವಂತೆ.
ಇಲ್ಲವೆ ಇಲ್ಲದ್ದು ಇದ್ದಂತೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಿರುಳು-ಮುರುವಾದರೆ ಆರ್ಪಣ
ವಾಗುವದಿಲ್ಲವೇ ? ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಅತಿರೇಕವೇ ಭಯ, ಅದೇ ಭೂತ !”

“ ಥೂ—ಭೂತವಿಜ್ಞಾನಿ ! ಪುರಾಣ ಬೇಡ; ಕಥೆ ಹೇಳಬೇಡ;” ನಾನಿ
ಬೇಜಾರಪಟ್ಟುಕೊಂಡ.

“ಸುಮ್ಮನಿರೋ ಮಹಾರಾಯಾ, ಪುರಾಣವಿಲ್ಲವೆ ಭಯ ಅಡಗುವ
ದಿಲ್ಲ. ಪುರಾಣವೆಂದು ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೆ ನರಸಿಂಹನ ತಾರವನ್ನು ಭೂತವೆಂದು

ತಿಳಿದು ಶ್ರೋತೃವೃಂದ ಓಡಿಹೋವಾರು. ನಮ್ಮ ಪುರಾಣಿಕ ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಕಂಬಕ್ಕೆ ಕುಳಿತು ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರ ಬೆಳೆದ ಗಡ್ಡ ಬೆಳೆದ ತಲೆ, ಹಣೆಯ ಅಂಗಾರದ ಸಿಂಗಾರ, ಅಲ್ಲದೆ ಹೇಳುವಾಗ ನರಸಿಂಹನ ಆವೇಶ ಇದನ್ನು ನೋಡಿ 'ಅದೇ ನರಸಿಂಹ' ಎಂದು ಕೇಳುವ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರು ಓಡಿಹೋಗದಿದ್ದಾರೆ? 'ಪುರಾಣ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ' ಎಂಬ ನಿಶ್ಚಯದ ಅರಿವೇ ಅವರನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಭಯದ ತೀವ್ರತೆ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಭೂತದ....."

“ನಿನಗೆ ಇಂದು ಯಾವುದೋ ಭೂತ ಬಡಿದದ್ದೇ ನಿಜ. ನಾನಾವರೇ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೇಳ ಮುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ” ಎಂದು ನಾನು ತನ್ನ ಚಪಲ ತೋರ್ಪು ಸಿದ.

ಅಭಯ “ಹೌದು -ಮಗೂ” ಎಂದು ಮುಂದುವರಿದ--

—“ಭೂತವ ಭಜನೆ ನಡೆದೇ ಇತ್ತು. ನನಗೆ ಭೂತವಲ್ಲದ್ದಷ್ಟು ನಂಬಿಗೆ ಪಂಚಮಾತೃನಲ್ಲಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೂ ನಾನೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಭಜನೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದ್ದೆ; ಅದೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ!”

“ಅವರಿಂದ ಭಯ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಬಹುದು” ಎಂದು ದೇವಾಯ, ಭಯ-ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡ.

“ಇಲ್ಲವಯ್ಯಾ! ನಾನದಕ್ಕೇ ಭಯಗೊಂಡದ್ದೆನ್ನಲಿಲ್ಲವೇ? ಕೂಡಲಾರದೆ ಮತ್ತೆ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲೊರಗಿದೆ. ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದೆ. ಏನೇನೋ ಮಹಾರದಲ್ಲಿ ಜೊಂಪೂ ಹತ್ತಿತು.

“ಒಮ್ಮೆಲೇ ಯಾರೋ ಚೀರಿದ್ದು ಕೇಳಿತು! ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ಮುಸುಕು ತೆರೆದು ನೋಡುತ್ತೇನೆ: ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಿದೆ. ಈ ನಾನನಿಯೇ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೀಲಿ ಹಿಡಿದು ಭಯವಿವ್ಧಲನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ.

“‘ಯಾಕೋ ನಾನೀ’ ಎಂದೆ. ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಪುರುಷನಿಗೆ ಎದ್ದು ಕುಳಿತೆ. ಇನ್ನೂ ಅವನಿಗೆ ಎಚ್ಚರ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ‘ನಾನೀ’ ಎಂದು ಕೂಗಿದೆ.

“ಅಟ್ಟಿದಲ್ಲಿಯೂ ಚೀರಿದಂತಾಯಿತು!

“ ಎಚ್ಚರವನ್ನು ನಾನೂ ಚೀರಿದೆ ! ಎದುರು ನಾನಿಯೇ ಭೂತನಂತೆ
ನಂತದ್ದು ಕ್ಷಣ; ಮೇಲಿನ ಭಜನೆಯ ಭೂತವೂ ಚೀರಿಕೊಂಡಿತಲ್ಲ! — ಎಂದು.

.. ನನಗೆ ಭೂತವ ಚೀರುವಿಕೆಯೇ ಭಯವಾದರೆ ನಾನಿಗೆ ಅದೇ ಫೈಸಿ
ಫೈರ್ಯಕೊಟ್ಟಿತು. ಅವನಿಗೆ ಅದು ಪರಿಚಿತ ಸ್ವರವಂತೆ !

.. ನಾನೂ ಎದ್ದೆ. * ಚೀರಬೇಡ ನಾನಿ. ನಿನಗೆ ನಾನು ಭೂತ. ನನಗೆ
ನೀನು ಭೂತವಾಗಿ ಕೂಡರೆ— ಮೇಲೆ ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸವೇ ಕುಳಿತಿದೆ !
ಎಂದು ಸುರಿದೆ.

.. ಮೇಲೆ ದೀಕ್ಷಿತರಿದ್ದಾರೆ !” ಎಂದ ನಾನಿ.

.. ಅಯ್ಯೋ ಮಹಾರಾಯಾ— ನನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ” ಎಂದು
ಸುರಿದೆ ನಾನು.

.. ಅವರೂ ಚೀರಿದರಲ್ಲ! — ಎಂದು ನಾನಿ ಅಟ್ಟಿ ಹತ್ತಹೋದ.
ಅವರೆ ಅವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಭಯ. ನಾನೂ ಎದ್ದೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಗಿ ನೋಡು
ತ್ತೀವೆ :

“ ದೀಕ್ಷಿತರು ಅ ನಿಲುಗನ್ನಡಿಗಳ ನಡುವೆ ಸೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾರೆ !

“ ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಗಿ ಕೂಗಿಕೊಂಡೆವು. ಅವರು ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ

“ ನಾನಿ ‘ರಘುಸತಿ ರಾಘವ’ ಸುರುವುಮಾಡಿದೆ.

—“ ದೀಕ್ಷಿತರು ಅಗ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಗಾಬರಿಯಲ್ಲೇ
ನೋಡಿದರು ”

ಅಭಯ ತನ್ನ ಮಾತು ತೀರಿಸಿ ಮುಖ ವರೆಸಿಕೊಂಡ.

* * * * *

ಅಮೇಲೆ ನಾನಿ ಹೇಳಿದ : —“ ಮೇಲೆ ದೀಕ್ಷಿತರು ಇದ್ದದ್ದು ಇವನಿಗೆ
ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಇವನು ಮಲಗಿದ್ದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಶೇಷನಿಂದ
ಕೇಲಿ ಕೈ ಇಸಿದುಕೊಂಡು ದೀಕ್ಷಿತರೊಬ್ಬರೇ ಇದ್ದಾರೆಂದು ನಾನು ಮೊದಲು
ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಈ ‘ಕಂಬಳವೆವ್ವ’ ಮಲಗಿತ್ತು.
ಇವನಿಗೆ ಹೆದರಿ ನಾನು ಚೀರಿದೆ. ನನ್ನ ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ದೀಕ್ಷಿತರು ಚೀರಿದರು.
ದೀಕ್ಷಿತರೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ— ಭೂತವೆಂದು ತಿಳಿದು— ಇವನು ಚೀರಿದ.
ಒಟ್ಟು ಚೀತ್ತಾರತ್ರಯವಾಯಿತು.

“ ಲೇಖ ಕೇಲಿ ಕೈ ಕೊಡುವಾಗ ಅಭಯ ಮುಲಿಗಿದ್ದು ಹೇಳದೇ ನನಗೆ ಕೈ ಕೊಟ್ಟು!” ”

* * * *

ಎಲ್ಲರೂ ನಿಶ್ಚಿತ್ತರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದೆವು. ಅಭಯ, ನಾನಿ ಇಬ್ಬರೇ ನಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬೆಳುದಿಂಗಳಕ್ಕೆ ಅಬ್ಬರದ ಕಡಲು ಏರುತ್ತ ಏರುತ್ತ ಯಾವಾಗ ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿತೋ---ಬಂದು ತೆರೆ ಬಂದು ನಮಗೇ ಅಪ್ಪುಳಿಸಿತು ! ಇನ್ನೂ ಭೂತದ ಕಥೆಯಲ್ಲೆಯೇ ಮುಳುಗಿದ್ದ ದೇಸಾಯಿ ‘ಅಯ್ಯೋ’ ಎಂದು ಹೇರಿ ಸೀರಿಸೊಡನೆ ಜಾರಿದ. ಅಭಯ ತನ್ನ ಅಭಯಹಸ್ತದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ವೆತ್ತಿದ.

* * * *

ತಿಂಗಳು ನಡುನೆತ್ತಿಗೆ ಅಡರಿದ್ದ. ಸೂಕ್ಯನ ತೆರೆಗಳು ಮದ್ದಾನೆಗಳಂತೆ ಏರಿಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಏರಾಟ, ನೋರೆಯ ಕುಣಿದಾಟದ ರಮ್ಯ ಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಭಯ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಲು ಬಹಳ ಸಮಯ ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ.

